

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Zlín 2018

Michal Ševčík

Sociální patologie krajně pravicových mládežnických organizací v ČR

Mgr. Michal Ševčík

Rigorózní práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ RIGORÓZNÍ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Mgr. Michal Ševčík**
Osobní číslo: **H170483**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **distanční**

Téma práce: **Sociální patologie krajně pravicových mládežnických organizací v ČR**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti sociální patologie krajně pravicových mládežnických organizací.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvalitativního výzkumu, strukturovaný řízený rozhovor.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah rigorózní práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování rigorózní práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- FISCHER, S., ŠKODA, J. (2014): Sociální patologie: Závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení, 2. rozšířené a aktualizované vydání. Praha: Grada.
- KRAUS, B. (2008): Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál.
- LACA, S., MÜHLPACHR, P. (2013): Jinakost z pohledu sociálních věd. Brno: Institut mezioborových studií Brno.
- PROCHÁZKA, M. (2012): Sociální pedagogika. Praha: Grada.
- SMOLÍK, J. (2017): Subkultury mládeže: sociologické, psychologické a pedagogické aspekty. 1. vyd. Brno: Mendelova univerzita v Brně.
- ŠEVČÍK, M. (2010): Sociální patologie politického extremismu v České republice. Brno: Institut mezioborových studií Brno a Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně (bakalářská práce).

Garant studijního oboru: **doc. PhDr. Lenka Haburajová Ilavská, PhD.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání rigorózní práce: **6. prosince 2017**

Termín odevzdání rigorózní práce: **1. listopadu 2018**

Ve Zlíně dne 6. prosince 2017

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA RIGORÓZNÍ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním rigorózní práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že rigorózní práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji rigorózní práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – rigorózní práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování rigorózní práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky rigorózní práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze rigorózní práce jsou totožné;
- na rigorózní práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 20.12.2017

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Dizenační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3;*

(3) *Do právu autorského také nezahrnuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, učiní-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odporčí-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybného projevu jeho vůle u soudu. Usazení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k větší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Práce "Sociální patologie krajně pravicových mládežnických organizací v ČR" se zabývá politickým fenoménem krajní pravice a jeho působením na současnou mládež v kontextu sociální patologie a sociální pedagogiky. Práce se pokouší nastínit přínos politologie sociální pedagogice při využití politologických pojmů. V práci je využito poznatků z kvalitativního šetření a z výzkumu extremistické kriminality Ministerstva vnitra ČR a Institutu pro kriminologii a sociální prevenci. Sociální pedagogika je chápána jako obor s potenciálem preventivně i terapeuticky působit na mladé lidi ovlivněné krajně pravicovým extremismem při využívání vzdělávání v oblasti politických věd.

Klíčová slova

Krajní pravice, politologie, sociální patologie, sociální pedagogika, sociální pedagog, deviance, demokracie, totalita, prevence a terapie.

ABSTRACT

The work "Social Pathology of Right-wing Youth Organizations in the Czech Republic" deals with the political phenomenon of the extreme right and its impact on contemporary youth in the context of social pathology and social pedagogy. The thesis attempts to outline the contribution of social pedagogy in the use of political concepts. The work explores the findings from the qualitative survey and from the research of extremist criminality from the Ministry of the Interior of the Czech Republic and the Institute for Criminology and Social Prevention. Social pedagogy is understood as a field with the potential to prevent and therapeutically influence young people, who are affected by far right extremism in the use of political sciences in education.

Keywords

Far Right (Right Wing), politology, social pathology, social pedagogy (social education), deviation, democracy, totality, prevention and therapy.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem rigorózní práci na téma „Sociální patologie krajně pravicových mládežnických organizací v ČR“ zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této rigorózní práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze rigorózní práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Zlíně dne 1. 11. 2018

.....
Podpis

Poděkování

Děkuji svojí mamince, která už není mezi námi, a svému tatínkovi za celoživotní podporu, výchovu v úctě k bližnímu a naší společné vlasti. Rovněž děkuji svojí drahé ženě Petře za trpělivost a lásku.

Rovněž děkuji za odborné poradenství panu PhDr. Mgr. Josefu Smolíkovi, Ph. D., MBA, LL.M

DEO GRATIAS

Michal Ševčík

OBSAH

Úvod	2
Současný stav řešené problematiky	3
Cíle práce	5
Metodologické a teoretické předpoklady	7
Hypotézy	8
1. Terminologie	11
1.1 Rozdělení krajní pravice	11
1.2 Mládež a krajní pravice	21
1.3 Subkultury a krajní pravice	23
1.4 Sociální patologie a krajní pravice	31
2. Ideové zdroje krajní pravice	57
2.1 Řecké antické myšlení	57
2.2 Stavovská antiliberální schémata	60
2.3 Konzervativní revoluce a národní socialismus	62
2.4 Italský fašismus	63
2.5 Nová pravice	64
3. Stručný exkurz do historie vybraných krajně pravicových mládežnických organizací	67
3.1 Neonacistické, neofašistické a nacionalistické skupiny	67
3.2 Projevy sociální patologie	69
3.3 Aktivismus	70
4. Militantní demokracie	70
4.1 Teoretické základy konceptu militantní demokracie	70
4.2 Militantní demokracie v ČR	72
4.3 Kritika militantní demokracie	73
5. Rozbor rozhovorů s členy krajně pravicových mládežnických organizací	74
5.1 Základní informace	74
5.2 Poměr respondentů k liberální demokracii a multikulturalismu	75
5.3 Volný čas a rodinné poměry	76
5.4 Motivace a sebepojetí	77

6. Sociální pedagogika a mládež krajní pravice	79
6.1 Výchova a prostředí	79
6.2 Prevence extremismu jako sociální pedagogika	81
6.3 Vlastenecká výchova	84
Závěr	86
Resumé	88
Seznam použité literatury	92
Přílohy:	
Příloha č. 1 - Rozhovor	
Příloha č. 2 - Seznam zkratk	

Úvod

Téma krajní pravice a politického extremismu je v soudobém sociálním výzkumu, primárně v politické vědě (politologii), která se okrajovými politickými názory, skupinami, mládeží a kriminalitou zabývá, tématem poměrně dobře zpracovaným a zmapovaným. Politologie interferuje především v tomto hledisku s bezpečnostními studií, která zažívají na veřejných a soukromých vysokých školách poměrně dynamický rozvoj.

Fenomén krajní pravice a krajně pravicové mládeže, která reprezentuje svoji podkategorii se specifickými znaky, dynamikou a strukturou, jsou fenomény, které se velice rychle mění v čase a prostředí. Začátek vzniku krajně pravicové mládeže v ČSSR a pozdější ČR se dá umístit přibližně do druhé poloviny osmdesátých let a to hlavně do prostředí punkové a vznikající skinheadské subkultury.

Devadesátá léta 20. století byla typická pro vznik politických skinheads, jejichž jednotlivé skupiny reprezentovaly konkrétní ideový proud. Totéž ve vztahu k zahraničním trendům se odehrávalo až do nultých let 21. století, kdy byly postupně skinheadský styl a uniformita opouštěny a nahrazovány civilnějším a přijatelnějším vizuálním stylem. Rovněž se měnily i ideové základy jednotlivých skupin a subkultur a nutno podotknout, že ne vždy se jednalo o nebezpečné skupiny (ať se týče násilí nebo ve vztahu k demokracii). Např. o tzv. kališnických skinheadech můžeme hovořit jako o zastáncích specificky českého nacionalismu s oporou v husitství (v branně bezpečnostním hledisku) se silně antinacistickým étosem (obdiv k I. a II. čs. odboji). Jejich zařazení do tzv. extremistického spektra krajní pravice je přinejmenším problematické (Mareš, 2003, s. 296 – 302).

Ve vztahu ke krajní pravici bylo napsáno velké množství kvalifikačních prací, ať už na fakultách, které pracují primárně s politologickými instrumenty, ale i na fakultách, které se zabývají sociální pedagogikou, sociální patologií a speciální pedagogikou (etopedií). Nutno uznat, že pro práci s fenoménem krajní pravice není možné se obejít bez politologických prací a výzkumů. Pro účely této kvalifikační práce je žádoucí využití poznatků z politologie a sociální patologie pro sociální pedagogiku. Sociální pedagogika je mezioborovou vědní disciplínou. Cílem této práce v obecnosti je přispět k diskuzi ohledně využití sociální

pedagogiky jako užité disciplíny v prevenci sociální patologie destruktivních politických ideologií.

Současný stav řešené problematiky

K tématu této kvalifikační práce existuje velké množství monografických zdrojů, článků, výzkumů, u kterých je však nutno vytvořit jistý disciplinární a kvalitativní vztah. Jedná se, jak bylo zmíněno v úvodu, o práce politologické nebo sociologické (ve vztahu k sociální patologii) na jedné straně a velmi málo prací sociálně pedagogických, které by jako předmět svého výzkumu měly krajně pravicovou mládež. Prací a textů, kde dochází k propojování těchto oborů je mizivé množství. Tím se zároveň nabízí otázka, jestli je sociální pedagogika vhodnou disciplínou pro práci se sociální patologií politického rázu, primárně u mládeže?

V textech o sociální pedagogice se často velmi obecně a jednoduše zmiňuje extremismus jako forma sociální patologie, avšak bez dalšího vysvětlení či rozvedení. Je rovněž většinou pouze předmětem sociální patologie a méně už politologie (v textech sociální patologie a sociální pedagogiky), která by mohla mít funkci pomocné disciplíny sociální pedagogiky právě v pochopení problematiky extremismu obecně a v případě této práce krajně pravicové mládeže sdružené ve formálních, ale i neformálních skupinách.¹

Sociálně patologické aspekty krajně pravicové mládeže jsou předmětem zájmu Policie ČR a Bezpečnostní informační služby. Tyto složky represivního aparátu každoročně (dříve i kvartálně) vydávají tzv. výroční zprávy o problematice extremismu na území ČR². Tato práce však chce směřovat více na preventivní opatření ve smyslu sociální pedagogiky (Knotová, 2014, s. 72).

1 Podle Krause (2008) je nejdůležitější vazbou sociální pedagogiky vazba na sociologii, která dává sociální pedagogice širokou platformu poznání o fungování společnosti. Politologie by např. mohla plnit podobnou funkci v případě krajně pravicové mládeže a problematice extremismu obecně (Smolík, Ševčík, 2015, s. 402)

2 <http://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>; <https://www.bis.cz/vyrocní-zpravy/>

Např. Ševčík ve svých příspěvcích a diplomové práci (2012, 2013, 2016 – společně se Smolíkem) zmiňuje jako prevenci destruktivního šovinismu, který se projevuje zejména v sympatiích k totalitním režimům 20. století, primárně nacismu, ve vlastenectví a v navazování na pokrokové a demokratické tradice naší země (Sokol, legie, husitství apod.), které by se měly na zakládat a realizovat zejména na funkcionálně výchovné rovině³.

Jak si tuto funkcionálně výchovnou rovinu, kde se má odehrávat prevence sympatiím k nacistické ideologii, autoři představují bude rozvedeno v dalších kapitolách.

K aktuálnímu stavu řešené problematiky bylo využito textů autorů nebo textů vycházejících z jejich originálních postřehů (z oborů sociální pedagogika, pedagogika, sociální psychologie, psychologie, sociologie, filozofie, historie, politologie a kriminologie): Vladimír Čermák, Miroslav Mareš, Josef Smolík, Jan Průcha, Jakub Holas, Gustave Le Bon, Miloš Večeřa, Jan Chmelík, Jan Charvát, Martina Urbanová, Pavel Mühlpachr, Blahoslav Kraus, Slavomil Fischer, Jiří Škoda, Zbyněk Helus, Miroslav Procházka, Nicky Hayesová, Rudolf Kohoutek, Platon, Aristoteles, Martin Heidegger, Franco G. Freda, Roger Scruton, Theodor W. Adorno, Wolfgang Brezinka, Milan Nakonečný, Ivo Pejčoch, Jiří Pokorný a Michal Ševčík; dále materiály MV ČR k problematice extremismu.

Pro doložení jednotlivých aspektů krajně pravicových ideologií byli využiti autoři politických manifestů a politické literatury vztahující se ke krajní pravici: Adolf Hitler, Gottfried Feder, Markus Willinger, Alain de Benoist, Filip Vávra, Ryszard Legutko, Miroslav Sládek a Pavel Sedláček.

Bylo realizováno celkem 5 anonymních řízených rozhovorů během léta 2018 s představiteli organizací – Generace Identity (respondent 02), Pro-Vlast (respondent 04), Hnutí První republika (respondent 03), Dělnická mládež (respondent 05) a Národní a

3 V Ševčíkově diplomové práci (2012, s. 48 - 60), v rámci jeho kvantitativního výzkumu u pedagogických pracovníků na II. stupni ZŠ na třech větších brněnských základních školách (ZŠ Janouškova, ZŠ Zemědělská, ZŠ Milénova), byl zjišťován vztah k vlastenecké výchově jako předmětu a jeho zavedení do osnov ZŠ. Vlastenecká výchova, dle výsledků, nemá být institucionalizovaná jako výukový předmět, nýbrž jako součást výchovných volnočasových aktivit. Stávající výuková koncepce je dle dotázaných učitelů, z pohledu vlastenecké výchovy, dostatečná.

sociální hnutí (respondent 01), jejichž analýza zavedla ke vzniku několika hypotéz. Pro lepší představu o těchto mládežnických organizacích krajní pravice je hodnotným pramenem web metapolitiky Délského potápěče (www.deliandiver.org), kde jsou k dispozici poměrně aktuální rozhovory s představiteli různých organizací nejen na krajní pravici.

Cíle práce

Tato kvalifikační práce má celkem dva hlavní a tři vedlejší cíle:

Hlavní cíle:

- formulace hypotéz vzniklých z analýzy rozhovorů a textů pro další práci
- přínos politologie pro sociální pedagogiku ve smyslu krajně pravicové sociální patologie

Vedlejší cíle:

- rozlišit sociálně patologické skupiny a skupiny demokratické
- míra sociální patologie u krajně pravicových mládežnických organizací
- zamyšlení nad pozitivním vlastenectvím jako alternativou destruktivních šovinismů

Formulace cílů vznikala v průběhu práce s respondenty a s texty dostupnými na webových stránkách. Zejména u řízených rozhovorů, kde bylo použito projektivních a škálových otázek nelze získané informace nijak kvantifikovat, tudíž je využita analýza a heuristická metoda. Výzkumný vzorek byli představitelé vybraných krajně pravicových mládežnických organizací (výběr byl proveden na základě úvodní rešerše společenského významu a dosahu těchto organizací, konceptualizace krajní pravice a řazení těchto subjektů na krajní pravici je součástí dalších kapitol), kteří schválili k rozhovoru⁴.

Politologie má dostatek zdrojů, v podobě mnoha kvalitních monografií a odborných textů či článků, ke krajní pravici a to zejména ke skutečnostem, jak se současná krajně

4 Krajně pravicových organizací, dle jejich významu a důležitosti, bylo pro tuto práci vybráno 8, z nichž pouze 5 je podpořeno analýzou řízených rozhovorů s jejich představiteli.

pravice mládež identifikuje s hodnotami dnešní společnosti nebo s jejich kontrahodnotami. Z toho lze vyvozovat rizika a spolehlivost těchto skupin v případě společenských krizí (oportunismus, eskalace násilí, sektářství apod.) a míru sociální patologie. Z toho plyne otázka, zda může být např. funkcí sociálního pedagoga terapeutické působení na mládež postiženou ideologickým fanatismem a afinitě vůči historickému nacismu, vzhledem k rozsahu a vážnosti tohoto jevu v celospolečenském měřítku? (Srov. Knotová, 2014, s. 72; Smolík – Ševčík, 2016, s. 400 – 401)

Vlastenectví a výchova k němu je přinejmenším problematické téma, neboť je notorií, že vlastenectví bylo historicky zneužíváno pro nejrozličnější politické cíle, ať se jednalo o krajní pravici nebo krajní levici. Pro potřeby naší práce hovoříme zejména o pozitivním vlastenectví, které se prolíná českou, resp. československou historií. Je to důraz na národní svébytnost, demokracii, toleranci a tradici odporu k totalitním režimům (rakouské autoritářství, německý nacismus a socialismus KSČ). (Ševčík, 2012, s. 24 – 28)

Stanovení míry sociální patologie nebo společenské nebezpečnosti u mládeže krajní pravice lze stěží. Při využití primárně sociologických teorií pro vymezení sociální patologie (Fischer, Škoda, 2014, s. 37 – 43) se jeví jako důležité nastavit přinejmenším 3 osy; 1. vztah k demokracii a svobodě (názorová tolerance), 2. vztah k užití násilí, 3. možné průsečíky s dalšími sociálně patologickými jevy (alkoholismus, nikotinismus, netholismus a další). Pro účel této práce a kvalitativních metod v ní užitých je při vyloučení sociální deziderability důležitý zejména vztah k ústavě, tj. demokracii a její liberální variantě, dále nás bude zajímat sociální a rodinné zázemí a blízkost cikánských-romských ghatt jako rizikové faktory pro vznik afinity ke krajní pravici, která témata etnicity a biologické rozdílnosti významně reflektuje (srov. Sedláček, 2013, s. 147 – 154; Charvát, 2007, s. 70. - 74).

Vlastenectví a jeho postavení ve 21. století bylo, je a bude předmětem vědeckého zájmu a obecně kulturním tématem. Národní stát se může jevit jako překonané reziduum 19. a 20. století a právě s ním je vlastenectví implicitně v evropském prostoru spojeno. Jako vedlejší cíl této práce je ozřejmit funkci vlastenecké výchovy v minulosti a její možné přínosy v současnosti a budoucnosti i přes zdánlivou erozi národního státu (Scruton, 2011, s. 20 – 23) a jako instrument sociální prevence v rámci sociální pedagogiky (Ševčík, 2012, s. 60 – 61).

Metodologické a teoretické předpoklady

Autor této kvalifikační práce se dlouhodobě zajímá o vztah sociální pedagogiky, krajní pravice a vlastenectví. Při využití dílčích znalostí z politologie, historie a religionistiky považuje za žádoucí, aby problematika politické radikalizace mládeže byla ze strany sociální pedagogiky uchopena jako vážný problém na poli funkcionální výchovy, prevence a terapie. Z autorova kvantitativního výzkumu v rámci jeho diplomové práce (Ševčík, 2012) vyplynulo, že pedagogové na II. stupni ZŠ nevnímají jako problém absenci institucionalizace vlastenectví prostřednictvím konstituování vlastenecké výchovy jako předmětu, nýbrž jako absenci výchovných vzorů, nedostatku vlastenectví v rodině a ve volnočasových aktivitách. Autor této práce vychází z hypotézy, že posttheorismus a absence vlastenectví mohou být jedním z činitelů, proč se mladí lidé uchylují k sympatiím vůči historickému německému národnímu socialismu (srov. Ševčík, 2012b, s. 3 – 5; Smolík, 2011, s. 258 – 262).

Metodologické ukotvení této práce spočívá v deskripci současné úrovně poznání dané problematiky a kvalitativního přístupu s heuristickou metodou určenou pro artikulaci hypotéz vzniklých na základě analýz rozhovorů a textů. Výběr subjektů pro analýzu byl proveden na základě předchozí rešerše médií, zejména výstupů členů krajně pravicových mládežnických organizací, vč. sociální sítě Facebook (kritéria: množství oběrů, tzv. to se mi líbí a sdílení). Lze je tak chápat jako reprezentativní subjekty současné krajní pravice, resp. její mládežnické části. Některé tyto subjekty jsou zmiňovány i ve zprávách o extremismu na území ČR ze strany BIS a MV ČR⁵. V práci převažuje teoretický charakter.

Z pohledu teorie je v práci využito zdrojů primárně z politologické, psychologické, sociologické a sociálně pedagogické literatury s přihlédnutím k potřebnému interdisciplinárnímu přístupu k řešené problematice. V této práci budou kriticky zmíněny problematické části „Policy“ ve vztahu ke kritikům demokracie (koncept tzv. „militantní demokracie)⁶ a potřebná kritika demokracie jako jev, který je pro demokracii žádoucí

5 <https://www.bis.cz/vyrocní-zpravy/>; <http://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>

6 Jedná se doktrinální koncept boje proti odpůrcům demokratické ústavnosti. Historicky to bylo z řad nacistů a komunistů, zejména z pohledu jednoho ze zakladatelů této myšlenky Karla Loewensteina (Mareš, Výborný, 2013, s. 12 - 13)

(Smolík, 2011, s. 262). V práci je využito sociologické teorie sociální patologie, sociálně psychologických perspektiv pro deskripci kolektivního a masového jednání a dialektiky mezi liberálními a iliberálními postoji ve vztahu k demokracii. Ze sociálně pedagogického pohledu nás zajímá rodinné a sociální zázemí respondentů a jejich hostilita k cikánskému-romskému etniku, popř. k migrantům, vznik part s ideologickým pozadím a inspirace pro svoje aktivity v rodině.

Hypotézy

Na základě pěti strukturovaných rozhovorů s respondenty, kteří reprezentují stávající hlavní mládežnické krajně pravicové skupiny jako je Generace Identity, Pro-Vlast, Hnutí První republika, Národní a sociální fronta a Dělnická mládež. První tři můžeme chápat jako spíše vlastenecké organizace na bázi českého nacionalismu nebo moderního identitářství propojeného s fenomény Nové pravice a v případě posledních dvou se jedná o skupiny mající blízko k ideové výbavě nacistické ideologie, ale jejich označení za neonacistické lze oprávněně považovat za problematické⁷. Autor práce proto hovoří o tzv. postnacismu, který doposud nebyl konceptualizován, ale může být zaměňován s raným obdobím denacifikace v Německu. Zde hovoříme o postnacistických spolcích z 2 důvodů; 1. tyto spolky využívají pouze určité části nacistické ideologie a často nejsou proněmecké, 2. atraktivita původního německého nacismu a jeho historických postav je pro české krajně pravicové aktivisty velice sporná (komplikovanost zjištění této hypotézy kvůli kriminalizaci projevů sympatiím k nacismu v českém trestním řádu).

Na základě rozhovorů s pěti respondenty a využití otázek týkající se rodinného prostředí, výchovných volnočasových stimulů a vztahu ke stávajícímu politickému systému, vzniklo několik otázek nebo také hypotéz. Cílem kvalitativního výzkumu a heuristické metody je vznik opodstatněných závěrů (Radvan, Vavřík, 2009, s. 24 – 26). Tyto závěry v podobě hypotéz je vhodné podrobit kvantitativnímu výzkumu a tak zajistit otestování hypotézy na reprezentativním vzorku, toto však není součástí této kvalifikační

7 Ve svých projevech neodkazují na nacismus, Adolfa Hitlera nebo úspěchy nacistického Německa. Orientují se více na rasovou spřízněnost a národně sociální programatiku, která je určitým způsobem inspirována německým nacismem (národním socialismem).

práce. Odpovědi v rozhovorech, celkové naladění respondentů a ochota odpovídat na otázky vytvořili subjektivní, avšak kritickou představu o následujících hypotézách:

Hypotéza č. 1 – osobní neúspěch či subjektivní přesvědčení o neúspěšnosti v životě jako příčina vnímání a rozdělení společnosti na „my a oni“. Známa dichotomie vládnoucích liberálně demokratických elit a běžných lidí, vnímající reálný život v jeho bezprostředním styku s ním. Jedná se o fenomén sociologický a politologický s přesahem do sociální patologie a sociální pedagogiky. Identifikace s nepreferovanou částí společnosti je pro krajní pravici, ale i levici typický (Chmelík, 2001, s. 14 – 16). Přesvědčení, že politický systém těmto aktivistům implicitně neumožňuje hodnotovou, politickou i osobní realizaci je notoriitou. **Pakliže se k této problematice budeme stavět fenomenologicky je nutné ji zároveň negovat – současné pravicové politické skupiny, např. Realisté a jejich mentor Petr Robejšek otevřeně hovoří o vzdálení se elit realitě a tzv. běžnému životu (Robejšek, 2016, deník.cz).**

Hypotéza č. 2 – odpor k liberální demokracii jako deficit seberealizace (deprivace) v dětství. Je otázkou, jestli krajně pravicoví aktivisté nežádají po politickém systému to, co nedostali v dětství. Dle odpovědí respondentů se liberální demokracie jeví jako etnicky a kulturně suicidiální politický systém, jehož hlavní doménou je uspokojování materiálních potřeb a cílené opomíjení potřeb duchovních a kulturních. Z odpovědí však rovněž vyplývá, že cílem hostility není demokracie jako taková. Např. respondent 02 (Generace Identity) hovoří o bližší nespecifikované organické demokracii, která má nahradit demokracii liberální. Zde se dostáváme do blízkosti demokracie mající analogii ve fungování organismu⁸. Tyto představy se objevovaly u autorů tzv. německé konzervativní revoluce, ale i současné nové pravice (Ševčík, 2012b, s. 16 – 17). Odpor k liberální demokracii se však promítá i v odmítání multikulturalismu a preferencí nominalistického etnopluralismu, který vychází z filozofie Alaina de Benoista⁹ (každá kultura má právo na existenci ve svém přirozeném prostředí, odmítání imperialismu a univerzalistické západní filozofie, zejména jejího základu v křesťanském náboženství).

8 Např. organický etatismus je konceptualizovaný pojem politologa J. J. Linze.
<http://cervenobili.cz/15364/konceptualni-klub-iva-borskeho-82-let-od-zalozeni-rakouske-vlastenecke-fronty/>

9 <http://cervenobili.cz/11168/nominalismus-gnosticka-spekulace-nebo-nadeje-noveho-cloveka/>

Většina respondentů (až na výjimku respondenta 03) uvádí, že pochází z rodin, které si prošly rozvodem. Vzpomínky na dětství uvádějí jako příjemné, volnočasové aktivity jako zájmové a sportovní kroužky jako běžnou náplň trávení volného času. Je však zajímavé, že vstup do mládežnických organizací krajní pravice, popř. zájem o ně vznikl již v pubertě. **Tato hypotéza má rovněž svoji negativní polohu a tou je posibilita diskurzivní limitace čili ohraničenosti každého politického systému – tedy jestli je liberální demokracie schopna sebereflexe a tolerance názorů za hranicí její sociální perspektivy: např. (ne)možnost dialogu s radikálně demokratickými skupinami mládeže s národoveckou či vlasteneckou náplní volnočasových aktivit (Smolík, 2011, s. 260 – 262).**

Hypotéza č. 3 – rozvodovost jako příčina nedostatečné saturace volnočasových aktivit a směřování k neúčelnému trávení volného času ve skupinách s ideologickým zaměřením. Dnes již neexistující naziskinheadská subkultura je nahrazena mládežnickými partami se zálibou v bojových sportech a šíření idejí, které se dají označit jako blízké nacismu či rasismu. Tyto skupiny jsou značně neformální a jejich identifikace popřípadě výzkum je ztížen jejich uzavřeností vůči veřejnosti.

Velmi podobné hypotézy byly např. otestovány ve starším, avšak rozsáhlém výzkumu Institutu pro výzkum veřejného mínění (IVVM) v letech 1997 – 1998. Výzkum se soustředil na problematiku podmínek, příčin a projevů tzv. extremistických nálad. Na základě výsledků výzkumu vznikla zajímavá typologie, která potvrzovala důležitost věku, tedy, že afinitu k extremismu mají z drtivé většiny mladí lidé¹⁰

Hypotéza č. 4 - vrstevnické skupiny se zájmem historii jako příčina vzniku krajně pravicových mládežnických organizací. Mj. respondenti, ač to není součástí rozhovoru, mají enormně zvýšený zájem o moderní historii, zejména první polovinu 20. století. Přičemž přiznávají, že právě přes tento zájem se nepřímo dostali k organizacím, které nabízí mládeži ideologii, což je v případě krajní pravice samozřejmá a nutná věc.

10 „Většina extremistů – členů a příznivců extremistických hnutí jsou mladí lidé. Nejrizikovější skupinou je mládež, přispívají k tomu i skutečnosti, že mládež nesvazuje obava o majetek a prosperitu rodiny, svým věkem přirozeně směřuje k radikalismu v řešení chyb a nedostatků společnosti, které velmi citlivě vnímá, atd.“ (Chmelík, 2001, s. 14)

1. Terminologie

1.1 Rozdělení krajní pravice

Krajní pravice se rozděluje na extremistickou pravici, která je mimo ústavně-konformní rámec¹¹ a radikální pravici. Většina zkoumaných mládežnických skupin v této práci je složité jednoznačně zařadit do jedné nebo druhé skupiny. K vymezení rozdílu mezi těmito kategoriemi krajní pravice pomáhá rozlišení tzv. antisystémovosti (vztah k demokracii, jejím hodnotám a afinita ke kontrahodnotám, např. zjednodušení politického systému na vládu jedné strany apod.). Namísto pojmů extremismus a radikalismus u jednotlivých mládežnických krajně pravicových skupin se bude užívat kategorií „spíše systémová“ a „spíše antisystémová“ hnutí, spolky a skupiny. Další ze zastřešujících termínů pro extremistickou a radikální pravici je pojem ultrapravice.

Ultrapravice je termín, který se vztahuje k okraji pravé části politického spektra, přinejmenším ve smyslu vyhocení pravicových hodnot (rasové uvědomění, národní uvědomění, tradice, autorita atd.). Signifikantním znakem krajní pravice jsou typické „law and order“ přístupy, etnocentrismus v krajních formách, nacionalismus a projevy nenávisti k etnickým skupinám. Třídění jednotlivých ideových koncepcí ultrapravice je velice složité, navíc v našem prostoru existuje značně reduktivní ztotožnění krajní pravice s fašismem či nacismem. Díky rozvoji politické vědy nejen u nás dochází k její lepší identifikaci, diferenciaci a třídění. (Mareš, 2005, s. 131-135)

Pravicový extremismus je mimo ústavně konformní spektrum. Jak uvádějí dva tradiční němečtí politologové Uwe Backes a Eckhard Jesse, byl extremismus poprvé pravděpodobně použit ve spisu francouzského publicisty Maxime Leroy, ve studii z roku 1921 „*Les techniques nouvelles du syndicalisme*“, kde se v celé jedné kapitole extremismem zabývá. Vzhledem k aktuálnosti VŘSR v době vzniku studie, považuje Leroy za extremisty bolševiky na jedné straně (rudé extremisty) a bílé extremisty (monarchisty) na straně druhé s tím, že motivem jejich jednání je absolutní víra.

11 Ústavně konformní spektrum je definované právním řádem dané země a její ústavou. V západních demokraciích je ústavně konformní spektrum ohraničené pravicovým a levicovým radikalismem. Tyto hnutí zpravidla usilují o reformu či změnu politického systému, avšak nikoli jeho odstranění a nahrazení jiným – režimem totalitním. (Mareš, 2003, s. 32 - 34)

Jinak extremismus byl používán v dalších letech (30. - 60. letech 20. století) autory jako Karl Loewenstein¹², Hannah Arendtová, Theodor W. Adorno bez další vypovídající konceptualizace. Seymour Martin Lipset teprve na konci padesátých let tuto konceptualizaci zahájil tvorbou dichotomie – extremismus vs. liberální demokracie. V anglosaském prostoru se však spíše ustálil pojem radikalismus pro označování extremistických myšlenek, v německém prostředí se ustálilo zmiňované dělítko ústavní konformity mezi radikalismem a extremismem (Mareš, 2003, s. 20 – 21). Odborníci na krajní pravici v ČR převzali německý model krajní pravice, ale v mediálním prostoru a mezi lajky se termíny užívají naprosto volně a dochází k realizaci tzv. etiketizace prostřednictvím termínu extremismus¹³.

Nacismus jako zcela extrémní ideový proud krajní pravice, přesněji pravicového extremismu se historicky projevoval v určitých ohledech jako levicový politický proud. Není cílem této práce komparace komunistických a nacistických myšlenek, je však nutné zapochybovat. Tato pochybnost se týká pravicově extremistických režimů (např. nacismus), které po celou dobu svojí existence usilovaly o vznik nového člověka, společnosti, která zpřetrhá původní sociální stratifikaci a vazby, zavede národní egalitarismus, národní solidarismus a kolektivismus (spolehá se na masová shromáždění). Nacisté i komunisté se v minulosti vymezovali vůči staré reakci, měšťanským politickým stranám a antikapitalistický étos je spojoval a zároveň z nich tvořil politickou konkurenci. Nacismus vycházel z tradic německého nacionalismu dělnických vrstev a armády, italský fašismus měl základy v Italské socialistické straně¹⁴. Spojnicí těchto zdánlivě antagonistických proudů je odpor k demokracii a ke kapitalismu, jinými slovy svoboda politická a ekonomická je překážkou pro realizaci jejich programu. Navíc idea tzv. „nového člověka“, kterého systémy získají převýchovou a v případě nacistů navíc rasovou očistou, jsou základními myšlenkovými pilíři těchto hnutí (Ševčík, 2010, s. 7-8). K extremismu, který se v krajní pravici projevuje zejména destruktivním šovinismem, rasismem, nenávisť, násilím vůči

12 Karl Loewenstein byl židovský emigrant z Německa, který v roce 1937 publikoval v Americké politologické revue článek „*Militant democracy and fundamental rights*“. Můžeme to chápat jako základní text k soudobé doktríně militantní demokracie. V textu se zabýval ochranou proti fašismu, často vzpomínal procedurální mechanismy v ČSR jak se vůči němu bránit atd. Komunismus pro něj byl rovněž předmětem bojující demokracie. (Mareš, Výborný, 2013, s. 12-13)

13 Etiketizace nebo tzv. labeling je významná interpretativní teorie sociální deviace. Předmětem jejího zájmu je zejména označování určitého chování jako nežádoucího a následně tím, jakým způsobem tato etiketizace ovlivňuje lidské chování. Termíny extremist, xenofob, rasista a homofob slouží v mediálním prostoru k označování skutečně nežádoucích projevů nenávisť, ale bohužel i k nálepkování vlasteneckých spolků, které bychom jistě dle programatiky, náplně aktivit a dalších znaků nemohli řadit do antisystémového spektra krajní pravice. (Ševčík, 2013, s. 197)

14 Benito Mussolini byl šéfredaktorem socialistických novin Avanti mj. (Ševčík, 2010, s. 8)

oponentům a afinitou vůči historickému nacismu, je nutno doplnit, že se primárně nejedná o právní termín. Jak uvádí Mareš (2003) je extremismus pouze částečně chápán jako výraz antisystémovosti a opozice vůči demokracii. Ve většině případů však ohledně extremismu nepanuje jednotný názor a to i u odborníků. Hlavní definice je inspirována kriminologickým vymezením, které užívají bezpečnostní složky. Extremismus je obecně chápán odlišně v milieu sociálních věd a jinak laickou veřejností a médií (Chmelík, 2001, s. 13).

Pro lepší představu je nutné jednotlivé proudy krajní pravice rozdělit na krajní pravici demokratickou (spíše systémovou) a krajní pravici antidemokratickou (spíše antisystémovou). Dále krajní pravici členíme na nacionalistickou, neonacistickou a novou krajní pravici, která odborníky nebyla zatím dostatečně prozkoumána; tuto klasifikaci budeme s přihlédnutím k demokratičnosti skupin v této práci využívat nejvíce. Je však zajímavým trendem, že původní nacionalistická a neonacistická hnutí a spolky se „slévají“ v prostoru nové krajní pravice, která je typická právě pro mládežnické skupiny krajní pravice. Pro další rozdělení krajně pravicových mládežnických organizací bude využito perspektiv výzkumů Mareše (2005), Smolíka (2011, 2013) a Vejvodové (2011) z Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity a částečně politologa Charváta (2007).

V českém prostředí má krajní pravice poměrně bohaté tradice a neměla problém se etablovat i po roce 1989. Její nové začátky však byly nevyjasněné, existovalo několik ideologických proudů v jednotlivých organizacích a zejména se její reprezentanti seznamovali s ideovými zdroji z tuzemska i ze zahraničí. Hlavním kritériem pro dělení krajní pravice je postoj k nacismu a kolaboraci s protektorátním režimem. Antiněmecký étos české krajní pravice je tvořen vlasteneckým nebo také nacionalistickým proudem a organizace pozitivně chápající přínos české kolaborace a nacismu obecně se dají označit jako neonacistické (vzhledem k současnosti, tj. v r. 2018 existuje minimum organizací splňujících tato kritéria, pozn. autora). Tyto neonacistické proudy krajně pravicové mládeže se však nemusí zcela vzdát projevů nacionalismu – chápou jej jako součást evropských bílých, rasových, nacionalismů.

Českou nacionalistickou (vlasteneckou) ultrapravicí lze rozdělit následovně:¹⁵

- Nacionalismus vycházející z xenofobie a izolacionismu bez hlubších pohnutek
- Nacionalismus pokrokářského typu (národní obrození, čechoslovakismus, masarykovské a benešovské tradice)
- Nacionalismus husitské tradice (nekofesijní) v branně nacionálním duchu. Je konzervativní a nelevicový
- Nacionalismus integrální (konzervativní antimasarykovci a antibenešovci) ve spojení s integrálním katolicismem i bez něj¹⁶. Částečná afinita k tradicím českého antiněmeckého prvorepublikového fašismu (Mareš, 2005, s. 138)
- Nacionalismus nový respektující tradice pokrokářské i konzervativní. Pragmatika síly mýtu jako mobilizačního potenciálu. Je antinacistický, navazuje vztahy s podobnými spolky a organizacemi v rámci Evropy. Trianonská smlouva a Benešovy dekrety nejsou překážkou pro spolupráci s podobnými spolky z Německa, Rakouska a Maďarska. Je to nacionalismus, který počítá s nutností jednoty evropského obyvatelstva v morálních otázkách (politická homosexualita, interrupce, eutanázie) a v otázkách migrace¹⁷

Ve vztahu k sociální patologii a sociální pedagogice je obecně pro české krajně pravicové mládežnické skupiny vlasteneckého typu společné tendování ke xenofobii. Xenofobie se projevuje jako chorobný odpor k cizincům (a všemu cizímu) a strachu z nich. Xenofobie je často spojena s autostereotypem (přesvědčení o vlastním národu) a heterostereotypem (hodnocení jiných národů a skupin na základě vlastních měřítek) (Smolík, 2011, s. 213). Xenofobie je rovněž v mediálním prostoru etiketizační nástroj mající za následek diskvalifikaci kritiků multikulturní politiky a migrace, což se dá rovněž označit za projev sociální patologie a zneužívání¹⁸. S termínem xenofobie úzce souvisí s

15 Samozřejmě tuto klasifikaci krajní pravice nelze chápat jako definitivní. Mareš (2005) psal knihu před třinácti lety a od té doby vznikly nové směry. Nicméně v základních obrysech je takto klasifikace české nacionalistické krajní pravice stále platná.

16 Příkladným rozdělením historické tradice je spor mezi prezidentem Masarykem a historikem Pekařem o smysl českých dějin (Masaryk: pozitivismus, pokrok, husitství a protestantismus x Pekař: umírněný vitalismus, katolicismus a konzervatismus).

17 Nový nacionalismus inteferuje s novou krajní pravíci, reprezentovanou v českém prostředí např. Generací Identity.

18 „Xenofobie jde v běžné mediální řeči ruku v ruce s termínem rasismus a slouží k labelingu a ostrakizaci kritiků multikulturalismu, kteří se nutně nemusí rekrutovat pouze z vlasteneckého či národně-

pojmem oikofobie, které dále rozvádí britský filozof Roger Scruton (2011), a to že oikofobie je chorobná láska ke všemu abstraktnímu, univerzálnímu a nelokálnímu a zároveň nenávisť ke všemu místnímu a národnímu. Projevem oikofobie je rovněž užívání instrumentu politické korektnosti, které vznikla na západních univerzitách, které jsou mocenskou základnou pro útok na běžnou národní loajalitu obyčejných lidí. Oikofobové, dle Scrutona, preferují vše nadnárodní proti mezivládnímu (mezinárodnímu). Oikofobové tak bojují osvíceneckým univerzalismem proti domnělým lokálním šovinismům. Navíc je tento vztah podobně jako xenofobní postoje, založen na dynamice emocí.

Smolík (2011) konstatuje o národoveckých a vlasteneckých organizacích krajní pravice¹⁹ obecně, že generují a komunikují témata (v prezentacích, člancích a mítincích), která jsou zásadní, světonázorová a neřešená (mnohdy jako samozřejmá, pozn. autora) – např. vztah k NATO, EU, ekonomické migraci, korupci, politické korektnosti atd. Rovněž případný volební úspěch těchto subjektů přisuzuje neschopnosti etablovaných parlamentních stran řešit závažná témata. Národovecký či vlastenecký proud krajní pravice neusiluje o odstranění demokratického režimu a nastolení totalitního či autoritativního režimu. Zejména krajně pravicová mládež národoveckého typu se zaměřuje na kulturní, vzdělávací a sportovní aktivity. Proto tento proud krajní pravice lze vnímat jako radikálně demokratický s minimálním vlivem na politický systém v ČR. Bylo by chybou národoveckou krajní pravici a priori kriminalizovat či etiketizovat. Není akceptovatelný argumentační faul, že nacionalismus je základem nacismu (Smolík, 2011, s. 262).

V České republice nemá neonacistický (či postnacistický) proud krajně pravicové mládeže možnost legálně hlásat svoji ideologii a skutečné cíle. Z toho důvodu přizpůsobuje svoje metody a rétoriku legislativě a někdy svoji činnosti směřuje do nacionalistického spektra, které nemá sociálně patologické cíle. Zcela skrytě však neonacistický proud

konzervativního prostředí. Hrozí tedy, že xenofobem může být označen prakticky kdokoli, kdo vysloví nedůvěru sociálně-politické módě nihilistního a sociálně inženýrského multikulturalismu, který byl mj. zahraničními politickými elitami (Angela Merkel, David Cameron) označen jako mrtvý projekt. Zajímavým faktem je pokračování, přesněji „dobíhání“ multikulturní výchovně-vzdělávací agendy v zemích střední Evropy, které nejsou ve srovnání se západoevropskými zeměmi natolik etnicky heterogenními společnostmi.“ (Ševčík, 2013, s. 187)

19 Charvát (2007) popisuje českou krajní pravici ve 3 základních kategoriích, přičemž proud o kterém Smolík (2011) hovoří jako o radikálně demokratickém označuje Charvát jako populisticko-nacionalistickou pravici, která je agresivně nacionalistická, v její rétorice se objevují prvky rasismu, ale ve svých projevech je opatrná tak, aby dodržovala zákony a ústavně-konformní rámec české politiky.

podporuje svoji ideologii vystavěnou na původní nacistické rasové nauce²⁰ tak, aby v případě vzniku nežádoucí situace spektakulárních rozměrů byl schopen silově zasáhnout. Z toho vychází ilegální činnost, která je „podzemní“ a spočívá zejména v pořádání koncertů, vydávání tiskovin a pořádání přednášek. (srov. Mareš, 2005, s. 147)

Konceptualizace tzv. postnacismu si žádá zcela nový výzkum v oblasti politických věd. V roce 2018, tj. v době, kdy je napsána tato kvalifikační práce dochází k nové dynamické ideologické konstelaci uvnitř tzv. neonacistické nedemokratické a antisystémové extremistické pravice. Až na některé jednotlivce a malé skupiny, kde se režim nacistického Německa těší až religiózní úctě, neexistují neonacistické skupiny v relevantním kvantitativním a kvalitativním rozsahu tak, jako tomu bylo v minulosti např. v devadesátých letech. Toto poznání autora plyne z dlouhodobého zájmu o krajně pravicové skupiny (nejen mládeže), není však podpořeno daty.

Jak správně definovat postnacistický proud a vymezit jej oproti hojně probíranému proudu neonacistickému je výzvou pro dialog v rámci a napříč sociálními vědami. Postnacistický proud má několik specifických znaků, které jsou kvalitativně odlišné ve srovnání s neonacistickým směrem. Postnacistický proud se neobrací k historickému nacismu jako hlavnímu myšlenkovému zdroji, postnacistický proud reflektuje jiné směry antidemokratického myšlení z počátku 20. století (např. fašismus RSI²¹, německou konzervativní revoluci, myslitele jako J. Evolu, E. Niekische nebo bratry Strassery atd.) a tvoří eklektické milieu, kde pochopení pro nacismus není překážkou ani dogmatem. Osoby pohybující se v postnacistickém prostoru jsou často bývalí neonacisté, nebo lidé spojení s neonacistickým prostředím. Je otázkou a zároveň zajímavou hypotézou, zda opuštění tradiční věrnosti Třetí říši bylo způsobeno represivní státní politikou vůči neonacismu²²

20 „Tak jako internacionalismus škodí disponibilní rasové hodnotě, čímž ji oslabuje, ničí demokracie kvality osobnosti a pacifismus ochromuje přirozené sebezáchovné síly národa... Potom i války ztratí charakter jednotlivých, více či méně násilných překvapení, nýbrž se začlení do přirozeného, ba samozřejmého systému důkladného, dobře podloženého, trvalého rozvoje národa. Že tyto aspekty neberou současné vedoucí garnitury států téměř vůbec na vědomí, spočívá částečně v podstatě samotné demokracie, které sami vědí za svo u existenci, a částečně v tom, že se stát stal čistě formálním mechanismem, který se jim zdá být samoučelným, aniž by se musel alespoň minimálně krýt se zájmy národa. Národ a stát se staly dvěma různými pojmy. Úkolem nacionálněsocialistického hnutí bude přinést Německu v tomto ohledu zásadní změnu. (Hitler, 2018, s. 67 - 68)

21 Repubblica sociale Italiana byla v letech 1943 – 1945 fašistickým státem v severní části Itálie. Byla vedená Benitem Mussolinim. Stát byl specifický všeobjímajícím fašistickým etatismem a socialismem sui generis.

22 Represivní státní politika vůči extremismu, nebo také ochrana ústavy či bojující demokracie se zrcadlí v doktríně tzv. militantní demokracie, což není konsensuální pojem v českém prostředí (mezi odborníky se vedou disputace ohledně jejího smyslu a případné nebezpečnosti). Ve stručnosti to znamená chránit

nebo se jedná o vyzrávání světonázoru u mladého člověka. Je oprávněné domnívat se, že obojí bude důležitým faktorem tohoto ideologického posunu od nekritické adorace nacismu až po její vlašné akceptování a soustředění se najmě na antiliberální ideology a na úspěšné vojáky nebo bojovníky²³.

Vejvodová (2011) píše o stabilitě neonacistického prostředí až na personální antipatie vůči lídrům Dělnické strany v roce 2010²⁴. Na přelomu nultých a desátých let bylo pro českou krajně pravicovou neonacistickou mládež typické prosazování konceptu „Evropa národů“, což neznámá nic jiného, než sjednocení bílých národů Evropy proti invazivním neárijským rasám z jiných kontinentů. Český neonacismus je typický vstřícností neonacismu německému, zejména co se týče iredentistických a revanšistických cílů. Čeští neonacisté jsou schopni realizovat územní narovnání ve prospěch Německa (Sudety). Hlavním cílem neonacistického hnutí, které je výrazně mezinárodní, je etnická čistka v Evropě ve prospěch bílých národů.

Neonacismus považuje demokracii (bez bližšího vymezení) za produkt židobolševismu, politické stranictví za nežádoucí dělení jednoty národa a vůdcovství a poslušnost za základ národního života a to vše bez židovské lichvy, která se projektuje do obchodu, bank a dalších odvětví hospodářství.

Neonacistické mládežnické skupiny v ČR lze rozdělit na:

- Neonacismus chápající český živel jako rovnocenný v mezinárodní spolupráci bílého, resp. árijského hnutí
- Pangermánský neonacismus uznávající hegemonii germánské složky při vedení mezinárodního árijského hnutí

demokracii (v našem případě liberální) proti ohrožení extremismem, terorismem apod. (Mareš, Výborný, 2013, s. 11 - 14)

23 Např. velmi oblíbenou postavou postnacistickej a nové krajní pravice je Léon Degrelle, belgický krajně pravicový politik, příslušník SS, bojovník za II. světové války a poválečný politický aktivista, žijící pod krycím jménem ve Španělsku (<https://deliandiver.org/tag/leon-degrelle>)

24 Svěho času zastřešující politická organizace českých neonacistů v letech 2007 – 2010. Strana vznikla v roce 2003 jako epigon Republikánů Miroslava Sládka, avšak bez Sládka. Programaticky podobný subjekt pokrokařského českého nacionalismu (srov. Mareš, 2005) jako sládkovci. V roce 2007 však politicky zastřešila hlavní dnes neexistující neformální neonacistické organizace jako Národní odpor a autonomní nacionalisté. (Vejvodová, 2011, s. 155 - 158)

- Neonacisté ze zahraničí ovlivňující svoje české kolegy (zpravidla setkání na koncertech, demonstracích, atd.) (Mareš, 2005, s. 147)
- Postnacistický fenomén vycházející z milieu neonacistické mládeže a českých antidemokratických národovců kombinující heroické vojenské fenomény 20. století a rozličné myšlenkové směry (ideově nesourodá adorace čs. legií, prvorepublikových skupin jako Červenobílí, Národní hnutí, Národní sjednocení, vojenských postav nacistického Německa, intelektuálů různě spolupracujících s nacistickým režimem²⁵, hnutí německé konzervativní revoluce, Nové pravice, apologetů poválečného hitlerismu²⁶ atd.). Tento postnacistický fenomén může do určité míry interferovat s hnutím nové krajní pravice

Neonacistické hnutí, přesněji neformální organizace a webové projekty, nepředstavuje v České republice kvantitativně (ani kvalitativně, pozn. autora) rozsáhlý jev. Přesto je díky svojí ideologii a postupné precizaci a modernizaci aktivit chápáno jako společenská a bezpečnostní hrozba. Neonacistická scéna v letech 2010 – 2018 však na veřejnost nekomunikuje otevřeně nacistické názory, snaží se být, zejména pro českou veřejnost, více morálně přijatelná. Její politika je vnějškově podobná národovecké, spíše systémové, krajní pravici ve smyslu izolacionismu, xenofobie a nacionalismu. (srov. Vejvodová, 2011, s. 186 – 187)

Postnacistické skupiny vzešlé z neonacistického a národoveckého krajně pravicového prostředí můžeme rovněž chápat jako vývojový mezistupeň pro etablování nového fenoménu krajní pravice, který v ČR vzniká. Hovořit o hnutí, jako v případě neonacistů, by mohlo navodit falešný dojem kvantitativní významnosti. Dle rešerší autora a znalosti prostředí se jedná o skupinky se studijními zájmy, jejichž prostor působnosti je spíše intelektuálního charakteru bez dalších politických ambicí. Velká část jedinců z tohoto prostředí chápe politické angažmá jako „předem prohranou bitvu“, neboť současné nastavení mezinárodní a geopolitické situace v principu neumožňuje politicko-sociální vývoj dle jejich představ. Navíc mezi postnacistickými skupinami a spolky nové krajní pravice probíhá, přinejmenším na úrovni výměny názorů, tzv. „*querfront*“²⁷, což je účelové

25 Např. Carl Schmitt, Martin Heidegger, Ernst Jünger (velice sporné), Othmar Spann a další.

26 Zmiňovaný Léon Degrelle, Sávitří Dévi nebo Miguel Serrano.

27 <https://blisty.cz/art/90714-anton-sechovcov-fasiste-a-antiimperialiste-zakladaji-querfront-ve-vidni.html>

spojení krajní pravice a krajní levice hlavně v tažení proti globalismu, válkám a ve jménu národně-osvobozeneckých bojů.

Nová krajní pravice, resp. její mládež je poměrně novým fenoménem, který někteří politologové, např. Miloš Dlouhý ve své disertační práci²⁸, řadí do kategorie podob soudobého českého neofašismu. Český historický fašismus byl sice inspirován italským fašismem (což byl politický fenomén *sui generis*), ale byl adaptován na české podmínky a byl po větší část svojí existence antiněmecký. Nová krajní pravice nijak nespécifikuje politický systém, kterým by chtěla liberální demokracii nahradit. Fašismus se vyznačuje především vůdcovstvím, etatismem a splynutím společnosti a státu, militarismem, národním mytologismem a sférickým vnímáním dějinnosti²⁹ (srov. Mareš, 2003, s. 118 – 119) a nic takového se ve výzvách, textech a aktivitách mládežnických spolků tzv. nové krajní pravice neobjevuje. Je však nutno uznat, že tyto spolky se nechávají inspirovat i osobnostmi, které byly s fašismem ať už italským nebo českým, spojeny³⁰. Prezентují však i osobnosti, které jsou apolitické nebo jsou součástí demokratického mainstreamu³¹.

Nová krajní pravice má několik myšlenkových zdrojů a jedním z nich, který má jednoznačně mezinárodní přesah a význam, je bojově naladěný manifest rakouského studenta Markuse Willingera s názvem „*Generace Identity - vyhlášení války*“³². Tento text se ve stručnosti vyjadřuje k hlavním globálním tématům, od ekologie, přes multikulturní společnost až po nacionální socialismus. Manifest obviňuje předchozí generaci, tj. rodiče, z destrukce lidské přirozenosti a z neprozřetelné a hloupé sebevraždy evropské kultury a evropského člověka prostřednictvím multikulturalismu, protirodinné politiky, konzumerismu atd. Willingerův manifest se tak snaží napodobit generační vzpouru mládeže vůči svým rodičům v 60. letech v západní Evropě³³. Tato vzpoura je však vedena

28 (Dlouhý, 2018, s. 25 - 85)

29 Sférické vnímání času je dle předkřesťanských tradic vnímání dějinnosti jako nepokrokového a věčného kontinua, kde je možné se voluntaristicky libovolně pohybovat. (<https://deliandiver.org/2012/02/podstata-fasismu-recenze-na-webu-cervenobili.html>)

30 Radola Gajda, Jiří Stříbrný, Adriano Romualdi a další.

31 TGM, Alois Rašín, Jan Werich a další.

32 Zajímavým faktem je, že v českém vydání manifestu, které mj. vydalo zahraniční nakladatelství Arktos, se v úvodu knihy uvádí, že názory v knize nejsou postojí žádné identitární skupiny, ale že vyjadřují pouze autorovy názory. (, 2017)

33 Podle Hejátka bylo příčinou politického vzdoru mládeže v západní Evropě nespokojení se s kapitalismem a nedostatečnou denacifikací Německa. (<https://deliandiver.org/2017/04/rozhovor-s-pavlem-j-hejatkem.html>)

zprava (Willinger, 2017). Jinak se nová krajní pravice nechává inspirovat především zakladatelem francouzského pravicového think tanku G.R.E.C.E, Alainem de Benoistem a jeho bývalým kolegou, dnes myslitelem na volné noze, Guillaume Fayem. Oba tito autoři komunikují pravicová témata mimo diskurz běžné politické parlamentní pravice³⁴, na kterou jsou v Evropě zvyklí. Na určité odlišnosti mezi těmito autory není nutné se zaměřovat, co nás však zajímá jsou následující témata, která se zrcadlí i u české mutace nové krajní pravice, kterou je nutno chápat jako jednoznačně nadnárodní fenomén s „regionálními“ specifiky.

Nová krajní pravice a její myšlenkové okruhy v dichotomických vztazích:

- Etnopluralismus namísto multikulturalismu
- Hospodářská autarkie namísto korporátního kapitalismu
- Organická demokracie namísto liberální demokracie (viz rozhovor s respondentem 02)
- Muž a žena namísto bezpohlavní společnosti
- Spolupráce namísto šovinismu
- Identita jako důsledek dlouhodobého procesu namísto identity jako momentální individuální volby
- Liberální demokracie je inspirována nacionálním socialismem, a proto je nebezpečná
- Odpovědný vztah k přírodě a životnímu prostředí namísto kapitalistického kořistnictví a drancování
- Filozofický voluntaristický nominalismus namísto sekularizovaného křesťanského univerzalizmu (realismu) (Willinger, 2017)

Nová krajní pravice, pro kterou je generační základna mládeže hlavním lidským zdrojem se jeví jako zcela nový fenomén, kde nenalezneme rezidua naziskinheadské subkultury ani neonacistické proudy, nýbrž moderní evropský koncept, který je oproštěný

34 De Benoist a Faye jsou často hodnoceni jako filozofové rozvíjející novou formu fašismu, např. dle politologa Rogera Griffina - <https://www.nottingham.ac.uk/cssgj/documents/working-papers/wp022-alain-de-benoists-anti-political-philosophy-beyond-left-and-right-non-emancipatory-responses-to-globalisation-and-crisis.pdf>

od agresivní rétoriky a v programatice nejsou výzvy k násilí ani vymezování se vůči demokracii jako takové. V dnešní době není ničím antisystémovým se vymezovat vůči liberální demokracii. Nová krajní pravice prostřednictvím svých reprezentantů působí vesměs nekonfliktně, avšak striktně a jasně formuluje svoje požadavky, které se zdají být součástí ústavně-konformního spektra. Zatím nemá svoje vyjádření skrz politické strany.

1.2 Mládež a krajní pravice

Krajní pravice, zejména její neformální organizace, se skládají zejména z mládeže³⁵ do 30-ti let. Vzhledem k rozhovorům použitým pro účely této práce, tak z hlediska věku bylo respondentům do 30-ti let.

Mládež má svoje specifické potřeby a zájmy oproti ostatní společnosti, podobně jako senioři nebo děti. Specifickým sociálním, ale i ekonomickým fenoménem je tzv. kult mládí, kdy se mezi mládež řadí i osoby, které by v minulosti byly zcela mimo tuto sociální skupinu. Kult mládí je sice používán v odborné literatuře, ale nebyl doposud dostatečně konceptualizován. Za zmínku stojí pojem youthaholismus (obsese mladostí), který je používán v Polsku. Kult mládí je často spojován s přehnanou formou úctívání mladosti, svěžesti, připravenosti na výzvy a změny, zejména se jedná o postoj, který je zamítavý k minulosti. S tím úzce souvisí kultura tělesnosti (dieta, solária, plastické úpravy) a posedlostí sexem a sexuální výkonností. Věrnost partnerovi je chápána jako překážka a propaguje se velká fluktuace partnerů, ne-li přímo promiskuita. Propagována je potřeba být neustále „online“, tj. být připojen prostřednictvím SmartPhonu, tabletu nebo počítače k sociálním sítím. Typickou charakteristikou kultu mládí je být „in“ v módě, hudbě, výběru přátel a především spotřebě. (Smolík, 2017, s. 15 – 16)

V případě kultu mládí se nabízí dvě základní konzumní strategie aneb „jak zůstat mladý“. První strategií je udržování módních trendů z dob vlastního mládí do další dospělosti a druhou strategií je neustálá adaptace novým módním trendům.

35 Mládež je významná sociální skupina lidí se specifickou pozicí a úlohou ve společnosti. Do této skupiny bývají zpravidla zařazováni jedinci končící II. stupeň základní školy do věku ukončení sociální zralosti, převzetí rolí dospělých a získání plnohodnotného občanského statusu. Horní hranice je cca 30. rok života. (Smolík, 2017, s. 15)

Sociologie a psychologie charakterizuje mládí následovně:

1. Z ontogenetického hlediska se jedná o přechod mezi dětskou závislostí a částečnou nezávislostí dospělého; tedy vývojového období, ve kterém dochází k finalizaci předpokladů jedince pro reprodukci;
2. Soubor znaků typických pro mládež, které odráží specifika doby.

Hledisek pro klasifikaci mládeže je velké množství a to podle sociálněvědních disciplín, které mládež zkoumají. (Smolík, 2017, s. 16 - 17)

Hodnoty krajně pravicové mládeže můžeme ve srovnání s hodnotami většinové mládeže označit jako kontrahodnoty³⁶, neboť jsou kontradikcemi hodnotového piedestalu momentálního uspokojení, posedlostí současností, módou, sexem a konzumerismem. Krajně pravicová mládež, zejména její systémová část z řad vlastenecké a nové pravice neskrývá participaci na módních trendech, avšak s jistým odstupem, který jim náleží (z osobní zkušenosti autora práce - je častá u krajně pravicové mládeže zejména móda v oblékání, uměřenost a praktičnost). Mládež krajní pravice se svými hodnotovými soubory se může rovněž v obecnosti označit jako „**antimládež**“ ve vztahu k hodnotám stávající mládeže, ale stále ve vztahu k specifickým krajně pravicovým ideologiím poskytuje svoji přirozenost, která je typická pro mládež³⁷. Tím můžeme označit aktivismus, zájem o společenské a politické dění, nesouhlas s establishmentem, idealismus (ve smyslu optimálnosti), ale také unáhlenost, agresivitu, sklon být manipulován a „černobílé“ vnímání reality (Ševčík, 2010, s. 23 – 28)

Hodnoty neonacistické mládeže, která je kvantitativně na ústupu, jsou rovněž kontrahodnotami ve vztahu k majoritě mládeže. Z pohledu uctívání nacistické ideologie je patrné, že hodnoty netolerance, totalitního smýšlení nejsou kompatibilní ani s mainstreamem, který se soustředí na konzum, ale ani s hodnotami jejich národovecky nebo jinak smýšlejících „kolegů“.

36 Např. Willingerův manifest (2017) nebo Patriopluralismus (2012). V obou příručkách se mládež krajní pravice obrací na hodnoty, které se dají označit jako pravicově konzervativní – např. rodina tvořena mužem, ženou a dětmi, národní stát, úcta k předkům apod. Hodnoty jsou chápány jako nadčasové a nepřekonatelné.

37 Rychlost, aktivita, revolučnost, ale rovněž unáhlenost, agresivita a implicitní nedostatek zkušeností.

Specifickými prvky u mládeže krajní pravice jsou sociálně patologické projevy, jako je násilí spojeno s opilstvím, rasistické excesy a projevy nesnášenlivosti vůči minoritám (zejména etnickým a sexuálním). (Chmelík, 2001, s. 78 – 90) Toto chování se však netýká jedinců a organizací, se kterými byl veden strukturovaný rozhovor. Násilné trestné činy s extremistickým podtextem se zpravidla týkají osob (mládeže) spojených s krajně pravicovou scénou. Jsou to jedinci s poruchami osobnosti, spíše průměrným a mírně podprůměrným intelektem, zastoupených v dělnických nebo méně kvalifikovaných profesích a s trestní minulostí. Často sami přiznávají, že mají problémy s afektivitou a agresivitou. Jejich kriminální chování bývá spojeno se zneužíváním alkoholu nebo jiných návykových látek³⁸.

Je obecně známým faktem³⁹, že mládež tvoří z demografického hlediska základnu současné krajní pravice obecně a to hlavně na úrovni formálních a neformálních organizací jako jsou spolky či hnutí⁴⁰. Mládež plní funkci v rámci krajní pravice jako hlavní aktivistický potenciál, je lépe manipulovatelná a rychle se nadchne pro zdánlivě žádoucí ideály podoby společnosti. Mládež se rovněž v rámci krajní pravice, a to implicitně z charakteru svého zastoupení, podílí na extremisticky, rasově motivované a xenofobní trestné činnosti⁴¹. Zde se jedná o smíšenou sociální patologii, která zahrnuje obdiv k totalitním ideologiím, agresivitu a zneužívání návykových látek.

1.3 Subkultury a krajní pravice

Mezi fenomény subkultur a krajní pravice existuje určitý historický vztah, který se v současnosti postupně mizí. Jedná se primárně o vztah subkultury mládeže – některých odnoží skinheads a krajní pravice. Dnes je politicky profilovaných skinheadů, hlavně

38 (MV ČR, 2012, s. 14 - 28)

39 Např. první rozsáhlý výzkum svého druhu od IVVM z konce devadesátých let 20. století (Chmelík, 2001, s. 14)

40 Nikoliv ve smyslu zákona č. 302/2016 Sb.

41 Jak uvádí materiál MV ČR z roku 2012, který podává důležitý obraz psychologických profilů pachatelů extremistické trestné činnosti (MV ČR, 2012).

neonacistů, naprosté minimum⁴². (Srov. Smolík, 2017, s. 141 – 146; Ševčík, 2018, s. 93 – 94).

Kultura je složitým a komplikovaným kulturním fenoménem. Je prakticky předmětem mnoha sociálních věd, např. sociální psychologie, historie, kulturní antropologie, etnologie, sociologie. Termín kultura je často mnohoznačný, což značí složitost tohoto širšího fenoménu. Kultura (z lat. Colere – vzdělávat, pěstovat, pečovat ve významu kultivování, obydlování atd.) je pojem definovaný mnohovrstevnatě a z různých perspektiv. Původně souvisel s oblastí zemědělství. Současnosti bližší obsah pojmu je spojován s M. T. Cicerem, který je užil v tzv. *Tuskulských hovorech* v 1. století př. n. l. V tomto spisu mj. označil filozofii za „kulturu ducha“. Posléze byl pojem kultury užíván zejména pro oblast lidského vzdělávání. Koncepce kultury jako žádoucích hodnot přispívající ke kultivaci člověka a rozvoji společnosti je označována jako axiologická. (Smolík, 2017, s. 23)

Kultura orientuje a vede lidi:

- k hodnotám/cílům, o které je třeba usilovat
- k přijetí norem a zásad, které jsou normativní
- k zastávání postojů a věr, které vytváří konstrukt pospolitosti

Kulturu je možno považovat za vysoce nejednoznačný koncept. Vývoj pojmu kultura lze dle Soukupa rozdělit do tří vývojových fází:

- kultura jako aktivita
- kultura jako entita
- kultura jako konstrukce (Smolík, 2017, s. 24)

Ševčík (2012b) popisuje kulturu jako součást hodnotové triády rodiny, kultury a vlasti, která je typická pro evropské národy a přisuzuje kultuře duchovní princip, který je nezávislý na člověku a tudíž má vlastní jsoucno v podobě entity nemateriální ideje.

42 Ze sociologického šetření IKSP (3959 respondentů) vyplynulo, že např. 3,6% chlapců a 2,8% dívek ve věku 16-18 let jsou nejsympatičtější tzv. SHARP skinheads (Skinheads against racial prejudice – skinheadi proti rasovým předsudkům). (Smolík, 2017, s. 146)

Zároveň chápe kulturu jako metapolitický prvek, který se uskutečňuje v sociální realitě např. prostřednictvím sporu či konfliktu.⁴³

Důležitým pojmem pro pochopení rozsahu termínu kultura je sociokulturní determinace, jejíž narativ spočívá v tom, že sociální zkušenost se dá získat pouze v určitém kulturním prostředí. Sociální zkušenost je možná pouze na pozadí kultury. Kulturní antropoložka R. Benedictová hovořila o tom, že biologická konstituce člověka není určujícím faktorem pro konkrétní varianty chování, s čímž se dá polemizovat, ale její popis kultury, jako hodnoty, která není předávána geneticky se zdá být přesnější. Proces socializace, která začíná již od narození je zcela na pozadí kulturní sféry, ve které se odehrává. Kulturní vzorce, jejichž první konceptualizaci provedla právě Benedictová, jsou determinanty adaptivního chování, které jsou vytvořeny danou kulturou, aby byly respektovány, má-li život člověka v daném kulturním prostředí, v němž žije, probíhat relativně bezkonfliktně s jeho okolím. Tyto determinanty mají zásadně normativní charakter (příkladem mohou být limity slušnosti, jejichž široký rozsah může jít od prostých zákazů až po celospolečenský odpor, např. incest nebo kanibalismus v západní kultuře). (Nakonečný, 2017, s. 138 – 140)

Kultura lidem umožňuje se vyrovnávat s náparem přírody tím, že lidé nepřizpůsobují svá těla přírodnímu prostředí, ale naopak přizpůsobují prostředí sobě. Koordinace mezi lidmi umožňuje tyto procesy realizovat prostřednictvím komunikace a symbolů. Symbol je něco konkrétního, co slouží jako konvenční znak pro něco abstraktního. Termín symbol vychází z řeckého *symballein* (spojovat, sdružovat) a označuje slova, obrazy nebo předměty, které kromě vlastního konkrétního významu vyjadřují další informace a souvislosti, postoje a někdy i celou ideologii. Symboly mají emoční hodnotu, dokáží lidi polarizovat a sjednocovat. (Smolík, 2017, s. 25)

Podle Mareše symbol znamená:

1. „něco konkrétního, co slouží jako konvenční znak pro něco abstraktního“
2. „grafický znak“
3. „konvenční, arbitrární znak“

⁴³ Např. spor mezi racionalismem a empirismem se dá označit nejen jako filozofický a metodologický spor, ale i jako určitá kulturní dialektika.

4. „znak (státu, města, hnutí apod.) (Smolík, 2017, s. 25)

Subkultura je sociologií označována jako menší a vyhraněná skupina v rámci národa, státu, nebo širšího společenství. Její zvláštnosti tak dost podstatným způsobem odlišují danou skupinu a její kulturu od ostatních skupin, popř. od dominující kultury v daném celku a prostoru. Podstatným znakem subkultury jsou distinktivní znaky, které ji odlišují od mainstreamu a ostatních subkultur. Subkultura, kromě jinakosti a revolty, u lidí asociuje něco nepatřičného, neslušného. Často bývají subkultury vnímány jako sociální deviace. Co je však podstatné je fakt, že subkultury dominantní kulturu spoluvytvářejí, ale zároveň ji kritizují. Míra rozdílnosti subkultury od hlavní kultury je pohyblivá a může být v opozici proti celé hlavní kultuře jako takové (kontrakultura). Na charakter subkultury má vliv prakticky všechno, např. věk, socioekonomický status, vzdělání, lokalita, rasa atp. (Smolík, 2017, s. 28)

Jsou dva základní typy definic subkultury. Definice substanční se pokouší vystihnout podstatu subkultury, definice funkcionální vystihuje věci, které subkultury plní. Můžeme tvrdit, že subkultury se skládají z jednotlivců, kteří mají svoje určité potřeby, které jsou specifické a to způsobuje odlišný pohled na sociální realitu. Navíc je zde kolektivní identita, která je založena na řešení společných problémů. Existuje šest podstatných rysů či charakteristik subkultury:

1. jsou zasazeny do volnočasových aktivit, avšak do sociální patologie, jako nefunkční, parazitické a hédonistické
2. třídní charakter subkultur (dle Karla Marxe např. lumpeproletariát)
3. absence vztahu k majetku, typická je teritorialita a trávení času (hospody, kluby atd.)
4. formují se mimo domov a rodinné prostředí
5. jejich tendence jsou výstřednosti a excesivní chování (expresivní vyjadřování, odívání, hlučnost, používání vlastního jazyka atp.), které jsou v rozporu s „normální“ populací
6. subkultury jsou v opozici vůči masové kultuře, konformismu a popkultuře (Smolík, 2017, s. 29)

Typologie subkultur, resp. její členění je zejména založeno na základě původu, národnosti, etnika, rasy, zájmů, sociální pozice, věku (subkultury mládeže), povolání atp. Jestliže se subkultura zásadně odlišuje od celé kultury, tak vzniká napětí a konflikty, které eskalují do násilných potyček a konfliktů (střet se zákonem apod.).

Cloward a Ohlin (podle Smolíka, 2017) dělí subkultury na:

- kriminální (racionální aktivita orientovaná na zisk, existuje ve městech jako pouliční kriminalita)
- konfliktní (násilná a agresivní aktivita)
- únikové (zneužívání návykových látek)

Cloward a Ohlin analyzovali mj. i to, že jedinci v prostředí subkultur jsou schopni vytváření nových subkulturních perspektiv, které jsou odlišné od dominující kultury.

Subkultury mládeže jsou předmětem sociologických výzkumů přibližně od padesátých let 20. století. Podle sociologických teorií neexistuje jednotná kultura mládeže. Díky charakteru a povaze moderních západních společností, tj. velkoměstské aglomerace a sociální rozvrstvení v liberální společnosti umožňují vznik rozmanitých subkultur. Vznik a existenci subkultur rovněž výrazně ovlivňuje urbanizace a vylidňování venkova. Subkultura mládeže je speciální typ subkultury, která je typická chováním mládeže, jejími hodnotovými preferencemi, akceptováním určitých norem a životním stylem odrážejícím podmínky života v daném místě. Subkulturu mládeže lze pochopit pouze ve srovnání s dospělou populací v téže společnosti. Subkultury mládeže jsou skupiny mladých lidí, kteří mají společný zájem, který se odlišuje od ostatních. (Smolík, 2017, s. 32)

Styl subkultur se projevuje jako symbol či znak a styl se skládá z následujících částí:

- image – vzhled, tetování, účes, oblečení, úprava vlasů apod.
- prezentace – chůze, držení těla, mimika, gestika
- argot – typická slovní zásoba a mluva pro danou subkulturu (Smolík, 2017, s. 33)

Pro kontrakulturu je typické reflektování norem diametrálně odlišných od dominantní kultury. Někdy může kontrakultura zacházet natolik daleko, že projevy chování členů subkultury je natolik vzdálené hlavní kultuře, že spíš připomíná barbarství. Kontrakultura se často uchyluje k politickému radikalismu či extremismu, prostřednictvím něhož odmítají mainstreamová řešení jako povrchní a navrhují hlubší a zásadní společenskou přestavbu. (Smolík, 2017, s. 33 – 36)

Některé subkultury mládeže⁴⁴ jsou „prodlouženou rukou“ krajní pravice, která tak má lepší možnost ovlivňovat svojí ideologií mládež. Díky některým subkulturám tak šíří svoje nenávistné a extrémní politické názory a kontrapozitivity mezi mládež, a tím tak negativně ovlivňuje jejich výchovu. Mnohdy se jedná o sociální patologii, poněvadž mládež inspiruje k protispolečenským způsobům vyjadřování svých postojů. Často se jedná o agresivitu, šikanu, zneužívání alkoholu, verbální i útočný rasismus apod. (Ševčík, 2010, s. 17)

Krajně pravicové subkultury mládeže jsou nositelkami extremistických politických postojů a často jsou schopné formulovat i sofistikovanější koncepce, např. obrací se k některým historickým formám politické krajní pravice. Především ultrapravicová část skinheadské subkultury v devadesátých letech 20. století byla u nás reprezentantem pravicového extremismu jakožto širší sociální patologie spojené s násilím, výtržnictvím, opilstvím a propagací nacismu. Krajně pravicová část skinheadské subkultury se tak stala zdrojem a základnou pro vznik dalších zájmových skupin i militantních organizací. Navíc subkultury mládeže mají transnacionální dimenzi, což znamená, že některé krajně pravicové subkultury mládeže vznikly na základě okopírování koncepcí svých zahraničních kolegů. Jinými slovy se jedná o přebírání modelů zejména ze západní Evropy. (Mareš, 2003, s. 403)

Subkultura skinheads vznikla v druhé polovině šedesátých let 20. století ve Velké Británii, zejména v dělnických čtvrtích větších měst. Skinheadi měli zpočátku třídní zájmy, neboť se jednalo o dělnickou mládež, která se chtěla vymezit vůči mládeži ze střední třídy. Přibližně v roce 1968 se na základě subkulturních kořenů hardmods a boot boys vyčlenila nová subkultura, která byla typická pro svůj vzhled, původ i konfrontační styl (kontrast se

44 Např. neonacističtí či rasističtí skinheads, národně socialističtí black metalisté, nazi-punkeři, nebo military fans. (Mareš, 2003, s. 403 - 444)

subkulturou hippies). Jednalo o skupiny mladých nespokojených mužů z dělnického East Endu v Londýně, Liverpoolu, Brixtonu a Essexu. Zpočátku byli nazýváni jako boiled eggs (vařená vejce), noheads (ne-hlavy) nebo spy kids (špionážní děti). Poté, co se etabloval jejich styl oblékání - holá hlava, vysoké těžké boty (zejména pracovní obuv s kovovou špičkou značky Dr. Martens), kostkovaná košile, šle a letecká bunda – bomber, začali být označováni jako skinheads. (Mareš, 2003, s. 400 – 420)

V českém prostředí se subkultura skinheads objevila již v polovině 80. let, avšak v té době existovalo o jejich soukmenovcích ze západní Evropy minimum informací. Skinheads v prostředí konce normalizace byli reprezentováni pouze několika ideologicky nevyhraněnými jedinci, kteří trávili čas společně s pankáči a „vlasáči“. Po sametové revoluci v souvislosti s liberalizací společnosti mohly zahraniční trendy otevřeně pronikat do ČR a ovlivňovat tak skinheadskou scénu. (Vávra, 2017, s. 3 - 4) Zároveň paralelně s tím začalo docházet k diverzifikaci na krajně pravicové skinheads⁴⁵, apolitické skinheads, SHARP a RASH⁴⁶. Pro potřeby tohoto textu se zaměříme primárně na část rasistických skinheads, kteří se rekrutovali z řad neonacistických a WP skinheads.

Rasističtí skinheadi začali těsně po listopadových událostech a v počátcích své „svobodné“ existence společně s punkery napadat vietnamské a cikánské-romské komunity, což mělo za následek násilné střety a ozbrojování protistrany (Mareš, 2012, s. 124 – 125). Přibližný počet aktivních členů neonacistických nebo rasistických skinheads byl mezi lety 2005 – 2010 kolem 3 500 v ČR. Tyto odnože subkultur ovlivňovaly cca 20 000 příslušníků mladé generace na II. stupni ZŠ, odborných učilištích a středních školách. Neonacističtí nebo WP skinheads si získali sympatie části české populace tzv. „bojem proti drogám“, fyzickými útoky na Cikány-Romy, na alternativně vyhlížející jednotlivce a členy subkultur majících blízko k anarchistickým ideovým koncepcím. Rasistická část skinheads vytvořila 3 platformy komunikace a prezentace; ilegální, pololegální a legální aktivity. V rámci ilegálních aktivit pořádá tajné koncerty, kde se adorují postavy historického nacismu, hajluje se apod., vydávají se tiskoviny (tzv. ziny) s rasistickou a nacistickou tematikou.

45 Krajně pravicoví skinheadi se zpravidla dělili na české vlastenecké kališnické skinheady (inspirace husitstvím), neonacistické skinheady (také white power skinheady) a skinheady, kteří se přiklonili k českému historickému fašismu. (Mareš, 2003, s. 411 - 420)

46 RASH znamená Red and Anarchist Skinheads, což je krajně levicová odnož skinheadů, je antirasistická a hlásí se k anarchokomunismu nebo různým formám anarchismu a komunismu. (Charvát, 2007, s. 127 - 128)

Obsahem těchto tiskovin jsou zpravidla výzvy k různým podobám rasové uvědomělosti a násilí a inspirace rasovou politikou nacistického Německa a jeho satelitů. Na úrovni legálních aktivit je to primárně boj s drogami, který se často redukuje na napadání domnělých uživatelů drog (Jilčík, Plšková, Zapletal, 2005, s. 45 – 47).

Subkultura skinheads v současnosti dle poznatku MV ČR čítá přibližně 5 000 osob. V minulosti existovalo v ČR mnohem větší množství skinheadských odnoží, dnes je však tato subkultura rozdělena zejména na 2 části – apolitický proud skinheads⁴⁷ a krajně pravicový, který je reprezentován zejména neonacisty. Subkultura skinheads se výrazně proměnila a redukovala, její neonacističtí a rasističtí členové postupně opustili skinheadskou uniformitu a vrhli se do nových projektů na odlišných organizačních platformách, které se zdají být více nebezpečnými. Části skinheadského oblečení dnes nosí i lidé, kteří nejsou sympatizanty této ustupující subkultury (jako např. bomber, martensky apod.) a nevyznávají rasistické ideologie. Jedním z negativních jevů je vytváření falešné fenomenologie skinheadské subkultury, zejména v médiích, že skinhead = rasista, neonacista nebo fašista. (Smolík, 2017, s. 145 – 146)

Vlivem urbanizace a módy se některé části původní neonacistické skinheadské subkultury zcela změnilo. Jak již bylo zmíněno; opustily skinheadskou vizáž a uniformitu, přijaly civilnější podobu, která svým charakterem může nápadně připomínat městské módní styly (subkultury?) typu hipster⁴⁸. Pro označení neonacisty, který částečně přijal vizáž hipsteru se používá, zejména v západní Evropě (především v Německu), výraz nipster. Jsou mu blízká environmentální témata, antiglobalizace, popř. ochrana zvířat, přitom však skrytě vychází z upraveného nacistického světonázoru. (Ševčík, 2018, s. 94)

Je patrné, že skinheadská subkultura není pro krajní pravici tak významná, jako tomu bylo v minulosti. Mládež krajní pravice, zejména zkoumané neregistrované organizace, které jsou předmětem zájmu této práce, nevykazují vnější symboliku a distinktivní znaky

47 Tento proud se soustředí na hudbu, pivo a skinheadskou tradici šedesátých let 20. století. Často je apolitický a nerasistický.

48 Hipster se vyznačuje liberálním myšlením, vousy, nedioptickými brýlemi, upnutými kalhotami, flanelovou košilí, sakem a starým jednoduchým bicyklem. Navštěvují kavárny a usilují o studia sociálních věd.

subkultury. Totéž platí pro skinheadský životní styl a trávení volného času. (srov. Holas, 2013, s. 7 – 9)

1.4 Sociální patologie a krajní pravice

Sociální patologie ve vztahu ke krajní pravici se odvíjí od krajně pravicové (spíše nesystémové) ideologie, která zpravidla bývá inspirována historickým nacismem, jež je v naprosté politické a hodnotové opozici vůči svobodné společnosti. Z tohoto hodnotícího a vztahového rámce bude vycházeno ze sociologických teorií sociální patologie. Rovněž je nutné rozvést pojmy jako předsudky, stereotypy, rasismus, xenofobie, intolerance, etiketizace, multikulturní výchova, oikofobie a politická korektnost. Uvedené pojmy jsou často v interferenčním vztahu, zejména v projevech extremistických odnoží mládeže krajní pravice.

Sociální patologie (z latinského *pathos* – utrpení, choroba) není samostatným vědním oborem. Jedná se o označení chorobných a nežádoucích společenských jevů. Na studiu těchto fenoménů se podílí několik vědních disciplín, hlavně sociologie, psychologie, etopedie, sociální pedagogika, medicína a politologie. Jednotlivé vědní obory se zabývají rozбором příčin, které umožňují existenci sociálně patologických jevů ve společnosti. Rovněž navrhují preventivní a korektivní (represivní) postupy, jejichž cílem je eliminace těchto jevů. Sociální patologie řeší zákonitosti vzniku takových jevů, které ve své obecnosti společnost hodnotí jako nežádoucí, protože narušují nejrůznější normy (mravní, právní).

Sociální patologie je spojena s prací H. Spencera, který byl zastáncem tzv. organicistického proudu v sociologii, který se vyznačoval přístupem analogie fungování biologického organismu s organismem sociálním, v našem případě společností. Sociální patologie tedy byla původně podoborem sociologie a sumou nežádoucích sociálních fenoménů. Spencer hledal paralelu mezi nemocemi organismu a nemocemi společnosti.

Např. E. Durkheim chápe sociální patologie jako vědu o chorobách dané společnosti, kterou jsou však její součástí.

V současnosti se často pojem sociální patologie zaměňuje s pojmem sociální deviace nebo sociální dezorganizace. Sociální patologie se však od sociální deviace liší právě ve vztahu k prospěšnosti společnosti. Co je deviantní nemusí být patologické. Patologie je z principu své definice negativní, chorobná a společnosti škodlivá. Existují však i deviace, které jsou sociálně žádoucí a společnost obohacující⁴⁹. (Fischer, Škoda, 2014, s. 15 – 16)

„Rozdíl mezi deviantním a sociálně patologickým je tedy rozdílem stupně: co je sociálně deviantní nemusí být ještě sociálně patologické, avšak, co je sociálně patologické je vždy i sociálně deviantní. Rozdíl mezi sociální deviací a jevy studovanými „sociální patologií“ není však obecně uznáný – například v americké literatuře se můžeme setkat s konstatováním, že termín „sociální patologie“ byl společným označením pro tu část sociologie, která studovala deviaci do šedesátých let 20. století, potom bylo toto označení nahrazeno pojmem „sociální deviace“. (Urbanová, 2003, s. 73)

Sociální deviace je na rozdíl od sociální patologie pojmem hodnotě a emocionálně neutrálním. Jinak je běžně deviace definována jako kterákoli odchylka od normální struktury nebo funkce. Deviace může být tedy společensky prospěšná a neprospěšná. Problematika relativnosti jevů deviace a patologie je zřejmá. Každodenně se porušují nějaké normy. Žádná sociální či mravní norma nemůže být dodržována zcela stejně, neboť společnosti se skládá z jednotlivců s odlišnými charakteristikami. Toleranční limit je proměnlivý a závislý na aktuální podobě poznání sociokulturních specifík každé doby. Tím je možné, že jednotlivci nebo sociální skupiny se liší svými vzorci chování, které do tohoto tolerančního rámce zapadají.

Objektivní deviace, pro níž je charakteristickým kritériem porušení normy, se vyznačuje splněním následujících podmínek:

- lokalita a opakovatelnost porušování normy
- hromadnost, porušování se musí objevovat ve větších sociálních skupinách
- nominální společenská závažnost definovaná v daném prostředí

49 Např. vysoce nadprůměrný intelekt nebo skvělé sportovní výkony, umělecké schopnosti apod.

- etiologie umožňující předpoklad daného deviantního jevu (Fischer, Škoda, 2014, s. 15 – 17)

V průběhu zkoumání sociálně patologických jevů se v teorii sociální patologie objevilo několik pohledů:

- Absolutistický pohled rozumí normám společnosti ve své jasné srozumitelnosti a jednoznačnosti. Tyto normy jsou platné pro všechny členy společnosti, pro všechny skupiny. Odlišné chování je nepřijatelné. Tento přístup je extrémní.
- Moralizující pohled se opírá o tu část společnosti, která akceptuje společenská pravidla. Následně je zde nemorální část společnosti, která je deviantní a porušuje sociální normy a nemorálnost je chápána jako vrozená dispozice. Společnost jim pak příslušnost k této kategorii pouze přisuzuje.
- Medicínský pohled je v současné sociální patologii stále přítomen. Jedná se o analogii nemoci biologického organismu a sociálního organismu. Deviace je vnímána jako nemoc a jako důsledek špatné funkce mezi jednotlivými částmi sociálního systému. Proliferace sociální patologie značí, že společnost není v pořádku.
- Statistický pohled chápe deviaci jako určitou vzdálenost od průměru. Je mu vlastní empirická podstata a kvantitativní hledisko. Vše co je mimo statistickou normu, kromě směrodatné odchylky, je deviantní (ne však automaticky patologické). Nevýhodou tohoto přístupu je opomíjení sociálních souvislostí, vztahů či interpersonálních reakcí.
- Relativistický pohled chápe deviaci a patologii jako jevy související s danými kulturními a sociálními podmínkami v daném čase a prostoru. Deviantní a patologické fenomény zkoumá vždy ve vztahu ke konkrétnímu kontextu, což znamená, že v jednom případě se může jednat o jev deviantní a v dalším případě o jev konformní. (Fischer, Škoda, 2014, s. 18 – 19)

Nežádoucí socializace a vznik deviací spolu úzce souvisejí. Pakliže se jedná o dysfunkční socializaci, která nabírá závažných podob a jejich důsledkem je zájem společnosti (preventivní, terapeutický, represivní), tak se jedná zpravidla o negativní deviaci a patologii. Deviace nejsou způsobeny pouze výchovou a prostředím, ale např.

biologickým determinantům, např. dědičnosti (vyšší hladina testosteronu posiluje agresivitu), nebo nemocí či poškozením mozku. Rovněž jsou prokázány důsledky užívání drog a léků na vznik deviací a patologie.

Pro potřeby tohoto textu se zaměříme na sociální souvislosti života a zejména na dysfunkčnost socializačních procesů:

- raná deprivace
- životní krize, nezpracovaná traumata
- anomie
- afinita k deviantním subkulturám
- etiketizace nebo také labeling (Helus, 2015, s. 172 – 174)

Raná deprivace je citovou deprivací (strádáním) v dětství. Pro zdravý vývoj jedince je důležité emocionální přimknutí k matce, pakliže není tato potřeba uspokojena dochází u dítěte ke strádání. Toto strádání má pro člověka trvalé následky v podobě deprivčního syndromu, kdy není schopen empatie, nerozumí vlastním pocitům o ostatní jedince vnímá jako instrumenty vlastního uspokojení a nikoli jako rovnocenné partnery. Jedná se o deformaci osobnosti projevující se v nedostatku sociálních kompetencí.

Koukolík a Drtinová rozlišují dva typy deprivantů:

1. Ofenzivní deprivant je útočný, agresivní. Má sklony k násilí a destrukci. Jedná se o mstu za své zmrzačení. Ublížování druhým ho baví.
2. Defenzivní deprivant je spíš introvertní, úzkostný, stažený sám do sebe. Neustále očekává pohromy ve svém životě.

Traumatické krize způsobují mnohé deviace. Jedná se různé události, které otřesou psychikou člověka, jedná se často o náhlé události, které jedince uvrhnou do bezvýchodné situace, do nezvládnutelného šoku bez vyhlídky řešení. Tyto traumatické krize bývají způsobeny:

- úrazem, zmrzačením
- vážnou nemocí, kde je dítě odloučeno od rodiny, zásah do obvyklého způsobu života
- rozvodem rodičů, jehož okolnosti a příčiny dítě značně traumatizují
- úmrtím blízkého člověka

- násilím, zneužitím nebo hlubokým životním zklamáním
- u dospělých jedinců se jedná o ztráty životního partnera, zaměstnání nebo majetku apod.

Rozpracování problematiky anomie vděčíme především sociologovi R. Mertonovi. Merton tvrdil, že každá společnost vytyčuje cíle o které je třeba usilovat a rovněž i normy či pravidla umožňující jich dosahovat. Ve vztahu cílů a pravidel však mohou nastat vážné problémy a konflikty. Např. v konzumní společnosti je cílem socioekonomický status jednotlivce, ale cesty, jak dosáhnout těchto met, mohou mít patologický charakter. Hodnoty a cíle jako vlastnit značkové oblečení, dům, auto, jezdit na dovolené k moři atp. Mohou být pro většinu lidí nedosažitelné legálními cestami, z toho důvodu, aby dosáhli na potřebnou společenskou akceptaci a konformitu, se mohou uchýlovat k amorálnímu nebo přímo antisociálnímu chování. Tudiž podstatou anomie je to, že jedinec rozpoznává, že dodržování norem, které si osvojil nevedou k cílům, které jsou společností nastaveny. Anomie je specifický druh konfliktu, k jehož řešení se nabízí odchýlení od společenských norem nebo jejich přímé porušování.

Deviace jako důsledek subkulturní identifikace je v souvislosti s extremismem a krajní pravici důležitá především se vztahem identifikace, která spočívá v pocitu sounáleženosti a opozicí vůči mainstreamu a jeho institucím a institutům⁵⁰. Z toho hlediska nás zajímají subkultury zaměřené na vyvolávání konfliktů s okolím za využití verbálních a násilných útoků a pak subkultury orientované kriminálně, v našem případě se jedná o násilnou trestnou činnost s extremistickým nebo xenofobním podtextem. (srov. Helus, 2015, s. 174 – 185; Urbanová, Večera, 1996, s. 116 – 120)

Pro účely zkoumání sociální patologie krajně pravicové mládeže se jeví jako vhodné sociologické teorie sociální deviace podle zmíněného R. Mertona a etiketizační teorie podle Edwina M. Lemerta.

Strukturální a funkcionální teorie nebo také teorie strukturálního tlaku vychází z předpokladu, že existují situace, na které určité sociální skupiny reagují deviantně. Např. že chudoba vede ke kriminalitě. Merton uvádí příklad, kdy sociální a kulturní cíl v podobě

⁵⁰ Např. generační konflikt v podobě opozice vůči rodičům (rodiče jsou levicoví, dítě je ze vzdoru neonacistou), učitelům, úřadům a vůbec autoritám. S tím je spojena určitá míra verbální, vizuální a případně agresivní provokace.

kariéry je dosahován pomocí protekce, jako formy deviantního chování. Deviace vzniká tím, že společnost neposkytuje všem jedincům stejnou míru možností dosahovat všeobecně uznávaných cílů. Na základě tohoto napětí vzniká celkem pět typů individuálních reakcí na konflikt mezi hodnotami a prostředky k jejich dosažení (srov. Fischer, Škoda, 2014, s. 38 – 39; Urbanová, Večeřa, 1996, s. 112 - 113).

<i>Způsoby adaptace</i>	<i>Kulturní cíle</i>	<i>Institucionalizované prostředky</i>
Konformita	+	+
Inovace	+	-
Ritualismus	-	+
Únik	-	-
Rebelie	+ -	+ -

(+ = přijetí, - = odmítání, +- = odmítnutí původních hodnot, zavedení nových)

V souvislosti s krajní pravicí jsou zajímavé způsoby adaptace „inovace“ a „rebelie“. Politické cíle ČR jsou deklarovány v Ústavě ČR a dále v dalších dokumentech MV ČR a BIS⁵¹. Část krajně pravicové mládeže ústavní hodnoty ČR zpochybňuje zavedením hodnotově zcela odlišného politického režimu založeného na odmítání demokracie a svobody, rovnosti a občanských svobod. Rebelie, jako způsob individuální adaptace nejlépe odpovídá neonacistické části krajní pravice, neboť se jedná o spíše antisystémové spolky a hnutí, kde hodnoty současné společnosti jsou odmítány a legitimní prostředky politické soutěže rovněž, namísto toho se preferuje politický aktivismus a násilí jako prostředky politického boje⁵².

Naproti tomu u národovecké, vlastenecké nebo nové krajní pravice je spíše, na základě odpovědí respondentů výzkumu a např. z manifestu Generace Identity⁵³, patrné, že jsou jim bližší inovativní přístupy, kde není konflikt v deklarovaných cílech společnosti a státu, ale jejich nedodržování a nahrazování jinými, novými. Je to spíše spor moderní a postmoderní

51 Zejména celá Hlava první Ústavy ČR, např. státní moc náleží všem občanům, politický systém je založen na volné soutěži politických stran respektujících demokratické principy, politická rozhodnutí vychází z vůle většiny apod. (Nolč a kolektiv, Ústava ČR, 2006)

BIS na svém webu uvádí, že jedním z jejich poslání je chránit právní stát a právní řád, svobodné volby, oddělení mocenských piliřů, zastupitelskou demokracii – parlamentní systém, občanské svobody, rovnost přístupu k právům a povinnostem. (<https://www.bis.cz/demokracie-a-ustavnost/>)

52 Zrušení tradičních vztahů mezi nejvyššími státními orgány, vůdce je nejvyšší státní orgán a tomu jsou všechny ostatní instituce podřízeny. Vůdce a vláda nejsou nikomu odpovědní. Zákonodárny orgán bývá formálně zachován (nemusí) a jeho pravomoci jsou limitované vůdcem a vládou. Všechny tři pilíře moci splývají v monolitickou jednotu státní a stranické moci (Filip, Svatoň, Zimek, 2004, s. 88)

53 (Willinger, 2017)

společnosti⁵⁴⁵⁵ Zároveň využívají prostředky, které nekorespondují s participací na volné soutěži politických stran, ale na bázi politického aktivismu, který sami často kritizují, zejména u politických neziskových organizací opačné hodnotové orientace, které tradiční veřejnou sféru definovanou volnou soutěží politických stran narušují.

V souvislosti s tím je nutno chápat tyto proudy krajní pravice jako antiglobalizační, neboť se vymezují vůči nadnárodním organizacím. Pozitivní efekty globalizace, jak uvádí někteří prognostici, vyhovují pouze korporátnímu ekonomickému segmentu a poškozují národní vlády a prohlubují rozpor mezi rozvinutými zeměmi a ekonomicky zaostávajícími státy. (Mühlpachr, 2004, s. 41)

Bio-psycho-sociální model se začal etablovat v psychiatrii koncem sedmdesátých let 20. století. Jde o koncepční celostní model uvažování, založený na multifaktoriálním principu. Člověk je determinován genetickou informací (hereditární princip), prenatálními a perinatálními činiteli, bytuje však v společnosti dalších lidí, kde je socializován a formován jeho psychologický a sociální profil. Tento holistický proud sjednocuje do představy lidské normality fyzický, psychický i sociální aspekt lidské existence. Pro současnou sociální pedagogiku je tento model inspirativní. Jde o přístup sociálního pedagoga k deviantnímu jedinci a uvažovat o jeho potížích v těchto tři směrech. (Knotová, 2014, s. 71)

Jako příklad si můžeme uvést jedince odsouzeného do VTOS za násilnou trestnou činnost s extremistickým a xenofobním podtextem a hledat tak příčiny jeho problémů v rámci penitenciární a posléze postpenitenciární péče:

- v biologické oblasti se může jednat např. o zvýšenou produkci žláz s vnitřní sekrecí (zvýšená hladina androgenů) - zvýšená agresivita
- v psychologické oblasti může jít o dysfunkční rodinu - agresivní deprivant kompenzující si strádání v dětství
- v sociální oblasti se může jednat o problematiku part na sídlištích, nežádoucí trávení volného času a hledání naplnění nebo o kontrast mediálního světa úspěšných,

54 Moderní společnost hájí národní stát, volný trh, rodinu jako základ státu. Postmoderní společnost uvedené hodnoty relativizuje a reinterpretuje pomocí nových pojmů jako sdílená suverenita, nebo gender studia.

55 „Postmoderní společnost má svoje charakteristiky, které se liší od moderních společností: změna hodnot a norem, generační konflikty, preferování konzumního životního stylu, postheroismus, sekularizace, maskulinizace žen a feminizace mužů, deficit morálky, sociální izolace a individualismus, masmédiá (tvorba virtuální reality a jednosměrná forma komunikace) (Ševčík, 2012b, s. 4)

krásných a bohatých lidí vs. socioekonomická kontext daného jedince (srov. Knotová, 2014, s. 71)

Předsudky a stereotypy ve vztahu ke krajní pravici mají především rasovou nebo etnickou základnu. Nejprve však obecně k předsudku (latinsky *praejudicium*), u kterého došlo během staletí k významnému jazykovému posunu. Tato změna měla tři fáze:

1. *Praejudicium* znamenalo ve starověku precedent, který se zakládal na dřívějším nálezu nebo zkušenosti.
2. V anglosaském prostoru se jedná o předčasné úsudek zbavený zkušenosti.
3. Dnes má navíc emocionální nádech přízně či nepřízně, který úsudek zbavený zkušenosti provází (Čeněk, Smolík, Vykoukalová, 2016, s. 197)

Etnický předsudek je antipatie, která vychází z chybné generalizace. Tento vztah lze pociťovat nebo vyjádřit. Často bývá namířen vůči skupině jako celku, nebo proti jedinci, protože je příslušníkem této skupiny. Takto se objekt předsudku dostává do nevýhodného postavení, aniž by to bylo následkem jeho chování.

Předsudek se skládá ze tří částí:

1. kognitivní (stereotypy, tj. představy o charakteru jednotlivých skupin)
2. afektivní (přístupy a postoje, které se odráží v těchto představách a hodnoceních)
3. behaviorální (praktická diskriminace v jednání s objekty předsudků) (Čeněk, Smolík, Vykoukalová, 2016, s. 198 – 199)

Typický přístup pro krajní pravici, např. k cikánskému-romskému etniku je heterostereotypem. Respondent 03 (2018) z nacionalistického hnutí *První republika* na otázku č. 8, jestli na jeho názory má vliv efekt zkušenosti s cikánským-romským etnikem odpověděl: „*Ne. Stejně jako nemám zkušenost s nacisty ze třicátých let a i tak vím, že jsou špatní*“. Navíc tato analogie je zcela zavádějící, protože srovnávat otevřeně nenávistné politické hnutí s devastujícími a genocidními následky pro celé etnické skupiny s jednou konkrétní etnickou skupinou je přinejmenším v poloze argumentačního faulu.

Lze obecně konstatovat, že pro vznik a rozvoj předsudků u dětí dochází již ve fázi procesu enkulturace. Kromě prospěšných či pozitivních hodnot dítě přejímá i negativní obsahy dané kultury, včetně stereotypů a předsudků. Mj. se zjistilo, že:

1. děti si osvojují rasové/etnické předsudky nejprve od svých rodičů a příbuzných
2. děti jsou schopny rozeznávat etnické a rasové rozdíly již v předškolním věku

Většina výzkumů konstatuje, že sociokulturní profil rodiny hraje při vzniku předsudků významnou roli. Rasové předsudky se vyskytují hlavně u rodin, kde je nižší socioekonomický status a vzdělání. (Průcha, 2011, s. 61 - 62)

Frankfurtská škola a její kritická teorie konceptualizovala pojem tzv. autoritářské osobnosti (1950, zejména T. W. Adorno), což se vztahuje primárně ke krajní pravici a zkušeností s nacismem. Adorno tvrdil, že lidé, kteří jsou vychováni autoritativním způsobem, zejména ze strany otce, tak u nich dochází ke vzniku agrese, která je potlačená a později se ventiluje směrem k jiným objektům, hlavně k menšinovým etnickým skupinám, nebo lidem nějak jiným. Adorno koncipoval osobnostní test, známý jako F-škála (F-scale), který je určený k měření autoritářství. Výzkumy ukázaly, že lidé dosahující v tomto testu vysokého výsledku inklinují k předsudkům. Rokeach, který v pokračoval ve výzkumu, ukázal, že podobných výsledků dosahují i lidé z prostředí extrémní levice. Tato teorie má však svoje limity. Nevysvětluje totiž, jakým způsobem je možné, že předpojatými se stanou celé sociální celky i přes existenci individuálních rozdílů mezi lidmi. (Hayesová, 2007, s. 123)

Předsudkům předchází stereotypy v uvažování. Stereotypy ovlivňují percepci různých kategorií lidí a mnohdy odrážejí více osobnost poznávajícího než vlastnosti poznávaných objektů. Stereotypizace je sklon hodnotit jedince nebo skupinu generalizovaně, podle předem daných kritérií, která jsou často nepřesná nebo povrchní. V krajní případě se jedná chybu v sociální percepci, kdy dojde např. k absolutizujícímu hodnocení jednotlivce na základě charakteristik skupiny a tím ho tak zbavit individuálních vlastností. Běloch může mít např. určitý názor na černochoy, který je založen na několika apriorních přesvědčeních, a všechny nové poznatky pak interpretuje na pozadí stereotypu. Stereotypní představy mohou být neutrální, ale i prostředkem psychologického přenosu, kdy pocity nepřátelství a hněvu jsou směřovány mimo jejich skutečnou příčinu. (srov. Čeněk, Smolík, Vykoukalová, 2016, s. 199 - 200; Vágnerová, 2005, s. 288 - 289)

Sociální stereotypy se dělí na autostereotypy a heterostereotypy. Autostereotypy jsou představy o vlastní sociální skupině, např. vlastního etnika nebo národa a naproti tomu jsou heterostereotypy sdílené představy o charakteristikách příslušníků jiných skupin (národů, etnik, profesí apod.). U heterostereotypů to funguje tak, že se přisuzuje určitá skupinová vlastnost jednotlivci z dané skupiny⁵⁶. Tato hodnotící dichotomie "my" a "oni" je konstantou lidských dějin. Zpravidla tento princip je mnohem výrazněji akcentovaný právě u krajní pravice. Existuje však i evoluční interpretace, že stereotypy slouží k rychlému zpracování, zařazení a katalogizaci informací za cenu jejich zkreslení.

Rozdíly v posuzování vlastního a cizího vycházejí:

- z pocitů nadřazenosti nebo méněcennosti vůči lidem považovaným za odlišného
- ze strachu a nedůvěry k těmto lidem
- z komplikací vyplývajících z nedokonalé komunikace díky jazykové bariéře a kulturní rozdílnosti
- z neznalosti stereotypizace, předsudků a charakteru kultury těchto lidí (Čeněk, Smolík, Vykoukalová, 2016, s. 200 - 202)

V metodologii a filozofii však existuje směr inspirovaný objektivním idealismem, který stojí v protikladu empirismu a nominalismu - jedná se o realismus a racionalismus. Tento směr je ovlivněn učením Platona, Aristotela, sv. Jeronýma, sv. Augustina, Tomáše Akvinského, Jeronýma Pražského, Jana Husa a dalších. V moderní době se k tomuto směru přikláněli např. filozof Richard Weaver nebo Eric Voegelin. V realismu se pracuje s pomyslným sémiotickým trojúhelníkem, který je základem realistické epistemologie. Jeden vrchol tohoto pomyslného trojúhelníku je skutečnost, další vrcholy představují myšlení a jazyk. Např. Tomáš Akvinský měl za to, že existuje na nás nezávislá skutečnost světa, kterou lidé myšlenkově zachycují v pojmech, jejichž obsah nemůže být konvenční, pakliže se chceme něco dozvědět o povaze reality. Podle realistické teze existuje na nás nezávislý živočich, např. kůň, kterého tak v našem jazyce označujeme. Nelze ho myšlenkově chápat prostřednictvím libovolných a člověkem konstruovaných pojmových znaků. Chceme-li se dozvědět, co je to kůň, nemůžeme svévolně rozhodovat, jaká je jeho bytostná povaha, nýbrž musíme své myšlení otevřít a zjistit, jaké rozlišující znaky tomuto zvířeti náleží. Ty

56 Např. Němci jsou šetrní, Irové lakomí, Cikáni kradou atd.

pak tvoří obsah pojmu koně v podobě znaků. Vztah lidského myšlení k nekonstruované realitě umožňuje, že jsou lidé vázáni myšlenkovou disciplínou směřující k odhalování totožnosti poznávaných skutečností. **Obsah pojmů v mysli je pak obecný, takže jimi poznáváme vícero individuálních jsoucen najednou.** Obecná jsoucnost je stejně reálná a objektivně jsoucí jako vlastní individualita. Nominalismus však toto nechápe; jak může být jednotlivá a plurálně jsoucí skutečnost realizovat ještě jedno bezrozdílné určení. Nominalismus využívá empirismus, kterým poznává svět a jednotlivé individuální jsoucna bez přihlídnutí k univerzálnímu a obecnému. (Cardal, 2018, s. 202 - 205)

Rasismus a postoje s ním související existovaly v mnoha kulturách, a to již od starověku. V Číně kolem r. 300 n. l. nacházíme popis barborských národů, jež se výrazně podobají opicím, z nichž pocházejí. Rasismus se však ve své extrémní podobě objevuje s příchodem vědeckého myšlení a kapitalismem. Rasismus se také stal integrální součástí mnohokrát zmiňované nacistické ideologie. V USA byl rasismus doktrinální veřejný fenomén obhajující otroctví a v americké společnosti přetrval až do 21. století. Zejména antropologové jako Lamarck a Buffon přišli s materialistickým výkladem rasových rozdílů. Od počátku 19. století existovala velká řada rasistických vědeckých pojednání z oblasti přírodovědy a antropologie. (Čeněk, Smolík, Vykoukalová, 2016, s. 215 - 217)

Hlavní inspirací moderního rasismu byl a je spis Josepha-Artura de Gobineau *Esej o nerovnosti lidských ras*. Tato práce je interdisciplinární dílo vycházející z poznatků z historie, lingvistiky a antropologie. Rasa je podle Gobineaua "alfou a omegou" rozkvětu nebo zániku kultury. Vypracoval tak všeobecnou rasovou teorii, kde rozlišuje rasu bílou, černou a žlutou. Všem přisuzuje specifické vlastnosti a bílou chápe jako nejčistší. Rasové teorie posléze rozvíjeli autoři jako J. Chamberlain, O. Weininger a další. Hitler a nacistická ideologie byla inspirována autory jako Gobineau a Chamberlain, což Hitler sám přiznal a čerpal z myšlenky, že Árijská rasa stojí v žebříčku ras nejnvýše.⁵⁷ Jinak se běžně v nacistické ideologii používal jazyk sociálního darwinismu o přežití nejsilnějšího a o morálním právu nejsilnějšího na arbitrární úlohu ve světě. (Čeněk, Smolík, Vykoukalová, 2016, s. 216 - 220)

⁵⁷ "Pokud by se lidstvo rozdělilo do třech skupin, a sice na zakladatele kultury, její nositele a její ničitele, připadal by pro první skupinu v úvahu zřejmě pouze Árijec." (Hitler, 2000, s. 210)

Rasismus v Česku bývá často nesprávně spojován s tzv. anticikanismem⁵⁸. Myšlenková zkratka, že kritika cikánského-romského stylu života je rasismus, hojně podporují média, čímž vzniká nesprávné pochopení pojmu rasismus. Rasismus je hlavně charakterizován iracionálními představami o rase, které jsou spojeny se silným emocionálním základem a stereotypy. Rasismus je iracionální stav mysli, který úzce souvisí s chybami v interpersonální percepci (Ševčík, 2013, s. 188 - 189). Podle Průchy (2011) je rasismus takové jednání, které překračuje pouhé vnímání rasových odlišností a přechází v agresivitu a násilí vůči jiným rasám. Tento typ rasistického násilí byl v minulosti typický pro skinheadskou subkulturu a pro její krajně pravicové odnože (vč. českých kališníků) zejména v devadesátých letech 20. století. Dnes je přesnější hovořit o kriminalitě s rasovým nebo xenofobním podtextem bez subkulturní dedikace, jejíž pachatelé mohou, ale nemusí být z prostředí mládežnické krajní pravice nebo subkultury.

Bakalář (2003, s. 13 - 15) je např. přesvědčen, že korektivní opatření jako je antidiskriminační doktrína omezují svobodu slova, protože podle obhájců tzv. egalitarismu, vede zdůrazňování rozdílů mezi rasami k sociálním konfliktům a k násilí. Bakalář provokativně nastiňuje, jaké chování může být dle současných definic rasistické (jestliže je rasismus přístup k jedinci na základě jeho rasy/etnika), např.:

- když lidé dávají přednost partnerům z vlastní etnické skupiny
- někdo nemá v oblibě životní styl černochoů a Cikánů-Romů a nechce se s nimi stýkat
- někdo tvrdí, že černí sportovci, např. basketbalisté jsou lepší než běloši
- když si chtějí černoši adoptovat černé dítě a běloši bílé dítě

V současnosti se v ČR setkáváme s jednáním, kdy je pojem rasismus užíván nadbytečně a nepřesně⁵⁹. Jedná se o záměnu předsudků a stereotypů naší společnosti vůči národnostním a etnickým menšinám za rasismus nebo za rasovou diskriminaci. Jedná se však o omyl,

58 "Anticikanismus je termín, který plyne z animozit "bílého" obyvatelstva vůči cikánskému etniku, které se často vyznačuje malaadaptivním způsobem života (kriminalita, závislost na sociálním systému, gamblerství, nízká míra rodičovské péče, patologická nezaměstnanost). Tyto skutečnosti způsobují konfliktní sociální situace různých rozměrů. Rozpor týkající se etiologie tohoto stavu plyne zejména z hlavních dvou koncepcí sociálních věd vztahujících se k rase a etnicitě - sociální vs. biologická determinace." (Ševčík, 2013, s. 188)

59 V mediální světě je mj. používán jako nástroj diskreditace, argumentační faulů a diskvalifikace názorového oponenta.

neboť rasismus či rasová diskriminace se děje tehdy, když dochází k určitému jednání, které je podmíněno agresí a nenávistí (např. násili, ať už verbální nebo fyzické). Rasismus je když dochází k přímému ohrožování jedné etnické skupiny nebo rasy jinou etnickou skupinou nebo rasou. Není však možné ztotožnit nízkou atraktivitu jedné rasy u příslušníků jiné rasy - to by mohli být rasisté úplně všichni. (Průcha, 2011, s. 39)

Rasová nenávist plynoucí z negativních emocí a neznalosti odlišnosti a jinakosti je stále závažným sociálně patologickým problémem, který se netýká jen mládeže krajní pravice. Bohužel je již od 19. století součástí politických manifestů a výzev. Lidé jiné barvy pleti tak slouží jako snadný objekt nenávisti některých skupin obyvatel.

S předchozími pojmy úzce souvisí i termín xenofobie. V prostém překladu xenofobie znamená strach z cizího (hlavně z cizinců). V běžném jazyce se tento termín používá k označení nesnášenlivosti vůči lidem odjinud. Xenofobie není doménou pouze člověka, nýbrž i jiných teritoriálních a hierarchických druhů. Jedná se o instrument obrany - xenofobními projevy se příslušníci vlastní skupiny upozorňují na nebezpečí. Xenofobie není jediným projevem chování vůči cizincům, existuje i pohostinnost. Pohostinnost a xenofobie se však vzájemně nevylučují, neboť jednotlivec většinou nepředstavuje pro hostitelskou skupinu riziko, kdežto celá skupina ano. Xenofobie je spojena se silným heterostereotypem i autostereotypem. Xenofobie koreluje s výskytem politických, sociálních a ekonomických krizí. V souvislosti s islámem se vyskytuje fenomén tzv. nové xenofobie. Jejím základem je liberalismus (rovnost a svoboda) a je zaměřena proti ideologiím a konfesím, které tyto hodnoty ohrožují. Její demografickou základnou nejsou nižší vrstvy nebo socioekonomicky méně úspěšné skupiny, nýbrž střední vrstva, která má přístup ke vzdělání. (Čeněk, Smolík, Vykoukalová, 2016, s. 203 - 204)

Strukturální xenofobie je termín najmě se vyskytující u krajní pravice a jeho definičním znakem je patologický odpor k cizincům. Jedná se primitivní projev iracionálního strachu a nenávisti k cizím národnostem (srov. Ševčík, 2013, s. 186 - 187). Mediální promiskuita pojmu xenofobie umožňuje vyprazdňování obsahu a jeho zneužívání vůči kritikům migrace. Znehodnocování seriózních vědeckých pojmů ve veřejném prostoru má etiketizační funkci na jedné straně a nepochopení původního významu ze strany veřejnosti na straně druhé. Potom se xenofobem může stát úplně každý.

Xenofobii, jako takovou, však ve své podstatě nelze zavrhnout absolutně, protože do jisté míry je pro každého člověka žádoucí. Má totiž obranný charakter. Člověk chrání svou rodinu, své obydlí, majetek, ale i svoji zemi, náboženství a kulturu před potencionálními nepřáteli. Je to mechanismus přirozený a logický ve smyslu naplňování potřeby jistoty a bezpečí (Čeněk, Smolík, Vykoukalová, 2016, s. 205). Tento přirozený pocit je však funkcionálně zcela odlišný od politické xenofobie, kterou rozdmýchává a generuje krajní pravice ve společnosti prostřednictvím manipulace a šířením polopravd či lží, např. o kriminalitě cizinců.

Pojmy, které velice úzce s xenofobií souvisí jsou termíny xenocentrismus⁶⁰ a oikofobie. Xenocentrismus se projevuje jako nekritické přesvědčení o nadřazenosti jiných kultur nad vlastní společností. Xenocentrismus obdivuje cizí ideje a nadřazuje je nad subjektivně vlastní. Stereotypní xenocentrismus se může projevovat např. přesvědčením, "že co se děje u nás (něco výrazně negativního), to by se nikde jinde nestalo" (Čeněk, Vykoukalová, Smolík, 2016, s. 205). S xenocentrismem může souviset termín oikofobie, který uvedl a vysvětlil ve své knize "*O potřebnosti národů*" britský filozof Roger Scruton⁶¹, který se za normalizace podílel na ilegálních bytových seminářích a přednáškách v Československu.

*"Tito divoši, připraveni o své dědictví, za svou situaci vděčí tomu, že jejich rádci a průvodci zavrhli ideu národa. Toto zavržení je důsledkem zvláštního stavu mysli, který se od druhé světové války šíří po celém západním světě a který je obzvláště rozšířený mezi intelektuálními a politickými elitami. Pro tento postoj neexistuje žádné vhodné pojmenování, třebaže jeho příznaky jsou nasnadě: jedná se zejména o sklon stranit v jakémkoli konfliktu "jim" oproti "nám" a o citelnou potřebu očerňovat zvyky, kulturu a instituce, které jsou jednoznačně "naše". Jelikož tento stav mysli je opakem **xenofobie**, navrhuji jej pojmenovat jako oikofobii - tím mám na mysli (i když tak trochu komolím řečtinu) zavrhování zděděných tradic a domova. **Oikofobii** lze chápat jako období, ve kterém někteří lidé - zejména intelektuálové - ustrnou na celý život. Jak ukázal George*

60 Užívá se také výrazu xenofilie.

61 Roger Scruton je britský filozof a estetik. Vystudoval filozofii v Cambridge a byl profesorem estetiky na Birkbeck College of London. V současnosti působí jako hostující profesor na Bostonské univerzitě. Zabývá se tématem demokracie a národního státu. Jeho publikace byly přeloženy do většiny světových jazyků. (Scruton, 2011, s. 85)

Orwell, náchylní k tomu jsou obzvláště levicoví intelektuálové, což z nich také často dělá ochotné agenty cizích mocností. Případ špiónů z Cambridge názorně ukázal, co pro naši zemi oikofobie znamená. Není od věci si v této souvislosti povšimnout, že dokumentární drama, které nedávno odvysílala BBC a které je na této politováníhodné epizodě vystavěno, nezkoumalo ani praktické okolnosti jejich zrady, ani se nezabývalo utrpením miliónů jejich východoevropských obětí, nýbrž jen stvrdilo oikofobii, která tyto špióny přiměla jednat, jak jednali. Výsledný portrét anglické společnosti, kultury, národa a loajality, který je vykresluje jako morálně odsouzeníhodné a politicky směšné, je standardním repertoárem BBC - stravou pro proletáře, jak ji Orwell popsal v románu 1984.

Oikofobie není specificky anglickou a ještě méně britskou tendencí (třebaže se zdá, že Skotové jsou vůči ní imunní). Když Sartre a Foucault vykreslují svůj obraz "buržoazní" mentality, mentality druhého v jeho jinakosti, popisují obyčejného slušného Francouze a vyjadřují přitom pohrdání jeho národní kulturou. Chronická podoba oikofobie se rozšířila na amerických univerzitách převlečená za politickou korektnost, aby se pak hlasitě vynořila po událostech 11. září a stíhala výsměchem kulturu, která tyto útoky údajně vyprovokovala, čímž se automaticky přidala na stranu teroristů.

Tento myšlenkový stav nachází své přirozené útočiště ve státních institucích, neboť právě ony nabízejí mocenskou základnu, z níž je možné útočit na běžnou loajalitu obyčejných lidí. Proto se také v evropských parlamentech a úřadech nachází velké množství oikofobů, jejichž hlavním zájmem je při výkonu moci stíhat výsměchem národní hodnoty a otevřít cestu k jejich rozvrácení. Skutečnost, že naše národní parlamenty ovládají oikové, jak bychom je mohli nazvat, je z části odpovědná za výpady proti naší ústavě, za útoky na zvyklosti a instituce spojované s tradičním, lokálně ukotveným způsobem života, i za akceptaci přistěhovalectví, jež je dotováno z veřejných prostředků... Oik je ve vlastních očích obhájcem osvíceného univerzalizmu proti lokálnímu šovinismu." (Scruton, 2011, s. 59 - 61)

Oikofobie má i svůj negativní aspekt a tou je politická propaganda neonacistické ultrapravice, která je sice proněmecká a rasistická⁶², než-li nacionalistická nebo snad vlastenecká krajní pravice. Ideovým fundamentem neonacistické krajní pravice je odmítání všech pokrokových tradicí naší země, zejména humanismu, vlastenectví a mravního odkazu zakladatelů ČSR v podobě sekularizovaného křesťanství s všelidským apelem.

62 Sami neonacisté a postnacisté jsou oikofobové.

Antisystémová krajní pravice operuje s pojmem oikofobie, ale jejich úmysly jsou ve skutečnosti zcela jiné. Krajní pravici tohoto typu nezajímá ani národní stát, ani demokracie, nýbrž vyvolávání napětí mezi lidmi. Oikofobie jim slouží jako přijatelnější termín u veřejnosti pro vymezování se vůči liberální levici. (srov. Ševčík, 2012, s. 45)

S rasismem a xenofobií se pojí další významný termín a tím je **diskriminace**. Diskriminace je stav, když zamezujeme jedné skupině práva a příležitosti, kterými druhá skupina běžně disponuje. Základem diskriminace mohou být předsudky a stereotypy, ale nikoliv nutně, poněvadž mohou a existují nezávisle na sobě. Diskriminace je rozlišování osob na základě (i domnělých) schopností a osobních kvalit. Diskriminace je možná na základě rasy nebo etnického původu, víry, zdravotního postižení, věku, pohlaví, sexuální orientace atd. Diskriminace se může odehrávat prakticky všude, na úradech práce, ve školách, v přístupu zdravotní péče atp. Diskriminace má ve většině případů negativní konotace ve smyslu znevýhodňování někoho. Existuje však i forma diskriminace pozitivní (tzv. afirmativní akce), která určitou skupinu nebo jedince, který je (i zdánlivě) nebo byl diskriminován, zvyhodňovat na úkor ostatních (např. kvóty pro zastoupení žen v politice).

Přímá diskriminace je zacházení s osobou nebo skupinou méně příznivě, než se zachází za stejných okolností s někým jiným. Nepřímou diskriminací myslíme zdánlivě neutrální jednání, jehož výsledkem je diskriminace či zvyhodnění podle vymezených diskriminačních důvodů.

Rozlišuje se několik stupňů nepřátelských akcí:

1. **Osočování.** Otevřená mluva o objektech předsudků. Tyto nesympatie nezachází do praktických opatření.
2. **Vyhýbání se.** S intenzitou síly předsudku se jedinec raději straní neoblíbené skupiny nebo jednotlivce.
3. **Diskriminace.** Zaujatá osoba provádí praktická opatření a znevýhodňuje neoblíbenou skupinu nebo jednotlivce. Projevuje se to v přístupu k zaměstnání, dostupnosti bydlení, ošetření ve zdravotnických zařízeních atp. Institucionalizovanou formou diskriminace je segregace.
4. **Fyzické napadání - násilí.** U eskalace emocí vůči neoblíbené skupině může dojít až k násilnému jednání. Např. nežádoucí černošská nebo bělošská rodina může být

terorizována formou násilného vyhnání ze čtvrti, nebo znepríjemňování života vedoucím k opuštění lokality.

5. **Vyhazování.** Vraždy, lynče, znásilňování, pogromy, masakry, genocidy (Čeněk, Smolík, Vykoukalová, 2016, s. 235 - 238)

V české společnosti existují konflikty, např. mezi většinou a cikánským-romským etnikem, což dokládá velké množství výzkumů. Zkušenosti s Cikány-Romy jsou převážně špatné a předsudky o nich tomu nijak nenapomáhají⁶³. Opatrné postoje české společnosti jsou k lidem z Balkánu a Ukrajincům. Ukrajinci jsou v ČR chápáni jako nekvalifikovaná pracovní síla, která je motivována pobytem v ČR pouze výdělkem. Dlouhodobě jsou přijatelní Slováci a Poláci⁶⁴. Indiférentní až ambivalentní vztah mají Češi k Němcům, Rusům a Vietnamcům.

Diskriminace, jejíž základem je rasismus a etnocentrismus není problém pouze hostitelské země, nýbrž i přistěhovalých jedinců či skupin. Dnes není příliš neznámý např. náboženský fundamentalismus některých islámských skupin. (srov. Čeněk, Smolík, Vykoukalová, 2016, s. 238 - 239)

Např. podle Fajmona⁶⁵ (2008, s. 18 - 20) je pojem diskriminace v pojetí EU levicově egalitářským konceptem, jehož následky jsou prosazení cílů radikálního levicového feminismu. Cílem zastánců antidiskriminace je provedení "kulturní revoluce", která ukončí rozdělení klasických sfér života (veřejnou a soukromou) a omezí smluvní svobodu fyzických a právnických osob. Sexuální obtěžování např. není formou diskriminace, čímž Fajmon neobhajuje takové jednání, ale rozlišuje podstatu toho jednání a tím je násilí vůči druhému člověku a nikoli pohlaví.

U krajně pravicové mládeže a její spíše antisystémové části, která má blízko k recepci německého nacismu jsou nejoblíbenější germánské západoevropské národy v čele s

63 Např. Cikáni-Romové dosahují výrazně nižšího vzdělání i v oblastech, ve kterých je anticikanismus minimální. Český Krumlov se uvádí jako příklad soužití majority a minority. V porovnání s jinými lokalitami je zde: nižší kriminalita, nižší nezaměstnanost, nižší mezietnická tenze. Avšak i v této oblasti má cikánská-romská minorita pouze ukončené nebo neukončené základní vzdělání a převážné množství cikánských-romských dětí navštěvuje zvláštní školu. (Bakalář, 2004, s. 66)

64 Poláci mají svoji významnou komunitu na Těšínsku, kde disponují vlastní infrastrukturou (spolkový život, školy, podnikatelské subjekty atd.)

65 Hynek Fajmon je bývalý politik Občanské demokratické strany a europoslanec v letech 2004 - 2014.

Německem, pak Skandinávci a největšího opovržení se dostává Židům, Cikánům-Romům, černochoům, některým asiátům a Rusům. V poslední době se těší oblibě Ukrajinci v boji proti ruské geopolitické hegemonii.

U nacionalistické nebo novopravicové krajně pravicové mládeže nejsou tak vyhraněné postoje k jednotlivým národnostem jako u příznivců nacismu. Dávají přednost spolupráci se všemi národy a státy, které projeví zájem zachovat kulturní diverzitu prostřednictvím koncepce Evropy vlastní nebo Evropy národů (srov. Willinger, 2017, s. 34 - 35)

Etiketizace nebo také labelling theory je jednou z interpretativních částí sociologické teorie deviace. Je uvedena zde, v této části podkapitoly mimo hlavní text vztahující se k teorii sociální patologie a deviace z důvodu, že částečně vysvětluje a doplňuje konkrétní fenomény, kterými se v tomto oddíle zabýváme (např. xenofobie nebo rasismus).

Základním teoretickým východiskem etiketizační teorie je Meadův symbolický interakcionismus a Lemertův vztah mezi primární a sekundární delikvencí. Etiketizační teorie se soustřeďuje na proces označování určitého chování za deviantní a následně na to, jakým způsobem toto nálepkování ovlivňuje lidské chování. Jinými slovy deviantní nebo kriminální chování vzniká teprve v procesech, kde jsou chování připisovány různé interpretace. Proto je nutné se zabývat nejen deviantem nebo pachatelem, nýbrž i vztahy mezi narušiteli norem a jejich tvůrci. Nežádoucí důsledky nálepkování jsou shledávány tam, kde ti, kterým byla etiketa devianta přisouzena se začnou za devianty považovat.

- primární deviace je samotné porušení normy na základě prvotního impulsu či zdroje
- sekundární deviace je výsledek sociální interakce na primární deviantní chování. Tak je jednotlivci přisouzena nálepka "deviant", která ovlivňuje jeho další život a případné pokračování deviantní kariéry. Druzí lidé se k tomuto jedinci začnou chovat obezřetně a podezíravě. Jedinec může a nemusí nálepku přijmout. V případě přijetí - vyhovuje sociálnímu tlaku a stává se recidivujícím deviantem. Z psychologického hlediska na to jedinec reaguje buď proměnou sebepojetí, rekonstrukcí vlastního já nebo alternací identity. (srov. Fischer, Škoda, 2014, s. 41 - 43; Urbanová, 2003, s. 86 - 87)

Lemert tvrdí, že hlavní otázkou je rozdíl mezi primární a sekundární delikvencí. Klade si zároveň následující otázky:

- jak vzniká deviantní chování?
- jakým způsobem jsou deviantní způsoby chování spojeny?
- jaké jsou důsledky tohoto propojení pro další deviaci? (Urbanová, 2003, s. 87)

Socioekonomický status a kulturní pozadí mohou mít v kontextu sekundární deviace celkem důležitou úlohu. Např. jinak se bude pohlížet na mladého člověka ze subkulturního prostředí a jinak na do té doby konformního studenta pocházejícího z dobrých rodinných poměrů. Etiketizační teorie staví instituce prevence a resocializace do problematického světla, neboť v nich a s nimi se sekundární deviace realizuje, např. instituce zaměřené na penitenciární péči. V prostředí odsouzených jedinců je enormně vysoké riziko osvojení dalšího kriminálního chování. (Fischer, Škoda, 2014, s. 42)

Výrazy jako xenofob, extremist a nebo rasista někdy slouží ve veřejném prostoru nejen k označování sociálně patologických jedinců, nýbrž i k nálepkování jedinců z milieu vlastenecké nebo nové krajní pravice, která se vyznačuje zvýšenou mírou kulturní a sociální kritiky. O typologii deviace rozhodují ti, kteří drží v rukou moc a jsou tak odpovědní za to, co je odchýlné a co je třeba sankcionovat. Také rozhodují o prekriminalizaci a kriminalizaci určitých forem sociálního chování (Ševčík, 2013, s. 198 - 199)

Multikulturní výchova je druh výchovy implicitně se vztahující k pojmu multikulturalismu. **Multikulturalismus** může být chápán jako stav v němž koexistují různá sociokulturní seskupení, nebo jako proces, tj. dynamická výměna kulturních statků, vzájemné ovlivňování různorodých kulturních systémů a z hlediska sociální pedagogiky i jako společenský cíl. (Kraus, 2008, s. 157)

Multikulturalismus se začal rozvíjet v USA a Kanadě od šedesátých let 20. století v souvislosti s tzv. etnorevitalizačními hnutími, jejichž cílem bylo společenská a politická akceptace svébytnosti různých skupin a komunit. Multikulturalismus je však těžko definovatelný. Je faktem, že multikulturalismus má mnoho různých rovin. Na jedné straně

se jedná o slogan, na druhé straně o optimistickou víru, že lidé jiných kultur, ras a vyznání mohou žít pospolu a vzájemně se respektovat a zároveň nezapomíná na skutečnost, že řada inspirativních věcí v historii se děla na poli střetu různých kultur (ať v pozitivním nebo negativním smyslu). Dnešní multikulturalismus postihuje ty nejdůležitější problémy současného světa a obsahuje v sobě mnoho přístupů.

Multikulturalismus lze však vymezit následovně; s představou moderních společností, které jsou typické svými rozdíly, které oddělují různé skupiny obyvatel a tyto skupiny jsou tříděny následovně podle: etnicity, kultury, rasy, náboženství, socioekonomické třídy, genderu, případně tělesného nebo duševního handicapu. Co je však zásadní je přesvědčení o rovnosti těchto skupin ze sociálního, politického a ekonomického hlediska, tj. rovnosti v přístupu k těmto právům a zdrojům. Britský intelektuál S. Hall popisuje okolnosti vzniku multikulturalismu a některé jeho důsledky⁶⁶. (Čeněk, Smolík, Vykoukalová, 2016, s. 59 - 61)

Multikulturalismus jako ideologie optimismu. Ve veřejném prostoru se docela často stává, že migrační vlnu z odlišných kulturně civilizačních okruhů někteří jedinci srovnávají s emigrací českých občanů na Západ v době socialismu nebo srovnávají multirasový a multináboženský multikulturalismus s konceptem mnohonárodnostní rakousko-uherského státu. Obojí je zcela mylné přesvědčení, neboť stávající multikulturalismus je kvalitativně a kvantitativně docela odlišný jev a to hned z několika důvodů (Ševčík, 2012, s. 42). Podstatou problému je tzv. **kulturní distance**, tj. stupeň blízkosti hostitelské kultury a přijímané kultury (Kraus, 2008, s. 160). Pro lepší představu komplementarity kultur by mohlo být přínosné vědět o příchozích následující informace:

- vztah k západním hodnotám ze strany příchozích, tj. ke svobodě, toleranci, demokracii a dalším hodnotám, které jsou typické pro evropský kulturně civilizační okruh
- míra sekularismu
- znalost reálií hostitelské země
- kriminální minulost

66 Proměna globálního světa, konec komunistické totality ve východní Evropě, přechod k volnému trhu a vznik defenzivního nacionalismu (Čeněk, Smolík, Vykoukalová, 2016, s. 60)

- anamnéza
- země původu
- důvod migrace

Vzhledem k závažným celosvětovým, a zejména evropským, problematickým jevům, souvisejícím s přistěhovalectvím a migrací jako je zvýšená kriminalita migrantů, náboženský terorismus, vytváření ghett, neúcta k západním hodnotám apod., je příhodné se zcela vážně zamyslet nad přínosem konceptu multikulturní politiky. Existují však ještě další skutečnosti, jako např. nekonfliktní skupiny přistěhovalců, které jsou rovněž z jiných náboženských a kulturních okruhů, ale plně se do společnosti zařadili a narůstající xenofobie a rasismus obyvatelstva postiženého např. skutečnou i domnělou kriminalitou migrantů. Scruton (2011) v této souvislosti doporučuje plně asimilační politiku hostitelské země jako alternativu multikulturního přístupu. Zde se však dostáváme do problematické polohy ve vztahu k lidským právům. (Ševčík, 2012, s. 42)

Např. respektovaný italský sociální vědec Giovanni Sartori vyjadřuje kritická stanoviska vůči multikulturalismu. Jeho kritika se obrací především k neschopnosti evropských vlád a EU přivítat přistěhovalců, zejména muslimů, zastavit. Sartori uvádí, že integrace cizinců, kteří jsou jiného náboženství a etnicity je velice obtížná. Přivlastňují si práva hostitelské země bez odpovědnosti a povinností. To se týká zejména muslimů ve Francii (zejména z bývalých francouzských kolonií), kteří mohou velice snadno získat občanství, ale občanství jako takové je nevypovídající o míře akulturace v hostitelských zemích. Sartoriho názory narazily na zastánce multikulturalismu, ale nutno uznat, že Sartori v odborných formulacích jenom vyjadřuje to, co si myslí většina obyvatel evropských zemí (jak to dokazují některé výzkumy); že úloha státu je v ochraně kulturního a národního dědictví před agresivními skupinami migrantů, které hlásají nenávist k zemím, do kterých, ač nezváni, přišly. To zavdává k potřebě přehodnotit liberální azylovou politiku a nekontrolovanou migraci právě kvůli jedincům, kteří jsou enormně hostilní. (Průcha, 2011, s. 148 - 154)

Krajně skeptický a opoziční názor na multikulturalismus a celý sociálněvědní diskurz současnosti má realistický filozof Cardal (2018, s. 126 - 126), který tvrdí, že

multikulturalismus je odnož neomarxismu⁶⁷. Ideologie, které je vlastní posuzovat všechny kultury jako stejnohodnotné, a tedy stejně respektuhodné a nesouměřitelné. Jedná se o relativismus aplikovaný na kultury. Multikulturalismus je forma kulturního relativismu, která odmítá názor, že by nějaká kultura mohla obsahovat transcendentální hodnoty, které jsou objektivně platné, poznatelné, obecně závazné a nutné. Kulturní relativista přisuzuje každé kultuře vlastní hodnotu⁶⁸ a odmítá možnost jejich posouzení prizmaty jiné kultury... Kulturní relativista demontuje tradiční západní hodnoty objektivit (pravdy), jistoty a obecnosti. Na jejich místo klade dějinnou nahodilost, kulturní pluralismus, pochybnost, partikularitu a diferenci. Cardal přisuzuje západní kultuře superioritu, poněvadž jako jediná používá racionální a nikoliv empirickou epistemologii a její humanistické hodnoty jsou nadčasové.

Kritika multikulturalismu se objevila u části některých čelních mainstreamových politiků, např. u Angely Merkelové, která se aktivně podílí na současné podobě řešení evropské migrační krize, která začala v r. 2015, tím, že prezentuje Německo jako otevřenou zemi všem. Mj. se v roce 2010, tj. pět let před vznikem této krize, vyjádřila na konferenci mladých křesťanských demokratů v Postupimi, že "*multikulturalismus absolutně selhal*" a mělo by se usilovat větší integraci cizinců. Politická kritika multikulturalismu se rekrutuje zpravidla z pravicových a levicových pozic:

- konzervativně nacionální kritika multikulturalismu (blízká vlastenecké a nové krajní pravici)⁶⁹
- novolevicová kritika multikulturalismu⁷⁰

67 Neomarxismus je označení pro sociálněkritické a filozofické teorie vzniklé v západoevropském a americkém akademickém prostředí. V této koncepci se mísí prvky sociálního liberalismu a marxismu vč. kritické teorie. Neomarxismus má však i funkci etiketizační a diskvalifikační. Neomarxista je v této interpretaci sociální konstruktivista, snílek, snob, falešný altruista a elitář.

68 Pluriversum kultur, jejich nesouměřitelnost a identitární samostatnost je součástí nominalistické koncepce etnopluralismu, který sestavil Alain de Benoist. Tento přístup je součástí Willingerova manifestu Generace Identity (2017), který je důležitým teoretickým zdrojem nové krajní pravice v ČR. Je přinejmenším zajímavé, že se zde z realistického pohledu stává novopравicová ideologie součástí diskurzu vytyčeného kulturním relativismem.

69 Multikulturalismus je kritizován jako politická ideologie, která usiluje o legitimizaci cizorodých životních strategií přistěhovalců nebo tzv. autochtonních menšin, vč. zrovnoprávnění jejich jinakostí. (Čeněk, Smolík, Vykoukalová, 2016, s. 61)

70 Třídní pohled na znevýhodněné marginalizované populace a kritika ignorování těchto skutečností. Např. Slavoj Žižek, jakožto významný levicový filozof současnosti, popsal příčinu vzniku populistického rasismu jako projev nedostatků liberálního multikulturalismu. (Čeněk, Vykoukalová, Smolík, 2016, s. 64)

- kritika multikulturalismu neonacistické a postnacistické krajní pravice jako "poarabštění bílé evropské kultury" nebo "negerizace", která je však v rámci celého diskurzu zcela exotická a marginální, ale důležitá, poněvadž jako jediná nabízí násilné řešení problémů interkulturní interakce ze strany hostitelů

Multikulturní výchova je především výchovou k interkulturní toleranci a pochopení jinakosti.

"Multikulturní (interkulturní) výchova je edukační činnost zaměřená na to, aby učila lidi z různých etnik, národů, rasových a náboženských skupin žít spolu, vzájemně se respektovat a spolupracovat. Provádí se na základě různých programů ve školách a v mimoškolních zařízeních, v osvětových akcích, v reklamních kampaních, v politických opatřeních. Jsou s ní spojovány velké naděje, i značné finanční prostředky, ale její skutečný efekt není spolehlivě prokázán." (Průcha, 2011, s. 15)

Multikulturní výchova z pohledu objektů její výchovy můžeme být chápana např.:

- z hlediska jedinců majoritní společnosti, zde jde o vytváření způsobů kladného vnímání a hodnocení jiných kulturních okruhů a tak přizpůsobit svůj přístupem
- z hlediska jedinců minoritní společnosti, zde se multikulturní výchovou stává celý vzdělávací proces, který zajišťuje jedincům z rasových, náboženských, etnických nebo kulturních minorit takové prostředí a náplň vzdělávání, které jsou přizpůsobovány jejich jazykovým a kulturním potřebám. Toto však může vést separatismu a k devalvování učebních programů. (Kraus, 2008, s. 162)

Ve své komplexitě je multikulturní výchova dle Průchy (2011):

- multikulturní výchova jako výchovně-vzdělávací činnost, která se realizuje primárně ve škole. V některých předmětech jsou začleněna témata o charakteristikách odlišných kultur. Multikulturní výchova je také součástí funkcionálně výchovné metody prostřednictvím volnočasových a kulturních aktivit (festivaly, výstavy, konference, muzea atd.). To je vše součástí edukační praxe multikulturní výchovy.

- multikulturní výchova jako vědecká teorie interdisciplinárního charakteru. Multikulturní výchova není jen praktickou edukací, nýbrž teorií vycházející z prolínání různých sociálněvědních disciplín. I když se jedná o výchovu, tak pedagogická teorie není jedinou disciplínou, která vytváří koncept multikulturní výchovy. Pro teorii jsou důležité poznatky z etnologie, komparativní sociologie, interkulturní psychologie, historie, politologie, religionistiky, historie a interkulturní komunikace.
- multikulturní výchova jako oblast výzkumu. Využívání empirických výzkumů ke zjištění vztahů mezi majoritou a minoritou, mezi náboženskými skupinami, jak vznikají předsudky u dětí a mládeže, specifika vyučování cizinců atd.
- multikulturní výchova jako infrastruktura. Think tanky, instituce, vzdělávací a informační centra, odborná periodiky a literatura - to vše je síťovou podporou teorie, výzkumu a edukační praxe multikulturní výchovy.

Součástí multikulturní výchovy ve vztahu k příslušníkům majority by mohla být vlastenecká výchova. Vlastenecká výchova, např. jako součást multikulturní výchovy by mohla přispívat ke snižování napětí:

- výchovou k humanismu, demokracii a českých pokrokových tradic otevřenosti
- posilováním vlastní kulturní identity prostřednictvím seznamování s dějinami, folklorem a národopisem
- vysvětlováním dějinných zlomů v české a československé historii
- zaměřovat se kooperativní aspekt a dialektické vztahy
- vlastenectvím proti rasismu a xenofobii⁷¹

Sociální pedagogika, která se zabývá působením prostředí a výchovy v procesu socializace, má k dispozici bohatou tradici vlastenecké výchovy v ČR. Je však třeba ji inovovat a přizpůsobit ji podmínkám naší společnosti a zamýšlet se, jestli je vlastně vůbec možná?⁷² Zajímavou otázkou je, jestli výchova k vlastenectví (nikoli k ostentativním

71 Prevence sociální patologie a předcházení vzniku podhoubí pro krajně pravicové skupiny hledající odpovědi na problémy současné společnosti např. v německém nacismu.

72 Zajímavým termínem ve vztahu k podobě dnešní společnosti je "*tekutá modernita*". Tento pojem konceptualizoval polský filozof a sociolog Zigmund Bauman. Týká se naší společnosti, která přestává být pevná, organizovaná a předvídatelná. Tato stavba podléhá rozpouštění nebo zkapalňování (likvidaci, z

projevům nacionalismu) jako k aktivnímu pozitivnímu postoji k vlastní zemi, předkům a hodnotám a zároveň toleranci a pochopení jinakosti může napomáhat ke snižování xenofobie, oikofobie a rasismu? (Ševčík, 2012, s. 47)

Politická korektnost je charakteristická skutečností, že není tématem pro širokou veřejnost. Je subjektivní, normativní a mediálně konstruovaná. Širší veřejnost téma politické korektnosti prakticky nezná. Politická korektnost je záležitostí především státní správy a samosprávy. Politickou korektnost definují hlavně její odpůrci. Zpravidla ji označují jako umělé a rigidní užívání zvláštní terminologie v komunikaci. Jedná se o nahrazování zavedených, často pejorativních termínů. Zajímavým příkladem je nahrazení stále spisovného slova Cikán výrazem Rom⁷³.

Zajímavým příkladem politické korektnosti je situace, kdy média zamlčují informaci o etnicitě pachatelů trestné činnosti, aby tak předcházela vzniku předsudků ve společnosti. V mediálním prostoru je neslušné uvádět etnicitu, socioekonomický status nebo sexuální orientaci (ve vztahu k dané trestné činnosti). Cílem a posláním politické korektnosti má být spravedlivější a lepší svět, pakliže nebudeme používat nevhodné nebo pejorativní výrazy. Často vnímáme, zejména v postsocialistických zemích, že dvojí "speak" má svoji tradici. Něco jiného si myslet a něco jiného říkat. Bezpečná konstrukce zastírající pravou podstatu věci má přednost před ustáleným výrazivem, které může být neslušné. Jedná se o verbální moralismus. Politická korektnost je také označována jako instrument kulturního marxismu⁷⁴, který sankcionuje názorovou rozdílnost.

Prvky politické korektnosti se objevují v ČR v oblasti státní správy, médií, vzdělávacích institucích apod. (Čeněk, Smolík, Vykoukalová, 2016, s. 228 - 231)

anglického liquid=tekutý) moderních institucí. "*Tekutá modernita*" se projevuje pohyblivostí, deregulací a flexibilitou. Její aspekty jsou individualismus, úpadek státních a veřejných institucí, postfordismus, deterritorializace moci, globalizace a další. (Mühlpachr, 2011, s. 184)

73 V této kvalifikační práci autor používá oba výrazy, protože se v životě osobně setkal pouze s Cikány (tedy těmi "Romy", kteří nesouhlasí s užíváním výrazu "Rom", jako umělého a nepřírozeného) a v odborné literatuře s Romy. Autor rovněž reflektuje fakt, že většina cikánských-romských elit se označuje za Romy. Užívání těchto pojmů je zcela nominální a subjektivní.

74 Důsledek aktivit Frankfurtské školy a její "**kritické teorie**".

Jako vážné ohrožení společnosti a státu politickou korektností lze vnímat "podkopávání demokracie". Evropské veřejnosti jsou většinově proti multikulturalismu. Nechtějí vytváření paralelních společností, ale integraci nově příchozích. Politici spíše prosazují multikulturní agendu navzdory většině společnosti (střední Evropa je v současnosti zdrženlivá, pozn. autor). Výhrady ke svobodě projevu se někdy stávají cenzurou, stejně jako kritika některých částí demokratického systému může mít za následek zákaz politických stran. Ve Velké Británii bylo zakázáno některým lidem, např. státním úředníkům být členy legální politické strany BNP⁷⁵, v Belgii byla zakázána strana Vlaams Blok, která měla vysokou popularitu u Vlámů, ostrakizace zemřelého Jörga Haidera a celého Rakouska za účast jeho strany FPÖ ve vládě atd.

Základem politické korektnosti je v anglosaském prostředí jako výraz odporu proti WASP⁷⁶ a jeho společenské hegemonii. Tento odpor implikuje přesvědčení, že kromě bílých heterosexuálů všichni trpěli nějakou formou útlaku. Pro politickou korektnost nemá pravda hlavní důležitost, protože neexistuje v objektivní realitě, ale nějakému apriorismu v podobě předsudků. (Browne, 2009)

Když je dnes někdo onálepkován jako homofob, toto obvinění totiž zavírá ústa, protože na to neexistuje obrana: když se někdo pustí do argumentace proč mezi heterosexuálními a homosexuálními svazky neexistuje rovnítko, a byla by podepřena seriózní a pádnou argumentací, tak jen a pouze potvrzuje homofobii, protože o námitkách tohoto typu se nediskutuje. Liberálně-demokratický člověk je na tom podobně jako lidé z dob reálného socialismu. Komunikuje prostřednictvím hotových formulek, jejichž pomocí vyjadřuje pocity souhlasu nebo pohoršení, které mají legitimizující funkci. (Legutko, 2017, s. 144 - 146)

U kritiků politické korektnosti vládne přesvědčení, že kdo ovládá jazyk, tak ovládá společnost. K tomu mu slouží instituce jako školy a média. Dlouhodobá masivní manipulace s jazykem vytvoří nové významy, nebo naopak je hodnotově zcela převrátí. Např. antičtí myslitelé jako Sokrates, Platon a Aristoteles prosazovali názor, že mírou myšlení je skutečnost (realita) a jejím přejmenováním jí nezměníme její bytostnou podstatu, která je objektivní. Ve smyslu této logiky kritikové dominance levicovosti

75 British National Party - krajně pravicová nacionalistická strana působící ve Velké Británii.

76 White Anglosaxon Protestant - Bílý anglosaský protestant.

veřejného diskurzu např. chápou vztah, když je nějaké zločinné spolčení neziskovou organizací, tak zločinnost podniku se odstraňuje jen z myslí lidí, ne ze skutečnosti. (Cardal, 2018, s. 174 - 176)

Politická korektnost je fenomén *sui generis* a její problematičnost tkví především v tom, že její definici a obsah vytvořili její kritici. Bylo by žádoucí hovořit o tomto fenoménu zejména na univerzitách a podrobit je kritické analýze a výzkumu. Zdá se, že určitá část odborníků a společnosti přisuzuje politické korektnosti značně patologický charakter. Serioznost tohoto fenoménu je rovněž zpochybněna faktem, že s ním operuje protisystémová krajní pravice - z toho důvodu by se mělo usilovat o demýtizaci politické korektnosti.

2. Ideové zdroje krajní pravice

2.1 Řecké klasické myšlení

Západní myšlenkový okruh je velké míře inspirován řeckou filozofií, římským právem a židovským monoteismem. V této podkapitole bude rozvedeno řecké myšlení, zejména v podání Platóna⁷⁷ (a Sokrata prostřednictvím Platónova díla) a Aristotela⁷⁸. Jejich vliv na rozvoj filozofie a všech humanitních a přírodovědných oborů je nesmírný. Kořeny problémů krajní pravice totiž nejsou pouze dobovým problémem, nýbrž fenoménem, který se objevoval v různých dobách, pod různými názvy a s různými efekty. Platón nejen vystihl podstatu ústav a zřízení obcí, ale i sám byl inspirací pro různé skupinky, které se vyznačovaly autoritářstvím. Aristoteles pokračoval v definici forem zřízení obce, avšak kritizoval některé problematické Platónovy koncepce, např. myšlenku komunismu žen a dětí^{79,80}.

77 Platón, vlastním jménem Aristokles (427 př. n. l. - 347 př. n. l.) byl řecký filozof a matematik. Byl žákem Sokrata a učitelem Aristotela. Byl zakladatelem slavné řecké Akademie. Jeden z hlavních představitelů tzv. objektivního idealismu.

78 Aristoteles (384 př. n. l. - 322 př. n. l.) byl řecký filozof, žák Platóna a vychovatel Alexandra Makedonského. Zabýval se metafyzikou a studiem ústav. Významně ovlivnil scholastickou tradici.

79 Komunismus žen a dětí je součástí pedagogické části Platónova díla a Aristoteles ho považoval za nežádoucí. (Smolík, Ševčík, 2016, s. 398)

80 "Komunismus žen a dětí ničí zvláště příbuzenskou lásku." (Aristoteles, 1939, s. 54)

Platón rozděluje několik ústav, podle lidské přirozenosti, přičemž musíme zohlednit, že se jedná o politické zřízení obce (polis), což je územně ohraničená jednotka s vlastní správou, dnes analogicky a s nepřesnostmi takto můžeme označovat instituci státu⁸¹.

- Timokracie nebo také aristokracie. Je forma vlády, kdy k moci jsou disponováni pouze čestní lidé. Jedná se o formu aristokracie, kde vlastnosti daného jednotlivce, v tomto případě smysl pro čest, je žádanou a preferenční schopností pro dobrou vládu. Tuto formu ústavy považuje Platón za nejvhodnější.
- Oligarchie je ústava, která vzniká z timokracie, resp. je jejím úpadkem. Je to tak, když se v timokracii hledí pouze na peníze a osobní blaho. V touze po příjmech jednotlivců se deformují zákony. Čím vyšší význam mají peníze, tím nižší význam má čest. Oligarchie je založená na rozdílech ve jmění, boháč vládne, chudšas je vyňat z podílu na vládě.
- Demokracie je typ ústavy, kterou Platón považuje za jednu z nejhorších. Demokracie v jeho uvažování znamená pohrdání ctnostmi, masovost, nedůslednost a zanedbávání povinností. Demokracie je úpadkem oligarchie.
- Tyranie je ústava, která vzniká převratem z demokracie. Je to vláda nevyzpytatelného násilí, nelegitimních společenských vztahů. Tyran neuznává hodnoty a je ochoten se spojit s kýmkoliv proti komukoliv dle aktuální situace. (Platón, 2014, s. 303 - 336)

Co je podstatné, tak Platón vnímá ústavy v řetězci involuce a každá ústava v sobě imanentně zahrnuje úpadek. Oligarcha má více ctnosti než demokratický jednatel, neboť oligarcha se soustředí na shromažďování bohatství a je střídavý. Demokratický jednatel je nezřízený a neumírněný (Smolík, Ševčík, 2017, s. 187 - 188). S ústavami souvisí naladění jednotlivce, jeho vztah ke cti, střídmosti, amorálnosti a zlovolného násilí. Platónův pojem *metaxy*, který je určující pro povahy ústav, vysvětluje rovnováhu mezi protikladnými póly řádu a chaosu, která je hlavním údělem lidského života. Strhnout se silami chaosu je mnohem snazší, než jim odporovat - vyžaduje to více síly (Cardal, 2018, s. 248). Demokracie má charakter davovosti a davy mají tendenci hodnoty nekriticky přijímat

81 Univerzální instituce zprostředkovávající tvorbu obecně závazných pravidel, které vytváří a uplatňuje veřejně, má mediační charakter, zajišťuje srovnatelné podmínky pro seberealizaci svých obyvatel a vytváří prostřední obecného dobra ve společnosti. (Filip, Svatoň, Zimek, 1994, s. 5 - 6)

nebo kategoricky nesnášet a to zcela bez využití rozumu. Davy si cení síly a dobrota na ně prakticky nepůsobí (Le Bon, 2016, s. 35 - 36).

Podstatou je však problém, jak Platón hodnotil systém, který se dnes označuje jako liberální demokracie, pakliže v dané době existovala podobná esence? Dnešní liberální demokracie je směs aristokracie, zastupitelské demokracie v symbióze s oligarchií. Jedná se kombinovaný systém, alespoň dle platonských měřítek, kterému dominuje **politeia** ve smyslu Aristotelově (zjednodušeně se jedná o žádoucí formu demokracie). Platón absolutizoval přesvědčení o nezpůsobilosti mas na jakékoli participaci na veřejné moci, které ho nutí definovat ideální stát. Aristoteles se mnohem více soustředí na sociální struktury a procesy a dělí ústavy z pohledu principů, který může být buď využit v obecné dobro, nebo zneužit k osobnímu prospěchu. (Čermák, 2017a, str. 15)

Zajímavým příkladem inspirace Platónem a platonismem v prostředí krajní pravice je postava Franca G. Fredy⁸². Ve svém díle "*Rozmetání systému*" popisuje, jakým způsobem organizovat společnost v lidovém státu, který je inspirován tzv. politickým platonismem. Freda (2014) popisuje stát, dle úzu objektivního idealismu, jako věčné, pravé a na člověku nezávislé jsoucno, aniž by se dokonale uskutečnil v konkrétním časoprostoru. "*Idea nemůže být nová, neboť pravda není plodem lidského ducha, bytuje nezávisle na nás a my ji máme pouze poznat*". Stát není dějinná nahodilost či objekt fenomenologického zkoumání, nýbrž absolutní skutečnost *pro aeternitate*.

V politické aplikaci si Freda představuje stát jako lidový Stát (Stato popolare), kde nebude existovat soukromé vlastnictví s výjimkou statků osobní potřeby a spotřeby. Stát bude jediným vlastníkem všech statků. Organizace průmyslové výroby se bude řídit podle výrobních cílů, vč. zemědělství. V takovém státu funguje systém pověřenců a řídicích výborů a spotřebních středisek. Bude zaveden systém plánování spotřeby ve vztahu k výrobě. Stát tak má zcela opačná kritéria než ekonomiky kapitalistického typu⁸³.

82 Franco G. Freda je krajně pravicový italský aktivista a intelektuál zapletený do restaurace fašismu v Itálii v 60. a 70. letech 20. století. Podílel se na vzniku mnoha politických subjektů, které se snažili získat historickému i novému fašismu popularitu. Je známý svým nekritickým obdivováním platónského objektivního idealismu a komunismu.

83 Filozof Karl Raimund Popper kritizuje platónskou nauku a její nebezpečnost v její všeobecné platnosti a spekulativní transcendentální legitimitě. Důsledky platonismu ohrožují svobodnou společnost (Popper, 2015)

Zajímavé je z pohledu pedagogiky a institucionálního vzdělávání názor extrémního politika a platonisty na vědecko-klasicko-humanistické proudy, které se mají zrušit. Zavedení principu "škola=příprava k práci" a zrušení akademických titulů jako projevů abstraktní intelektualistické kultury buržoazního typu. Freda rovněž píše o tzv. "**Domech mládeže**", které jsou pro děti a mládež od 8 do 20 let, které mají sloužit k výchově vzhledem k lokálním závodům a hospodářským jednotkám. (Freda, 2014, s. 41 - 47)

Aristoteles ústavy blíže strukturalizuje. Jak bylo výše uvedeno, Aristoteles přináší méně fundamentální a více strukturální nauku o společenských ústavách.

Aristoteles rozlišuje následující ústavy v dichotomických vztazích dobra a zla:

- Království vs. tyranie. V obou ústavách panuje jeden člověk nad ostatními. Pakliže se král opírá o souhlas svých poddaných a reflektuje jejich potřeby je ústava žádoucí, pakliže tyran realizuje svoji pravomoc pouze ve svůj prospěch je ústava špatná.
- Aristokracie vs. oligarchie. Aristokratické prvky jsou v antice vymezeny určitými dispozicemi a kvalitami (např. smysl pro čest), které předchází schopnosti vládnout (nemusí jít o pokrevně-rodový model známý ze středověkého feudalismu) ve prospěch obce. Oligarchie je systém, kde hraje majetek hlavní kritérium pro přístup k vykonávání veřejných funkcí.
- Politeia vs. demokracie. Politeia je druh demokracie s aristokratickými a oligarchickými prvky. Demokracie není vhodná, protože podléhá davovému úsudku a pomíjí kvality dobrých a čestných jedinců⁸⁴. (Aristoteles, 1939, s. 72 - 133)

Jak Platón, tak Aristoteles přinesli důkaz o systemizaci politických jevů. Platónova analýza tyranidy se ukázala jako doposud nepřekonaná typizace prvků, které nazýváme totalitními. Platón významně poukázal na souvztažnost postupů, které se odehrávají v nitru člověka (psychologický aspekt) a strukturálních forem ve společnosti (sociologický aspekt). Rozlišení skutečných a jen se jevících kategorií reality bylo nadmíru prozíravé. Přestože Aristoteles zaznamenal nutnost rozlišení vnitřního a vnějšího typu, tak Platón

84 Ochlokracie je demagogie, vláda vášně nad rozumem, tyranie většiny. Zvlášť zvrhlá forma demokracie.

prokázal schopnost hlubších poloh v analýze závislosti politické struktury a osobnosti člověka. (Čermák, 2017a, s. 63 - 65)

2.2 Stavovská antiliberalní schémata

Stavovsky uspořádaná společnost na základě "organicky" vzniklých společenství v podobě profesních stavů nebo religiózně definovaných jednotek byla v 19. století poměrně rozšířeným směrem romantického německého konzervatismu inspirovaného Adamem Müllerem (hrabětem von Nitterdorfem), Josephem Görressem, Friedrichem Schlegelem, Friedrichem Gentzem a Klemensem von Metternichem. V 19. století se začalo postupně na politické scéně etablovat dělnictvo a prostřednictvím politické teorie a praxe formulovat svoje požadavky, totéž se týkalo měšťanstva a jeho národních a obchodních cílů, a proto stoupenci pozdního feudálního řádu volali po restauraci předmoderního cechovního systému a hierarchické společenské struktury odvozené od Boha. Tento romantický konzervatismus ustupoval v druhé polovině 19. století spíše modernějším a protržně orientovaným směrům. Po roce 1918 nastává velká deziluze z konce I. sv. války, zejména u německy mluvícího obyvatelstva a hledání řešení pro normalizaci společenské a politické situace. Jedním ze směrů, který se s velkou razancí vrátil do poválečného Německa a Rakouska, byl právě tento antiliberalní konzervatismus a korporativismus⁸⁵. V letech 1918 - 1933 se tento proud stal jedním z hlavních reprezentantů konzervatismu a katolicko-sociálních proudů.

Rovněž v Československu existovaly různé národně-konzervativní směry inklinující k fašismu a reflektující korporativismus jako formu hospodářské správy. Dobová literatura popisuje pojmy jako stavovská výstavba, profesní stav, stavovský řád, stavovská společnost atd.

Nejvýraznějším a unikátním směrem stavovských koncepcí společnosti byl univerzalizmus⁸⁶ Othmara Spanna⁸⁷ v prvních dekádách 20. století. Stavovskou společnost

85 Korporativismus je pojem označující rozličné ideové směry, které stojí na principu profesní organizace společnosti nebo státu. V takové společnosti je omezený počet profesních organizací založených na hierarchii (korporace). Jedná se o antiplurální, nevolený systém korporací, které spolupracují nebo jsou řízeny státem.

86 V politickém univerzalizmu se vychází z platónského idealismu. Společnost je nadřazená jedinci. Jedinec je pouze součástí celku a jeho odvozeninou.

vnímal jako organickou jednotu profesních stavů, kde zaměstnavatelé mají vůči zaměstnancům mírně superiorní vztah. Stát vnímal jako instituci, která do těchto stavů nijak nezasahuje, ale stát je zároveň stavem, který má monopol na politiku. (Belling, 2015, s. 9 - 15)

Stavovská antiliberální schémata jsou blízka i některé současné krajní pravici v ČR. Velice často se však spojují s konzervativním politickým katolicismem, který je pro větší část krajní pravice neakceptovatelný. Korporativismus je však součástí reflexe nové krajní pravice, která využívá antikapitalistické předmoderní kritiky kapitalistického systému.

2.3 Konzervativní revoluce a národní socialismus

Konzervativní revoluce je zastřešující termín pro rozličné politické směry vymezující se proti kapitalismu a liberalismu v Německu po roce 1918. Konzervativní revoluce byla významným směrem, i když nejednotným, který poznamenal politickou a akademickou sféru dvacátých let 20. století. Osobnosti, které reprezentovaly jednotlivé ideologické proudy: Carl Schmitt (etatismus, decizionismus, politický katolicismus), Ernst Jünger (revoluční nacionalismus a částečně národní bolševismus), Armin Mohler (konzervativní revoluce a později Nová pravice), Ernst Niekisch (národní bolševismus), Othmar Spann (univerzalismus a korporativismus), Oswald Spengler (kulturní pesimismus a vitalismus) a další. Obecně vzato se tvrdí, že národní socialismus (nacismus) není součástí konzervativní revoluce. Je to z toho důvodu, že jednotlivé směry konzervativní revoluce nebyly rasistické a rasově antisemitské. Pravdou, je že někteří protagonisté tohoto kulturního fenoménu se s nacismem zapletli⁸⁸ Hnutí konzervativní revoluce usilovalo o demontáž kapitalismu a uplatňování určité formy německého nacionalismu. Tento směr dodnes inspiruje různá krajně pravicová hnutí a spolky a např. pro krajně pravicovou mládež je velice inspirativní

87 Othmar Spann byl (1878 - 1950) byl rakouský konzervativní filozof, ekonom a sociolog. Reflektoval svébytnou radikální politickou teorii namířenou proti liberalismu. Vycházel z romantických představ Adama Müllera a byl ovlivně platonismem.

88 Např. Carl Schmitt, který je dodnes uznávaným státovědcem a právníkem. (viz Špinko, 2005, s. 35 - 37)

Ernst Jünger⁸⁹, který psal o zážitcích ze zákopů I. sv. války v kontextu s jeho sobeckou motivací zažít ve válce katarzní zkušenost. Byl individualistou a z politického hlediska reflektoval námluvy nacionalismu s bolševismem, zejména v raném období (srov. Špinka, 2005, s. 20 - 23).

Německý národní socialismus (nacismus) je specifický politický fenomén, který měl několik vývojových období. Tento politický směr je implicitně spojen s Národně socialistickou německou dělnickou stranou (NSDAP), která kombinoval prvky německého pangermánského nacionalismu s rozsáhlým iredentismem a nemarxistického socialismu v rámci jednoho národa. Strana byla konkurencí minimálně celá dvacátá léta 20. století Komunistické straně Německa, která měla obrovské množství příznivců po celém Německu. Ideologie strany se proměnila zejména po roce 1930 - do této doby existovala např. deklarativní inspirace Othmarem Spannem a korporativistickými myšlenkami⁹⁰ Příčiny vzniku nacistické ideologie souvisí především s výsledky I. sv. války a Pařížskými předměstskými smlouvami, které stanovily válečné reparace Německu a Rakousku. Rovněž nastolení parlamentního systému v Německu a Rakousku vyvolalo velkou nevoli konzervativní části veřejnosti (zejména pruských generálů) a dělnictva. Zástupci Nové pravice, např. Benoist (2018) tvrdí, konzervativní revouce je kvalitativně odlišný fenomén jako nacismus, naproti tomu Locchi (2017) zcela v opačném gardu postuluje, že nacismus je centripetálním jevem konzervativní revoluce a je tak v jejím středu jako jediná doktrína, která se realizovala v politické praxi.

Nacismus byl podobně jako fašismus a komunismus ideologií, metodou a státem. Nacismus byl expanzivním agresivním systémem, který nadřadil Němce nad všechny ostatní národnosti, které vyhodnotil jako méněcenné. Kromě brutální válečné mašinerie je spojen s průmyslem smrti, tj. propracovanou infrastrukturou pracovních, koncentračních a vyhlazovacích táborů po celé střední Evropě. Díky tomuto systému zahynuly desítky milionů lidí a nacismus se stal mementem, varováním a hrozbou jak se mohou deformovat jinak kulturní národy do barbarské podoby.

89 Ernst Jünger (1895 - 1998) byl filozof, voják a entomolog. V první světové válce byl vyznamenán nejvyšším německým vojenským vyznamenáním Pour le Mérite. Byl odpůrcem německého nacismu i komunismu, přestože "koketoval" s revolučním nacionalismem a národním bolševismem. Zažil celou moderní epochu 20. století, od první světové války až po znovusjednocení Německa v r. 1990.

90 Feder (2013) chválí univerzalizmus Othmara Spanna: "*Obecné blaho před blahem jednotlivce*".

2.4 Italský fašismus

Italský fašismus je politická ideologie, která v dnešní době ovlivňuje mládež krajní pravice mnohem více, než např. nacismus nebo tzv. neonacismus. Italská fašistická ideologie má kořeny v italském nacionalismu a socialismu. Zakladatelem fašismu jako ideologie, vlády a státu byl Benito Mussolini. Slovo fašismus je odvozené z italského "*fasci*", které znamenají tzv. svazky, jimiž byly označovány bojůvky italských fašistů ("*Fasci di Combattimento*"). Fašismus vznikl v r. 1919 a prakticky existoval až do r. 1945. Fašismus byl chápán jako reakce na selhání demoliberalního parlamentarismu a s ním spojeného politicko-etického intelektualismu a ekonomicko-kapitalistického materialismu. Fašismus je v opozici všemu, co je důsledkem kapitalismu a demokracie. Fašismus byl revoluční, útočil nalevo i napravo a v mnoha ohledech ani není konzervativní a usiloval o nového člověka. Fašismus odmítal racionalismus a individualismus. Jeho nejvyššími hodnotami byl boj a dobrodružství - tomu odpovídalo heslo: "**Žij nebezpečně**". Fašismus byl oblíbeným u mládeže, protože opěvoval rychlost, sílu a netoleranci. (Nakonečný, 2006, s. 8 - 10)

Mussoliniho fašismus také nebyl zpočátku antisemitský. Rasové a protizidovské zákony zavedl v roce 1938 (z pragmatismu) a navíc se v Itálii příliš nedodržovaly. Fašistický program definoval politickou soustavu jako autoritativně- korporativistickou. Jednalo se o formu beztřídní společnosti v podobě spolupráce profesních korporací. Hlavní autoritou je vůdce (Il Duce), který vede fašistickou radu a národ. (Pejčoch, 2011, s. 13 - 19)

Fenomenologie italského fašismu:

- korporativní stát jako třetí cesta mezi kapitalismem a socialismem
- autarkie podmíněná válečným imperialismem
- mesianismus a iracionalismus
- odmítání rozumu a stability a preference mládí, rychlosti, rizika a mýtu
- vůdcovský princip

Podle Gentileho fašismus spíše říká co není, než čím je. Korporativní stát fašistického typu se odvozuje od sociální přeměny, kterou fašisté provedli, aby nahradili parlamentní stát státem korporativním, v němž by funkci stranického parlamentu nahradil sněm stavů zastupujících všechny skupiny pracujících. (Nakonečný, 2006, s. 22 - 25)

2.5 Nová pravice

Nová pravice vznikla v roce 1968 ve Francii, jednou z hlavních postav je **Alain de Benoist**⁹¹. Sama sebe popisuje jako think tank a nikoli jako hnutí. Zabývá se primárně metapolitikou (vydávání knih, pořádání přednášek a seminářů atp.). Nová pravice chápe koncept rozvíjení metapolitiky a metateorie za důležitou součást historických milníků. Reaguje na jevy postmoderního světa, které se vyznačují stíráním rozdílů mezi pravici a levicí a bezmocí politických stran ovlivňovat společenské dění. Využívá eklektické metody pro tvorbu nových přístupů, které jsou terčem kritiky. Některé rozpory, zejména v politické oblasti, chápe jako umělé⁹². Nová pravice pracuje se specifickou kritickou teorií a vymezuje se především proti:

- moderně, kterou chápe jako hnutí, které za poslední tři staletí všechno zneutralizovalo. Masovost, starobylá sounáležitost, odposvátnění, racionalizace prostřednictvím nadvlády instrumentálního rozumu apod. Moderně vytýká, že využívá sekularizovaných pojmů křesťanské metafyziky, např. liberální demokracii jako konec dějin. Kritizuje křesťanství a univerzalizmus za základ egalitarismu, který ničí přirozené vztahy. Moderna je dle Nové pravice plytká a bezobsažná forma, která deformuje evropskou kulturu. Moderna je pro Novou pravici univerzalistická utopie chýlící se ke konci a nahrazuje ji postmoderna, v jejíž obsazích se mohou projevit některé předmoderní fenomény.
- liberalismu jako hlavní ideologii moderny. Liberalismus stvořil moderní individualismus se všemi negativy (sociální izolace, hédonismus, atd.). Podle Nové pravice dal za vznik dělnickému i nacistickému hnutí, které byly reakcí na liberalismus. Kritizuje ekonomismus a materialismus liberalismu. Důsledkem

91 Alain de Benoist, narozený v r. 1943 ve Francii. Studoval dějiny náboženství, právo a filozofii na pařížské Sorbonně. Je zakladatel think tanku G.R.E.C.E., který je základnou Nové pravice. Zaměřuje se na kritiku moderny, starých nacionalismů, totalitarismu a univerzalizmu.

92 Např. tribalismus vs. globalismus, liberalismus vs. marxismus, progresismus vs. konzervatismus, nacionalismus vs. internacionalismus. (Benoist, 2018, s. 123)

liberalismu je, že veřejný prostor se rozpouští v prostoru soukromém, přitom zastupitelská demokracie je snížena na jarmark, kde se stále menší nabídka setkává se stále menší poptávkou. Liberalismus reflektuje jako celosvětový systém produkce a reprodukce lidí a zboží, nad nimiž ční hypermoralismus lidských práv. (srov. Benoist, 2018, s. 124 - 130)

Orientace Nové evropské pravice:

- silné identity a právo na odlišnost
- proti rasismu
- proti imigraci, za spolupráci
- proti sexismu, za uznání pohlavní rozdílnosti
- proti Nové třídě⁹³, za autonomii vycházející zdola
- proti centralismu, za federativní Evropu⁹⁴
- proti depolitizaci, za posílení demokracie
- proti produktivismu, za dělbu práce
- proti finančnictví, za organické hospodářství
- proti gigantismu, za lokální společenství
- proti betonovým sídlištím, za města lidské dimenze
- proti démonii techniky, za integrální ekologii
- za svobodu ducha a návrat k diskuzi (Benoist, 2018, s. 150 - 165)

Nová pravice je dle manifestu za návrat ke kritickému myšlení a bojuje za naprostou svobodu projevu. Je proti jakékoliv cenzuře, proti povrchnosti mód. Chce návrat ideové diskuze mimo staré dělicí linie, chce nové syntézy a transverzální přístup. (viz Benoist, 2018, s. 165)

93 Nová třída je podle Benoista (2018) servisní třída odborníků ve státních a nadnárodních institucích. Tito lidé se vyznačují: chladnou odborností, pragmatismem, abstraktním individualismem, povrchním humanitářstvím, lhostejností k dějinám, patrnými mezerami ve vzdělání, sklonem ke korupci, nepotismu a klientelismu.

94 Zde je Nová pravice zjevně proti národním státům. Národní egoismy, jak sama popisuje, chápe jako zárodek bratrovražedných konfliktů. V této poloze je v konfliktu s drtivou většinou nacionalistické krajní pravice a národně demokratickým trendům ve střední Evropě (např. v Polsku a Maďarsku).

Nová pravice v ČR je především reprezentována mládeží. Benoist přichází se zcela odlišnými přístupy, než původní neonacistická nebo nacionalistická krajní pravice, které se mohou jevit jako střízlivá a atraktivní kritika společenských problémů. Není třeba zastírat, že některé Benoistovy kritiky jsou oprávněné.

3. Stručný exkurz do historie vybraných krajně pravicových mládežnických organizací

3.1 Neonacistické, neofašistické a nacionalistické skupiny

Z pohledu historického a faktického významu byly vybrány celkem 3 mládežnické organizace krajní pravice, každá z reprezentující charakteristické prostředí daného ideologického směru. U víceméně systémové krajní pravice se jedná o registrovaná občanská sdružení, v případě neonacistického Národního odporu se jedná o neformální platformu, nebo také identitu a webový projekt. Národní odpor na přelomu tisíciletí a části první dekády dominoval neonacistickému aktivismu, Vlastenecká fronta jako sdružení mladých českých nacionalistů s blízkostí českému fašismu byla intelektuální, ale i faktickou oporou českého fašizujícího nacionalismu a konečně Vlastenecká liga, což bylo sdružení původně kališnických skinheadů, které se hlásilo k české státní tradici a demokracii a jeho zařazení na krajní pravici je více než sporné. Dá se říct, že tyto

organizace jsou do jisté míry "archetypálními" organizacemi jednotlivých směrů mládeže české krajní pravice, ale i politických stran krajní pravice.

Národní odpor (NO) byl neformální organizací neonacistické mládeže přibližně v letech 1998 - 2012. NO byl svého času, zejména na přelomu tisíciletí a větší části první dekády, vůdčí silou české antisystémové militantní ultrapravice. Vytvářel násilnická komanda, která cíleně přepadala v ulicích své protivníky. Národní odpor vznikl z pražské sekce neonacistické organizace Blood & Honour Division Bohemia. Zpočátku byla koncepce fungování Národního odporu jako projektu pro obchod s hudbou a pro politický aktivismus, který zahrnoval i ilegální násilí.

První akcí Národního odporu Praha bývá považována demonstrace 28. října 1998, která byla podpořena letáky s titulem "Den národního odporu". Po této akci se pokoušel Národní odpor etablovat na domácí i evropské úrovni. Navazoval vztahy především s německými neonacisty z mládežnické organizace německé neonacistické Národně demokratické strany Německa (Nationademokratische Partei Deutschlands) s názvem Junge Nationaldemokraten (JN). (Mareš, 2003, s. 489 - 491)

Národní odpor sám sebe označoval za svobodné nacionalisty, pozitivně se vyjadřoval k evropanství, antikomunismu, kolektivismu, aktivismu. NO fakticky vyznával koncept neonacismu s panárijskou orientací včetně překračování zákona a dopouštění se násilné trestné činnosti. Národní odpor se na počátku první dekády 21. století přihlásil ke konceptu "leaderless resistance" - což znamená odpor bez vedení, nebo také decentralizovaná struktura neonacistů pro lepší komunikaci a ochranu před bezpečnostními složkami. Historicky dokázal Národní odpor aktivizovat velké množství militantní ultrapravicové české mládeže a svého času představoval nejvýraznější antisystémovou krajně pravicovou mládežnickou organizaci v ČR. Národní odpor se podílel na vytváření krajně pravicových politických stran (např. Pravá alternativa/Národně sociální blok). Národní odpor rovněž započal tradice veřejných manifestací 1. května v Brně⁹⁵ a Praze, kde se výrazně zviditelnil díky konfliktu s bezpečnostními složkami. V letech 2008/2009 se Národní odpor částečně politicky realizoval v rámci Dělnické strany a navazoval kontakty v rámci transnacionální spolupráce. Mezi lety 2010 - 2012 značně klesají aktivity NO a zdá se, že bude nahrazen

95 Akce Národního odporu 1. května 2007 v Brně byla rozhodnutím zástupce městského úřadu rozpuštěna, problém nastal, když účastníci demonstrace výzvy neuposlechli a policie použila donucovacích prostředků (vodní dělo, vytlačování koňmi atd.)

skupinami fungujícími na principu svobodného nacionalismu. (srov. Vejvodová, 2011, s. 145 - 148; Charvát, 2007, s. 155 - 156)

Vlastenecká fronta (VF) vznikla v roce 1993 v Brně. Byla založena mladým studentem historie na FF MU Jiřím Fidlerem, který dříve působil v Klubu republikánské mládeže. Vlastenecká fronta vznikla jako alternativa nevěrohodných skupin jako Sdružení pro republiku - Republikánské strany Československa a Vlastenecké ligy (dle slov Jiřího Fidera). Vlastenecká fronta již v době svého vzniku odmítala dělení na levici a pravici a rozlišovala politické spektrum podle vztahu k národu. Milieu VF však bylo značně problematické, neboť se jednalo o velkou část skinheadské subkultury neofašistické a neonacistické provenience a antisemitské konzervativně katolické kruhy kolem tiskovin Pochodeň dneška. Vlastenecká fronta spolupracovala s transnacionální neofašistickou organizací International Third Position (Mezinárodní třetí pozice).

VF se vždy vehementně bránilo nařčení z neonacismu a extremismu. Definovala se jako pronárodní subjekt a od německého nacismu se ostře distancovala. Z počátku měla VF otevřeně rasistické postoje, např. v podobě zavedení domovského práva pro Cikány-Romy a byla propojena s neonacistickou scénou. V tiskovinách VF se objevovaly antisemitské a rasistické texty. Strana akcentovala historické postavy typu Gajda, Kramář, Mareš, což je prostor fašizujícího českého nacionalismu. (srov. Mareš, 2003, s. 283 - 296)

Vlastenecká liga (VL) byla občanským sdružením založeným v roce 1993. Hned zpočátku se snažila organizovat mladé lidi, vč. skinheadů na vlastenecké bázi. Vlastenecká liga jako jediný historický subjekt krajní pravice výhradně trval na svojí demokratičnosti, která nebyla pouze deklarativní. Vlastenecká liga se veřejně několikrát distancovala od rasismu, fašismu, nacismu a dalších nálepek. Veřejnost a média ji však často označovala za neonacistickou nebo extremistickou a dokonce ji zaměnili s Vlasteneckou frontou. Vlastenecká liga se prezentovala klidnými manifestacemi, které média prezentovala jako srazy nácků. Vlastenecká liga se spolu se skauty zúčastnila úklidu židovského hřbitova v Přerově v r. 1994. Vlastenecká liga se rovněž soustředila na očištění svého jména a na soud s Hnutím občanské solidarity a tolerance, který VL v roce 1998 vyhrála a vysoudila omluvu za označení VL jako fašistické a skinheadské organizace.

Vlastenecká liga byla jedním z mála pozitivních projektů vlastenecké výchovy české mládeže v prostoru volnočasových aktivit. Ideově vycházela z étosu kališnických

skinheads, jednalo se však o české vlastence - demokraty, kteří se snažili rozvíjet demokratický odkaz a proud novodobé české státnosti. (Mareš, 2003, s. 296 - 302)

3.2 Projevy sociální patologie

Z pohledu sociálně patologického působení těchto organizací jednoznačně vyniká neonacistický Národní odpor a částečně Vlastenecká fronta. V případě Vlastenecké ligy se dá spíš hovořit o prevenci sociální patologie prostřednictvím vlastenecké výchovy, navíc je pozitivním faktem, že mediální etiketizace VL nezpůsobila sekundární deviaci, ale aktivní odpor vůči nálepkování zakončené satisfakcí soudního rozhodnutí (ale letitá nálepkování se jen stěží odstraní spravedlivým rozsudkem).

Národní odpor byl patologický ze své podstaty. Neregistrovaná organizace založená na neonacistické ideologii nemůže v demokratickém prostředí nezpůsobovat konflikty. Aktivisté NO se pravidelně dopouštěli páchání trestných činů proti lidskosti, vyzývali k odstranění demokracie a zavedení blíže nespecifikovaného rasistického režimu, který se pomstí všem, kteří nezapadají do jeho obrazu správnosti, vyzývali k likvidaci etnických menšin a jiných ras a dopouštěli se násilných trestných činů vůči lidem jiné barvy pleti a politického přesvědčení. Vlastenecká fronta se dopouštěla xenofobních a rasistických útoků vůči Cikánům-Romům a přistěhovalcům a demokratický systém chtěla, v určitých dobách svojí existence, nahradit blíže nespecifikovaným autoritativním režimem. Nebyla však ani zdaleka takovou hrozbou, jako byl Národní odpor.

3.3 Aktivismus

Politický aktivismus je fenomén příznačný pro organizace s ideologickou výbavou. Jak bylo uvedeno na příkladech NO, VF a VL - může mít krajně pravicový aktivismus mnoho forem. Od pořádání přednášek, přes manifestace, demonstrace, petičních akcí, informační stánků až po aktivistické násilí. Občanský aktivismus je však důležitým aspektem občanské společnosti a výchovná činnost v oblasti upevňování vlastenectví ve společnosti je žádoucí jev. Posilování identit ve 21. století formou veřejné neinstitucionální osvěty je záslužná aktivita. Politický aktivismus antisystémové krajní pravice šíří mezi lidmi napětí a strach.

Demonstrace Národní odporu a Dělnické strany se v minulosti nesly v duchu rasového alarmismu, člověk nabýval pocitů, že na hranicích stojí milion přistěhovalců, kteří netouží po ničem jiném než exploatovat celý stát. Aktivismus neonacistů je založen na šíření atmosféry strachu.

4. Militantní demokracie

4.1 Teoretické základy konceptu militantní demokracie

Militantní demokracie je doktrína, jejíž charakter a pojetí nejsou ve vědecké sféře ustáleny. Konceptualizace bývá často spojena s praxí. Militantní demokracie má historicky kořeny již v antickém Řecku (např. Demofantův dekret). Debaty o ochraně demokracie v pozdějších dobách byly spíše formulovány jako debaty o ochraně státu a společnosti, navíc hovořit o ochraně demokracie v mainstreamu nedemokratických společnosti je anachronismus. Historickou inspirací je však Montesquieuho teorie dělby moci⁹⁶ a utilitarismus Johna Stuarta Milla v 18. a 19. století. Nejednalo se však o teorii obrany demokracie. Podle naprosté většiny soudobých odborníků je však třeba hledat kořeny v meziválečném období 20. století. V této době se objevily tři základní roviny, proč bylo nutné uvažovat nad ochranou demokracie:

- slabost demokratických přesvědčení a názorů
- jednoduchost přetvoření demokratického systému na nedemokratický
- velkou odhodlanost nepřátel demokracie ji nahradit jiným systémem (Mareš, Výborný, 2013, s. 11 - 13)

Základním textem militantní demokracie je považován příspěvek Karla Loewensteina, židovského emigranta z Německa, který v roce 1937 publikoval článek "**Militantní demokracie a základní práva**", kde se zabýval ochranou demokracie proti nacismu. Jako příklad států, které využívají svoji legislativu v boji s nacismem nebo lokálním fašismem, dával meziválečné Československo. Zmiňuje i nutnost ochrany před komunismem.

96 Výkonná, zákonodárna a soudní moc.

Loewensteinova práce byla dávana do opozice vůči státovédním koncepcím Carla Schmitta⁹⁷, který v té době spíše obhajoval výkon tzv. diktátorské autority ve vztahu k nacismu. Dnes je v německém prostředí inspirace paradoxně i u Carla Schmitta, zejména kvůli intenzitě a rozhodnosti militantní demokracie. Loewenstein vycházel z docela jiné perspektivy, ale je nutno uznat, že v dnešní době jsou přejímány určité aspekty ochrany demokracie, kde se užívá i nedemokratických postupů.

Militantní demokracie tak, jak je chápaná v ČR je primárně inspirovaná německým modelem, který se rozvíjí od dob Výmarské republiky s určitými přestávkami. S militantní demokracií bývá spojen i s tzv. teorií extremismu. Militantní demokracie je však důležitým fenoménem ve vztahu k terorismu. Zde se jedná o otázky obrany proti hlásání antidemokratických ideologií a politického násilí. (Mareš, Výborný, 2013, s. 11 - 14)

Terminologie militantní demokracie se opírá především o koncepty Karla Loewensteina. Důležitým pojmem je německý výraz "*streitbare Demokratie*", což by se dalo přeložit jako střetávající se demokracii. Volně však překládáme jako demokracii bojující. Vědci jako Nolte či Fox užívají jako popisu této doktríny výraz netolerantní demokracie.

Pro potřeby popisu určité doktríny je však pojmosloví nutno ustálit a autor této kvalifikační práce se přiklání k pojmu militantní demokracie. Ve své podstatě se jedná o takový politický systém, který iniciativně vystupuje pomocí právních, institucionálních a diskurzivních nástrojů proti ideovým nepřátelům režimu uvnitř systému samotného. Tito odporci nebo nepřátelé jsou vystavováni prevenci i represi, která je založená na demokratickém konsensu a nezasahuje do ústavních práv a svobod nijak významně. Hlavním znakem militantní demokracie není defenzivní, ale iniciativní ofenzivní přístup ve vztahu k extremismu.

Uwe Backes a Eckhard Jesse popisují základní předpoklady tzv. antiextremistického konsensu:

- negování politického extremismu ve všech jeho podobách
- aktivita vůči myšlenkové, ale i praktické aktivity směřující k podkopávání demokracie

97 Carl Schmitt (1888 - 1985) byl německý státovědec a filozof. Zabýval se teorií legality a legitimacy. Vnesl do právní teorie nové koncepty. Zastáncem politického decizionismu. Zabýval se vztahem teologie a politična.

- vyvážený přístup vůči všem extremistům bez rozdílu. Nelze být věrohodným obráncem demokracie při využívání selektivní metody
- rozhodné a aktivní jednání vůči extremismu. Vyvarování se fanatismu svobody, který nutně musí vést k potlačování svobodami (Mareš, Výborný, 2013, s. 16 - 19)

4.2 Militantní demokracie v ČR

Hlavní instituce, kterých se militantní demokracie jako doktrína týká, jsou především státní orgány, univerzitní pracoviště a neziskový sektor. Strategické a výkonné pravomoci má v této věci na základě zákona vláda. Mezníkem pro militantní demokracii v ČR je prohlášení koaliční smlouvy z roku 2013, kde se vládní strany vyslovily pro uplatňování konceptu "*strietbare Demokratie*".

Hlavní a vedoucí úlohu ve vytváření proti-extremistické politiky má Ministerstvo vnitra a Odbor bezpečnostní politiky. Ministerstvo vnitra koordinuje jednotlivé aktivity vůči extremistům, sleduje jejich činnost a poznatky každoročně (dříve i čtvrtletně) zveřejňuje prostřednictvím tzv. výroční zpráv o extremismu. MV ČR rovněž významně spolupracuje s akademickou sférou, která se zabývá výzkumem extremismu a militantní demokracie. Důležitou institucí, která se zabývá bojem proti extremismu je Národní centrála proti organizovanému zločinu Služby kriminální policie a vyšetřování (odbor terorismu a extremismu), což je útvar s celorepublikovou působností (dříve ÚOOZ). Tento útvar rozpracovává extremistickou kriminalitu, spolupracuje s kolegy ze zahraničí a koordinuje postup boje proti extremismu. Podle paragrafu 5 písm. a zákona o zpravodajských službách České republiky se nepřáteli demokracie zabývá rovněž Bezpečnostní a informační služba. Ta se však zabývá pouze monitoringem a získáváním informací.

Základními nástroji pro boj s extremismem jsou:

- omezování svobody projevu extremistů
- omezení sdružovacího práva extremistů
- omezení shromažďovacího práva extremistům
- trestní postih nenávistně motivované násilné kriminality

V České republice je militantní demokracie široce uplatňována a je možné říci, že se jedná o jednu z jejich nejmilitantnějších podob v regionu střední Evropy. Je to dáno

rozsáhlým využíváním represivních postupů, vč. rozpouštění politických stran a potírání verbálních projevů nebo vizuální propagace. Stát se v rámci militantní demokracie hlásí k vyváženému přístupu v boji s extremismem, pravdou však je, že k reálnému potírání dochází pouze u pravicového extremismu, což je selektivní přístup odporující deklarativní všeobecnosti. (Mareš, Výborný, 2013, s. 93 - 120)

4.3 Kritika militantní demokracie

Doktrína militantní demokracie je přijímána velmi kriticky. Vůči militantní demokracii se kriticky vyjadřují zejména v USA, kde není zavedena. Např. Pfersmannova koncepce čtyř kategorií, kterými prostupuje základní otázka, jestli potlačení demokracie ve jménu demokracie je nutná.

1. Je praxe militantní demokracie kompatibilní s podstatou demokracie?
2. Jsou omezující opatření efektivní ve prospěch ochrany demokracie a jak?
3. Jak se mají opatření militantní demokracie aplikovat?
4. Jak posuzovat konkrétní případ?

Militantní demokracie je kritizována rovněž za to, že je její konstrukce zastaralá a vychází z boje proti nacismu a fašismu ve třicátých letech 20. století, přičemž prostředí této doby bylo kvalitativně zcela odlišné a hrozba nacismu byla neporovnatelná s dneškem. Proto tato kritika chápe militantní demokracii za instrument státu a některých nestátních skupin pro rozšiřování nesvobodného prostředí (např. postihy za vyjádření proti migrační krizi nebo homosexuálům). Militantní demokracie používá primárně represivního přístupu, který je pro sociální pedagogiku v terapeutické poloze dle Krause (2008) rovněž důležitý, ale autor práce dává přednost prevenci extremismu v podobě nepřímého výchovného působení. (srov. Mareš, Výborný, 2013, s. 28)

5. Rozbor rozhovorů s členy krajně pravicových mládežnických organizací

5.1 Základní informace

Jak bylo uvedeno v úvodních částech této kvalifikační práce, rozhovor byl řízený, strukturovaný, rozdělení na 10 otázek, přičemž jedna byla škálová a jedna projektivní. Přístup k respondentům byl ve dvou případech bezproblémový a respondenti vyjádřili ochotu se setkat a rozhovor realizovat, přičemž i setkání bylo na přátelské úrovni (respondenti 02 - Generace Identity a 04 - Pro-Vlast), v případě setkání s respondenty 01, 03 a 05 se jednalo o krátkou formální schůzku, kde otázky musely být předem zaslány (Hnutí První republika, Národní a sociální fronta, Dělnická mládež).

Při strukturování otázek jsem se nechal inspirovat tématy sociální patologie v rodině, úplností rodiny, vzpomínek na dětství a volnočasové aktivity (otázky č. 6, 7 a 9). Dále mě zajímala osobní motivace vstupu do těchto organizací, tj. psychologický aspekt, který se se projektuje v 1. a 2. otázce. Za typicky politické, avšak směřované otázky směřující ke zjištění vztahu k současným hlavním hodnotám společnosti, můžeme považovat otázky č. 3, 4, 5, které se týkají multikulturalismu, vztahu k ústavě a vztahu k neevropským kulturám, které krajní pravice považuje za nekompatibilní ve vztahu k evropským kulturám. 10 otázka směřovala ke zjištění sebepojetí a možného vlivu etiketizace krajní pravice. Otázka se týkala vnímání nebezpečnosti vlastních názorů pro společnost. Respondenti potvrdili, že odpovědi na obecné otázky můžeme chápat jako samotné postoje těchto organizací, tudíž respondenti byli v politických otázkách oprávněni odpovídat za organizaci.

Respondenti nejsou starší 30 let, 4 z 5 mají maturitní vzdělání, 1 vyučen.

5.2 Poměr respondentů k liberální demokracii a multikulturalismu

Zde panuje, přes rozdílné ideologické zázemí těchto mládežnických organizací, drtivá shoda. Liberální demokracie je ve škále popularity od 1 - 5 (jako ve škole) hodnocena ve třech případech známkou č. 5 a to u respondentů 02 - Generace Identity, 04 - Pro-Vlast, 05 - Dělnická mládež, případně respondenta 01 - Národní a sociální fronty se jednalo st. 4 spíše nesouhlasím.

Např. respondent 04 z vlastenecké a částečně novopravicové organizace Pro-Vlast odpověděl: *"Demokracie naprosto jistě ano, v žádném případě však v současné tzv. "liberální" formě"*. Liberální forma je pro něho i jeho organizaci ztělesněním sociálního experimentu s pohlavími, národnostmi atp. Multikulturalismu chápe jako *"sebevraždu a likvidaci vlastní společnosti"*.

Respondent 02 z novopravicové Generace Identity rovněž zcela zamítl liberální demokracii a uvedl: *"Dávám přednost demokracii podle antického vzoru"*. Dle další interpretace, která nemá být součástí oficiální části rozhovoru se jedná o demokracii národní iliberální, která je např. zbavena zvláštních politických výsad menšin (genderismus, homosexualismus atp.) Na otázku, jestli by podpořil multikulturalismus, odpověděl v duchu ideologie etnopluralismu Alaina de Benoista: *"Ne, osobně jsem přesvědčen, že tento koncept nemůže fungovat a ve výsledku poškozuje všechny v něm zapojené skupiny."*

Respondent 05 z Dělnické mládeže, kde bychom usuzovali o potřebě se k politickému systému vyjádřit, nechtěl vztah k liberální demokracii rozvádět a pouze uvedl stupeň 5, který znamená "zcela nesouhlasím". *Na adresu multikulturalismu poznamenal: "Jen přes mou mrtvolu. Nikdy nic takového. Rodina, práce a národ. To jsou věci, které ctíme jen my Evropané."*

Respondent 01 z Národní a sociální fronty, která má velice blízko postnacismu a v oficiálních vyjádřeních jeho spolku jsou hodnoty liberální demokracie zcela odmítány, odpověděl překvapivě stupněm 4 (spíše nesouhlasím) bez dalšího vysvětlení. K multikulturalismu poznamenal: *"v žádném případě, je to nebezpečný projekt a genocida jednotlivých etnik."*

Respondent 03 z hnutí První republika se k liberální demokracii odmítl vyjádřit - *"jedná se široký pojem"* a k multikulturalismu uvedl, že ho není ochoten podporovat a že *"za pár dní si připomeneme výročí našeho Mnichovského multikulturního soužití"*. Zde je patrný antiněmecký postoj, navíc respondent nerozlišuje odlišnost evropských a mimoevropských kultur.

5.3 Volný čas a rodinné poměry

Respondent 04 z hnutí Pro-Vlast neměl vzory v rodině ve smyslu politického aktivismu ve vlasteneckých, nacionalistických organizacích. Sám svoji rodinu definuje jako středostavovskou, rodiče se však rozvedli, nicméně rodinu považuje za funkční. Jako dítě trávil volný čas četbou, počítačem a venkovním hrám s kamarády. Jinak rodiče byli rovněž animátory jeho volnočasových aktivit.

Respondent 02 z hnutí Generace Identity pochází z rozvedené, ale dobré rodiny, která byla široká, má na ni dobré vzpomínky. Uvádí, že chodil do uměleckého a technického kroužku a víkendy trávil s rodiči. Respondent působil při odpovědích na tyto otázky velice klidně a bylo vidět, že má své blízké rád.

Respondent 05 z Dělnické mládeže, která je svoji rétorikou zřejmě nejradikálnější, uvedl: *"tata poslouchal Orlik a je vlastenec. Mamka nám říkala, že kradou jen zmetci a politici, což je pravda a já dodám, že Cikáni a feťáci."* Což byla odpověď na vzory v rodině. Jinak pochází z rozvedené rodiny, ale prý se měli všichni rádi. Jinak ve volném čase hrál fotbal a chodil do přírody.

Respondent 01 z Národní a sociální fronty uvedl k rodinným vzorům, že jeho rodiče jsou pracovití a čestní lidé. Pochází z rozvedené rodiny, ale vztahově funkční. Od dětství aktivně sportuje a věnuje se aktivismu.

Respondent 03 z hnutí První republika neměl vzory v rodině ve smyslu svých krajně pravicových aktivit. Pochází, dle svých slov, *"z úplné a dobré rodiny"*. V otázce volnočasových aktivit nebyl sdílný a pouze odpověděl: *"ani jedno, ani druhé"*.

5.4 Motivace a sebepojetí

Respondent 04 z hnutí Pro-Vlast popisuje jako důvod vstupu do této organizace ji založit, což řekl v mírné nadsázce. Jinak to chápe jako snahu *"opravit komunismem pochroumané národní sebevědomí, přesvědčit mladé lidi k aktivitám pro vlast a přinést do české politiky zdravou a konstruktivní formu nacionalismu s prvky nové pravice."* Jako jediný ze všech respondentů odpověděl na otázku sebepojetí, jestli jsou názory jeho organizace ve vztahu ke společnosti chápány jako nebezpečné, odpověděl velice zajímavým způsobem: *"Nemyslím, naopak, naše názory se dnes víceméně protínají s těmi mainstreamovými (rozuměj populace, nikoliv médií a části tzv. "elit"). Už samotná prohlubeň mezi těmito skupinami to implikuje. Posun Overtonova okna je za posledních 5 let signifikantní."*

Respondent 02 z hnutí Generace Identity se pohybuje v politickém krajně pravicovém aktivismu od 14-ti let. Nejprve se zúčastňoval demonstrací, nejprve jako pasivní účastník a později jako organizátor a mluvčí. Někdy na konci první dekády zažil velkou deziluzi z vývoje nacionalistické scény. Proto se zaměřil na zahraniční a více intelektuální směry nové pravice, konzervativní revoluce a identitářství. V roce 2013 spoluzakládal Generaci Identity. Jinak názory jeho organizace mohou být chápány jako společensky nebezpečné, neboť vize organické demokracie je v konfliktu s destruktivní, impotentní kapitalistickou demokracií.

Respondent 05 z Dělnické mládeže uvádí jako motiv svého vstupu do této organizace *"špína, cikánská kriminalita a nesmysly z EU"*. Chápání jeho názorů jako společensky nebezpečných je dle něj způsobeno: *"bojí se pravdy a toho, že slušní lidi by se proti těm vydřiduchům vzbouřili. Obyčejní lidi jsou s náma, ale bojí se to říct nahlas. Mají hypotéky, rodiny."*

Respondent 01 z Národní a sociální fronty uvádí jako motivaci ke vstupu do organizací idealismus a nabídnout alternativu kapitalismu v podobě národně sociální ideologie. Ohledně sociální nebezpečnosti myšlenek spolku, který reprezentuje se domnívá, že je to problém jenom médií a samozvaných odborníků na extremismus. Běžní lidé je respektují a podporují.

Respondent 03 z hnutí První republika popisuje jako svoji motivaci ke vstupu do hnutí potřebu měnit své okolí a nejen o tom hovořit a První republika je pro něho vhodnou organizací, protože jen nemluví, ale i jedná. Ohledně chápání jejich názorů za nebezpečné se vyjádřil: *"To v čem žijeme je svoboda jen tehdy, když budete říkat to, co je oficiální doktrínou. Pokud s něčím demokraticky nesouhlasíte, jste označen za fašistu a kriminální živel."*

V úvodní části této kvalifikační práce jsou uvedeny hypotézy, které souvisí s odpověďmi na některé otázky. Celkově lze vyvodit několik závěrů, které korespondují s určitými předpoklady, kvůli kterým byly rozhovory realizovány.

- 4 z 5 respondentů odmítají liberální demokracii (antisystémový moment)
- všichni odmítají multikulturalismus a respondent 03 se navíc vymezil vůči Němcům v souvislosti s multikulturalismem (předsudky, stereotypy)
- rodinné poměry hodnotí jako dobré vesměs, ale 4 z 5 jsou z rozvedených rodinnou (nikdo subjektivně nehodnotil rodinné poměry jako špatné nebo dysfunkční)
- všichni se stali aktivisty v mladém věku (indoktrinace v útlém mládí, velká pravděpodobnost, že se v té době jednalo o některé neonacistické a rasistické organizace)

6. Sociální pedagogika a mládež krajní pravice

6.1 Výchova a prostředí

Výchova a prostředí hrají v sociální pedagogice⁹⁸ důležitou úlohu. Sleduje roli a funkci prostředí a jeho vliv na výchovu a socializaci. Člověk však není pasivním produktem svého prostředí, ale rovněž do něho cílevědomě zasahuje (Procházka, 2012, s. 97). V souvislosti s hypotézami vzniklými ze získaných informací z rozhovorů a z informací, které nejsou

⁹⁸ Sociální pedagogika je vědní obor transdisciplinární povahy a její jednoduchá definice je nesnadná, ne-li nemožná. Obecně platí, že se zaměřuje na roli prostředí ve výchově. Netýká se to pouze potencionálně deviantně jednajících skupin, nýbrž celé populace. Sociální pedagogika má vytvářet soulad mezi potřebami jedinců a společnosti. (Kraus, 2008, s. 43)

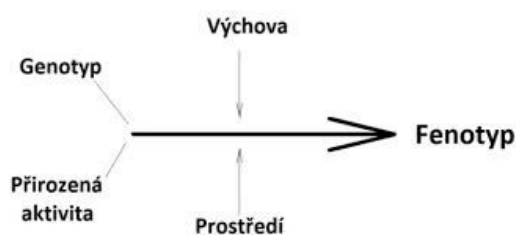
součástí těchto rozhovorů, ale byly poskytnuty v rámci neformálních rozhovorů s respondenty je pro vznik rasových předsudků a netolerance důležité prostředí rodiny a vrstevnických skupin.

Socializace je jedním z úhelných kamenů sociální pedagogiky. Socializace je proces, na jehož konci je bytost společenská, řečeno slovy Aristotela - *zoon politikon*. Je to tedy živelná a nahodilá proměna biologické bytosti v bytost, která si osvojuje různé kulturní a sociální fenomény jako jazyk a normy. Člověk je však i geneticky a biologicky podmíněn, což jeho cestu socializačním procesem rovněž významně ovlivňuje (např. inteligence, vrozené vady apod.).

Socializace probíhá v rodině, kde si osvojujeme základní sociální kompetence a učíme se být sociabilní, ve škole, která nás učí si osvojovat v kvantitativně větší míře různé sociální role.

Socializace představuje i určitou kulturně-historickou funkci, když udržuje kontinuitu ve vývoji lidstva a zároveň aktivně dotváří nové hodnoty. (Kraus, 2008, s. 59 - 60).

Existuje rovněž deviantní socializace (desocializace), která je součástí patologického podhoubí krajní pravice. Jedná se o šíření rasistických a nenávistných myšlenek, zpravidla založených na historickém nacismu.

Dnešní rodina je stále více ohrožována různými vlivy, což se projevuje na kvalitě výchovy. Rodina je stále nenahraditelnou institucí, ve které probíhá primární socializace, která je naprosto klíčová pro další vývoj jednotlivce. Rodina plní určité důležité funkce:

- Biologicko reprodukční funkce má zcela základní význam pro fungování celé společnosti a jedince. Pro každý stát a společnost je v jeho vlastním zájmu reprodukci podporovat. Trendy ve společnosti však často rodičovské povinnosti oddalují kvůli budování kariérního postavení.

- Socio-ekonomická funkce rodiny je rovněž důležitým aspektem pro fungování společnosti a udržování jejich institucí. Členové rodiny se podílí na pracovních procesech a je významnou spotřebitelskou jednotkou.
- Socializačně výchovná funkce a případné nevhodné přístupy jako např. příliš autoritativní výchova⁹⁹
- Rekreační volnočasová funkce. Rodina by měla umět pohromadě odpočívat, vzdělávat se atd.
- Emocionální funkce rodiny. Pakliže rodina selhává v této funkci děti mohou být deprivované, což se projevuje v dalším životě např. jako poruchy osobnosti nebo psychické choroby, které jsou předmětem výzkumu psychopatologie. (Kraus, 2008, s. 80 - 85)

Z pohledu vzniku příklonu k extremistickým ideologiím v pozdním dětském věku je důležitá funkce rodiny, poněvadž rodina je tou institucí, která může afinitu k této sociální patologii významně ovlivnit. Proto je pro nás z pohledu rodinného prostředí důležité, jak je rodina harmonická. Okolnosti spoluvytvářející podmínky pro hledání uplatnění na krajní pravici ovlivňují tyto faktory (ty však ovlivňují i jiné sociálně patologické jevy): kvalita mezilidských vztahů v rodině, míra superiority rodičů, zaměstnanost, profese, potřeba vybavenost, kvalita bydlení, zejména sídliště a blízkost problematických lokalit, které však implicitně nesouvisí s rodinnými vztahy a kvalitou rodinného života. Co děti a mládež formuje významným způsobem jsou vzory. Žijeme v postmoderní společnosti, která má velkou absenci výchovných vzorů, proto je důležité jaká je hodnotová orientace a vzdělání rodičů, využívání volného času, stravovací návyky apod. (Kraus, 2008, s. 86 - 87)

Vrstevnícké skupiny mládeže jsou z pohledu sociální patologie velice důležité. Ve vrstevníckých skupinách se projevuje vzdor vůči rodičům, vyhledávání nových zkušeností a hledání aktivit, které náleží dospělým. Nás zajímají krajně pravicové skupiny, které mohou mít podobu subkultur, neformálních skupin (part) a mládežnických organizací. Vrstevnícké skupiny mohou být taky základem vzniku různých subkultur s patologickými rysy, např. buňky neonacistických skinheadů, což bylo typické pro první dekádu 21. století,

99 Autoritářská osobnost, viz. s. 39

zejména v případě organizace Národní odpor, která fungovala decentralizovaně a mohl se k nim přihlásit kdokoliv. (srov. Ševčík, 2010, s. 46 - 46; Kraus, 2008, s. 90 - 91)

6.2 Prevence extremismu jako sociální pedagogika

Prevence vzniku extremistické sociální patologie je velice specializovaná činnost, která vyžaduje hlubší znalosti z politologie, sociologie, psychologie a dalších oborů. Krajně pravicová část je navíc specificky zaměřená a diferencovaná. V její diferencovanosti a ideologické nejednotě, vč. zcela odlišných přístupů k systémovosti tkví mnoho potíží. V minulosti se velice často stávalo, že organizace mládeže, které jsou vlastenecké, ale mají vyhraněný názor na drogovou kriminalitu, trest smrti a nejsou rasistické, byly řazeny do kategorie sociální patologie a politického extremismu, což má často za následek vyřazení ze společnosti a etiketizaci, čímž se sociální patologie nepotírá, ale vytváří. Na jedné straně musí existovat vzdělaný sociální pedagog a na straně druhé mladý člověk, na kterého cílí efektivní a smysluplná prevence.

Např. plošné projekty primární prevence často prezentují extremismus jako dobrodružství a tak spíše vyvolají zájem mladých lidí. Plošná primární prevence se neukázala jako dostatečně efektivní, spíše jako problematický profylaktický koncept. Dobré by bylo tuto koncepci pozměnit a spíše poukázat na destruktivní následky totalitních režimů a obracet se konkrétním historickým podobám. Poukazováním na neonacisty skinheadského vzezření se zřejmě nedosáhne vytyčeného cíle. Jsou rovněž značné mezery ve vzdělávání učitelských profesí, kde je problematika antidemokratických hnutí, extremismu a rasismu podhodnocena. Sociální pedagog, který se orientuje i na výchovu v mimoškolním prostředí by mohl v rámci svého studia absolvovat kurz politologie se zaměřením na krajní pravici. Projevy netolerance, rasismu, xenofobie a tendování k antisystémovým hnutím, mohou vzhledem k makrosociálním okolnostem narůstat a zřejmě narůstají¹⁰⁰.

Prostorem pro sociálního pedagoga, kde uplatňovat znalosti o extremistické problematice je např. v nízkoprahových centrech pro mládež. Zde se dá v rámci sekundární

100 Extremistická kriminalita narůstala na přelomu dekad (MV ČR, 2012; s. 37)

i terciární prevence odvádět rizikovou mládež od páčání extremisticky motivované trestné činnosti. (Holas, 2013, s. 135 - 142)

Z výše uvedeného je patrné, že neexistuje jasná konvergentní koncepce ani shoda, jak s extremismem pracovat. Krajně pravicová mládež, která byla dotčena kvalitativním šetřením v této práci, nepředstavuje její důležitou antisystémovou část (Dělnická mládež a Národní a sociální hnutí je na pomezí), ale právě zde má mířit prevence rovněž, protože vlivem poznání o špatnosti těchto ideologií nemalé množství neonacistických aktivistů opustilo nacistickou ideologii (primárně však z ekonomických, sociálních a rodinných důvodů) a dnes své neonacistické angažmá vnímají jako mladickou nerozváženost.

V současnosti je víceméně patrné, dle poznatků z šetření a výzkumů¹⁰¹, že kriminalita s extremistickým aspektem se vyznačuje určitými znaky. Mladý extremist se pohybuje ve věku 18 - 30 let. Nejčastěji jsou to absolventi učebních oborů a základních škol. Vykazuje agresivní jednání ke svému okolí obecně, případná jinakost ho ještě víc provokuje (jiná barva pleti, jiné oblékání atd.). Často páčá trestnou činnost v místě svého bydliště, ale v případě zájmu (např. fotbal) je ochoten vyjet i mimo bydliště. Dle získaných dat lze tyto "mladé extremisty" rozdělit na 2 typy; 1. je agresivní, impulsivní, aktivní, 2. je pasivní, závislý na skupině. (MV ČR, 2012, s. 36 - 37)

Pro sociálního pedagoga pracujícího se sociálně patologickými jevy u mládeže, kde se objevuje i afinita k antisystémové krajní pravici je uplatnitelný bio-psycho-sociální model, který využívá transdisciplinárnosti sociálně-pedagogické profese a je žádoucí pro pochopení extremistického prostředí a extremistické kriminality, která je podle výsledků mnoha šetření multifaktoriální (vrozené vlastnosti, rodinné prostředí, blízkost závadových part atdp.)¹⁰² a spouštěče extremistické kriminality nemusí mít ideologické příčiny, navíc je páčána skupinově. (srov. Knotová, 2014, s. 71)

Sociální pedagog, který chápe politické souvislosti, orientuje se v klasickém myšlení a je průběžně vzděláván v oblasti krajní pravice a politického extremismu, může být

101 (MV ČR, 2012; MV ČR, 2012b, Holas, 2013)

102 Cílem šetření bylo obohatit tzv. tvrdá statistická data o kvalitativní popis osobnosti pachatelů extremistické, rasově motivované a xenofobní násilné trestné činnosti. (MV ČR, 2012)

významným odborníkem na prevenci a terapii sociální patologie krajně pravicového extremismu u mládeže na úrovni:

- rezortu školství, mládeže a tělovýchovy v rámci koordinace prevence, metodiky prevence, výchovného poradenství, středisek volného času, v učňovských ubytovacích zařízeních
- rezortu spravedlnosti jako vychovatelé a probační a mediační úředníci (preventivní i terapeutická složka)
- rezortu práce a sociálních věcí jako vychovatelé v nízkoprahových centrech, sociální asistenti nebo sociální kurátoři
- rezortu vnitra jako policisté se specializací na extremismus, jako vychovatelé ve správě uprchlických zařízení MV ČR (srov. Kraus, 2008, s. 204 - 205; Holas, 2013, s. 135 - 150)

Vše je podmíněno využitím poznatků politologie a její ustavení jako samostatného předmětu v rámci studia oboru sociální pedagogika. Jelikož je krajní pravice a zejména fenomén její mládeže v neustálém pohybu, jedná se o jev nesmírně dynamický, je na místě se průběžně v oboru politického extremismu dovzdělávat.

Podle Smolíka a Ševčíka (2016, s. 400 - 402) je potřebné zvýšit odborné kompetence sociálního pedagoga v oblastech politologie a religionistiky. Neboť se zabývá sociální patologií, do které implicitně spadá problematika politického a náboženského extremismu. Ve vztahu např. k migrantům je na místě vysoká úroveň profesní etiky a citlivosti, která však plyne z poznání. Sociální pedagog k objektům k politického a náboženského extremismu má plnit deradikalizační funkci prostřednictvím prevence a terapie. Autoři se kloní k vymezení sociální pedagogiky podle Krause (2008).

Kompetence sociálního pedagoga v oblasti politologie:

- znalost politických systémů a ideologií (schopnost jejich diferenciací)
- znalost historicky i aktuálně fungujících politicky a nábožensky extremistických skupin
- snaha o pochopení příčin makrosociálních procesů typu masové migrace bez ideologických nánosů
- znalosti týkající se nenávistných projevů v oblasti kulturní a politické intolerance

Kompetence sociálního pedagoga v oblasti religionistiky:

- základní znalosti světových náboženství
- znalosti nenávisných projevů v oblasti náboženské intolerance

Zároveň k oběma okruhům je nutno přidat základy interkulturní psychologie. (Smolík, Ševčík, 2016, s. 401 - 402)

6.3 Vlastenecká výchova

Poslední podkapitolou této kvalifikační práce je krátké zamyšlení nad funkcí vlastenecké výchovy. Vlastenecká výchova v minulosti byla významným výchovně-vzdělávacím prostředkem k národní emancipaci Čechů, Moravanů a Slováků. Součástí vlastenecké výchovy byly progresivní sociální požadavky jako volební právo žen, osmihodinová pracovní doba apod. Česká vlastenecká výchova má teoretické základy v učení Komenského, ve vitalismu a voluntarismu zakladatelů Sokola a později i v interpretaci češství a české otázky u Tomáše G. Masaryka. Dovoluji si závěrem tohoto textu postulovat velice spekulativní hypotézu ohledně vlastenecké výchovy. K vlastenectví nelze nutit, vlastenectví musí být spontánním projevem radosti a lásky k vlastní zemi bez šovinismu k ostatním národům. K vlastenectví lze však vést výchovou a vzděláváním. Je to jen otázka míry emocionální angažovanosti pedagogů v této věci. Domnívám se, že kdyby vlastenectví, nikoli fangličkaření, a jeho zvláštní druh emocionality a intimity (je to kolektivní, mírně mystický vztah, který protíná minulost, přítomnost a budoucnost) by se dnešní mládeži nabízel podobnou formou, jako to dělali naši předchůdci (např. TGM), věřím, že hledání mnoha odpovědí u mladých lidí v destruktivním šovinismu a rasismu by nebylo tak časté. (Ševčík, 2012, s. 26 - 46)

Závěr

Sociální patologie krajně pravicových mládežnických organizací v ČR je závažným fenoménem, který v případě zhoršení politické a socioekonomické situace narůstá. Krajní pravice a její mládež je specifickým a dynamickým fenoménem spojeným se specifiky mládeže. Politická věda dlouhodobě studuje a zkoumá mládež krajní pravice jako jev, který do krajní pravice přináší nové trendy. Pochopení západního myšlenkového okruhu, klasického antického myšlení a příčin některých historických sporů je důležité pro chápání krajní pravice v kontextu každé doby. Myšlení a jednání jedinců na krajní pravici je jevem, který se objevuje ve všech dobách. Jedná se o intelektuální rigiditu a bezpečné kategorie, které simplifikují a redukují sociální realitu, což je však člověku v obecnosti vlastní. Afinita ke krajní pravici, zvláště té násilnické a destruktivní se vztahuje k deviantnímu rodinnému prostředí, vrozeným vlastnostem nebo nízké kultuře prostředí v průběhu socializace.

Ne všechny organizace, které jsou zařazené na krajní pravici jsou však nedemokratické a deviantní. Organizace, které jsou národovecké a vlastenecké, usilují o restauraci hodnot, na kterých byl např. založen československý stát. Mnohdy však nejsou schopny ustoupit z některých svých postulátů, a proto se mohou jevit jako nedemokratické. Sociální pedagogika jako dynamicky se rozvíjející obor, který má za cíl preventivně a terapeuticky působit tam, kde výchovné procesy mají svá rizika, se může soustředit na mládež ovlivněnou protiústavními a rasistickými ideologiemi. Povaha tohoto vědního a praktického oboru tkví v jeho interdisciplinaritě, která mu umožňuje celostní obraz vztahu výchovy, prostředí a jedince. Tato vlastnost se dá efektivně využít při práci s mládeží ovlivněnou extremismem. Je však žádoucí, aby do sociální pedagogiky proniklo více poznatků z politické vědy.

Přínos této práce by mohl být v pochopení dynamiky krajní pravice a rizika zastarávání informací, které se jí týkají, především stran ideologické výbavy jednotlivých mládežnických organizací, které předurčují a rámuje její další aktivity, vč. těch sociálně patologických (antidemokratičnost, šíření atmosféry strachu, rasové předsudky a

kriminality s extremistickým a rasovým podtextem). Z rozhovorů je patrné, že zástupci vybraných krajně pravicových organizací nemusí být lidé pouze s učňovským vzděláním, nebo lidé, kteří byli vychováváni v problematickém rodinném prostředí. Na druhou stranu je nutno uznat, že je všechny spojuje stejný postoj k liberální demokracii, neboť jsou přesvědčeni, že procedurálně není schopna obstát ve velkých krizích.

Resumé

Rigorózní práce "Sociální patologie krajně pravicových mládežnických organizací" je členěna do šesti kapitol, přičemž úvod se skládá z metodologických aspektů práce, jejich cílů a formulovaných hypotéz, které vznikly na základě rozboru pěti anonymních rozhovorů se zástupci významných organizací krajní pravice. Stav řešené problematiky má dvě roviny; v té první je k dispozici dostatek politologických zdrojů k problematice krajní pravice, které jsou podpořeny kriminologickými výzkumy a v té druhé se jedná o rovinu sociální patologie a sociální pedagogiky, kde jsou v současném výzkumu krajně pravicové fenomény zmiňovány okrajově.

V první kapitole, která je chápána jako fundament práce, jsou poměrně do hloubky rozebrány pojmy a termíny, zejména jak se krajní pravice člení, jaké místo v ní zaujímají subkultury a mládež, včetně sociální patologie a některých fenoménů, které ovládají mediální prostor a mnohdy neslouží svému původnímu účelu.

V druhé kapitole se okrajově otvírá téma zdrojů myšlení antidemokratické tradice, která vede do antického Řecka, aby pak v moderních společnostech vytvořila dobové politické ideologie v podobě korporativismu, univerzalizmu, nacismu, fašismu a zcela nových fenoménů, jako je nová pravice, kterou reflektuje v evropském prostředí právě krajně pravicová mládež, která mnohdy personálně vycházela z neonacistického a radikálně nacionalistického milieu.

Ve třetí kapitole, která má sloužit jako základní vhled do české krajně pravicové tradice, najdeme tři "archetypální" krajně pravicové mládežnické organizace, které určovaly další ideologický vývoj české ultrapravice i na úrovni politických stran.

Ve čtvrté kapitole se nachází vysvětlení doktríny a konceptu militantní demokracie, která je primárně represivním nástrojem státu pro potírání antidemokratických projevů. Najdeme zde i zmínku o kritice tohoto konceptu, ze strany sociálních vědců, kteří militantní demokracii vytýkají anachronické přístupy a procedurální porušování demokratických principů.

V páté kapitole je rozbor rozhovorů s respondenty z řad krajně pravicové mládeže a pokus o interpretaci odpovědí ve světle sociologických teorií sociální deviace a politologické reflexe radikálně demokratického národovectví.

A nakonec v šesté kapitole najdete možné výzvy pro sociální pedagogiku v souvislosti s extremismem, který se jeví jako zajímavý předmět dalšího studia ze sociálně pedagogického pohledu při využití poznatků z politologie a kriminologie. Součástí kapitoly je i nástin kompetencí sociálního pedagoga v oblasti krajní pravice. Závěr kapitoly autor ponechal svému přesvědčení o potřebě vlastenecké výchovy, jako nástroji prevence a terapie v případě krajně pravicové mládeže, která plyne z potřeby identifikace se skupinou, sdílení mýtických obsahů a hlavně společenské zodpovědnosti.

Resumé

The Rigorous Work "Social Pathology of Extremely Right Youth Organizations" is divided into six chapters. The introduction consists the methodological aspects of work, their aims and hypotheses formulated on the basis of an analysis of five anonymous interviews with representatives of important far-right organizations. The state of the problem has two aspects; in the first there is enough political resources for the issue of the far right, which are supported by criminological researches, and in the other is the level of involvement of social pathology and social pedagogy, where extreme right-wing phenomena are mentioned marginally in the present research.

In the first chapter, which is understood as the basis of the work, concepts and terms are explored in depth, especially as the far right is divided, the place occupied by subculture and youth, including social pathology and some phenomena that control the media space and often do not serve to its original purpose.

The second chapter opens up the subject of the antidemocratic tradition of thinking that leads to ancient Greece so that in modern societies it creates contemporary political ideologies in the form of corporatism, universalism, Nazism, fascism and new phenomena such as the new right reflected in the European the far-right youth environment, which has often been personally based on a neo-Nazi and radically nationalist milieu.

In the third chapter, which is to serve as a basic insight into the Czech far-right tradition, we find three "archetypal" far-right youth organizations which determined the further ideological development of the Czech ultra-right and at the characteristics of far right political parties.

The fourth chapter explains the doctrine and the concept of militant democracy, which is primarily the repressive instrument of the state for combating anti-democratic manifestations. Here we will also mention the criticism of this concept by social scientists who criticize militant democracy for anachronistic approaches and procedural violations of democratic principles.

The fifth chapter is an analysis of interviews with extreme right-wing respondents and an attempt to interpret answers in the light of sociological theories of social deviation and the political reflection of radical democratic nationhood.

Finally, in the sixth chapter you will find possible challenges for social pedagogy in connection with extremism, which seems to be an interesting subject of further study from a socio-pedagogical point of view, using the knowledge of political science and criminology. Part of the chapter is an outline of the competences of the social pedagogue in the area of the far right. In conclusion, the author left his belief in the need for patriotic education as a tool of prevention and therapy for extreme right-wing youth, which stems from the need to identify with the group, the sharing of mythical content and, most importantly, social responsibility.

Literatura a prameny

Aristoteles. *Politika*. Praha: Jan Laichter v Praze, 1939.

Bakalář, P. *Tabu v sociálních vědách*. Praha: Votobia, 2003.

Bakalář, P. *Psychologie Romů*. Praha: Votobia, 2004.

Bastl, M., Mareš, M., Smolík, J., Vejvodová, P. *Krajní pravice a krajní levice v ČR*. Praha: Grada, 2011.

Belling, V. *Stát nebo stav? Univerzalizmus Ohtmara Spanna v kontextu meziválečných korporativistických ideologií v Německu a Rakousku*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2015.

Benoist, de, Alain. *Totalitarismus*. Praha: Délský potápěč, 2018.

Browne, A. *Úprk rozumu*. Praha: Dokořán, 2009.

Cardal, R. *Myslet v diktatuře korektnosti - příručka pro nepřizpůsobivé*. Praha: Academia Bohemica, 2018.

Čeněk, J., Smolík, J., Vykoukalová, Z. *Interkulturní psychologie. Vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 2018.

Čermák, V. *Otázka demokracie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2017a.

Dlouhý, M. *Neonacismus a neofašismus v České republice na počátku 21. století (2010 - 2017)*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2018 (doktorská dizertační práce).

Fajmon, H. *Slovníček evropských levicových pojmů*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008.

Feder, G. *Program NSDAP*. Brno: GuideMedia, 2013.

Filip, J., Svatoň, J., Zimek, J. *Základy státovědy*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004.

Fischer, S., Škoda, J. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. Praha: Grada, 2014.

Freda, F. *Rozmetání systému*. Praha: Metanoia, 2014.

Hayesová, N. *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál, 2007.

Helus, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 2015.

Hitler, A. *Mein Kampf*. Pohořelice: Otakar II., 2000.

Hitler, A. *Zweites Buch*. Brno: Guidemedia, 2018.

Holas, J. *Politický radikalismus a mládež*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2013.

Charvát, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007.

Chmelík, J. *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*. Praha: Linde Praha, a. s., 2001.

Jilčík, T., Plšková, A., Zapletal, L. *Sociální patologie: úvod do studia*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2005.

Knotová, D. *Úvod do sociální pedagogiky: Studijní texty pro studenty oboru sociální pedagogika*. Brno: Masarykova univerzita, 2014.

Kohoutek, R. *Terminologický slovník pro sociální pedagogy*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2007.

Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008.

Legutko, R. *Triumf průměrného člověka*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2017.

Le Bon, G. *Psychologie davu*. Praha: Portál, 2016.

Mareš, M. *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*. Blansko: Barrister & Principal, 2003.

Mareš, M. *Terorismus v ČR*. Brno: Centrum strategických studií, 2005.

Mareš, M., Výborný, Š. *Militantní demokracie ve střední Evropě*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013.

Mühlpachr, P. *Problémy současné společnosti*. Brno: Institut mezioborových studií, 2004.

Mühlpachr, P. a kol. *Sociální pedagogika II*. Brno: Institut mezioborových studií, 2011.

MV ČR. *Kvalitativní popis psychologie osobnosti pachatele extremisticky, rasově motivované a xenofobní trestné činnosti*. Praha: OBP MV ČR, 2012.

MV ČR. *Prevence v oblasti pravicového extremismu*. Praha: OBP MV ČR, 2012b.

Nakonečný, M. *Český fašismus*. Praha: Vodnář, 2006.

Nakonečný, M. *Psýché*. Praha: Vodnář, 2017.

Pejčoch, I. *Fašismus v českých zemích: Fašistické a nacionálněsocialistické strany a hnutí v Čechách a na Moravě*. Praha: Academia, 2011.

Platón. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2014.

Popper, K. R. *Otevřená společnost a její nepřátelé*. Praha: Oikoymenh, 2015.

Procházka, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012.

Průcha, J. *Multikulturní výchova*. Praha/Kroměříž: Triton, 2011.

Radvan, E., Vavřík, M. *Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009.

Scruton, R. *O potřebnosti národů*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2011.

Sedláček, P. *Nic než národ*. Praha: Národní politika, 2003.

Smolík, J., Ševčík, M. *Vztah sociální pedagogiky a politologie. Politologie jako pomocná disciplína v době migračních vln?* In Junová, I. - Slaninová, G. (eds). *Možnosti uplatnění sociálního pedagoga/sociální pedagogiky v současné společnosti*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference. Hradec Králové: Gaudeamus, 2016.

Smolík, J. Ševčík, M. *Deformace parlamentarismu - oligarchizace jako možnost?* In Koziak, T. - Eštok, G. - Onufrák, A. (eds). *Kriza parlamentarismu? Kam kráčaš demokracia*. Košické politologické dialógy. Košice: Univerzita Pavla Josefa Šafaríka v Košiciach, 2017.

Smolík, J. *Subkultury mládeže: sociologické, psychologické a pedagogické aspekty*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2017.

Ševčík, M. *Sociální patologie politického extremismus v ČR*. Brno: Institut mezioborových studií a Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2010 (bakalářská práce).

Ševčík, M. *Vlastenecká výchova a současnost*. Brno: Institut mezioborových studií a Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2012 (diplomová práce).

Ševčík, M. *Vlastenectví - přežitek nebo naděje?* In Laca, S., Mühlpachr, P. a kol. *Jinakost z pohledu sociálních věd*. Brno: Institut mezioborových studií, 2013.

Ševčík, M. a kol. *Patriopluralismus*. Brno: Voluntas, 2012.

Špinka, M. (eds). *Osobnosti pravice*. Praha: Národní myšlenka, 2005.

Urbanová, M. *Sociální kontrola a právo*. Brno: Masarykova univerzita, 2003.

Vágnerová, M. *Základy psychologie*. Praha: Karolinum, 2005.

Vávra, F. *Těžký boty to vyřešej hned! Skinheads v Praze na konci 80. a začátku 90. let*. Praha: Fiva, 2017.

Večeřa, M., Urbanová, M. *Základy sociologie práva*. Brno: Doplněk, 1996.

Willinger, M. *Generace Identity - vyhlášení války*. London: Arktos, 2017.

Webové stránky

Červenobílí: Nominalismus - gnostická spekulace nebo naděje nového člověka

<http://cervenobili.cz/11168/nominalismus-gnosticka-spekulace-nebo-nadeje-noveho-cloveka/>, ověřeno k 20. 10. 2018.

Červenobílí: 82 let od založení rakouské Vlastenecké fronty

<http://cervenobili.cz/15364/konceptualni-klub-lva-borskeho-82-let-od-zalozeni-rakouske-vlastenecke-fronty/>, ověřeno k 20. 10. 2018.

Britské listy: Fašisté a antiimperialisté zakládají querfront ve Vídni

<https://blisty.cz/art/90714-anton-sehovcov-fasiste-a-antiimperialiste-zakladaji-querfront-ve-vidni.html>, ověřeno k 20. 10. 2018.

MV ČR: Zprávy o extremismu a strategie boje proti extremismu

<http://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>, ověřeno k 20. 10. 2018.

BIS: Výroční zprávy o extremismu na území ČR

<https://www.bis.cz/vyrocní-zpravy/>, ověřeno k 18. 10. 2018.

Délský potápěč

www.deliandiver.org, ověřeno k 12. 9. 2018

Délský potápěč: Rozhovor s Pavlem J. Hejátkem

<https://deliandiver.org/2017/04/rozhovor-s-pavlem-j-hejatkem.html>, ověřeno 19. 10. 2018

Deník.cz (2016): rozhovor s Petrem Robejškem

www.denik.cz, ověřeno k 10. 9. 2018

The University of Nottingham: Alain de Benoist's anti-political philosophy beyond Left and Right: Non-emancipatory responses to globalisation and crisis

<https://www.nottingham.ac.uk/cssgj/documents/working-papers/wp022-alain-de-benoists-anti-political-philosophy-beyond-left-and-right-non-emancipatory-responses-to-globalisation-and-crisis.pdf>, ověřeno 20. 10. 2018.

Rozhovory

Respondent 01: Rozhovor se zástupcem Národní a sociální fronty ze dne 6. 6. 2018.

Respondent 05: Rozhovor se zástupcem Dělnické mládeže ze dne 28. 6. 2018.

Respondent 02: Rozhovor se zástupcem Generace Identity ze dne 6. 7. 2018.

Respondent 03: Rozhovor se zástupcem hnutí První republika ze dne 10. 7. 2018.

Respondent 04: Rozhovor se zástupcem hnutí Pro-Vlast ze dne 16. 9. 2018.

Příloha č. 1 – otázky strukturovaného rozhovoru

Strukturovaný řízený rozhovor

Subjekt:

datum realizace:

Respondent č. :

Věk:

vzdělání:

Zaměstnání:

1. Dobrý den, jak dlouho působíte ve Vaší organizaci?
2. Co bylo motivem vstupu do této organizace?
3. Jaký je Váš vztah k jiným kulturám, primárně k těm neevropským?
4. Jste ochoten podporovat projekt multikulturního soužití?
5. Můžete se se vyjádřit od 1 do 5 k liberální demokracii?
Ohodnoťte jako ve škole.
6. Měl jste nějaké vzory v rodině ve vztahu k Vaším aktivitám v organizaci?
7. Z jakých rodinných poměrů pocházíte? Jste z úplné funkční rodiny?
8. Má na Vaše politické názory např. efekt zkušenosti s cikánským etnikem?
9. Jak jste v dětství trávil volný čas? Byli rodiče jeho animátory či jste chodil do kroužků?
10. Myslíte si, že ve vztahu k současné společnosti jsou Vaše názory chápány jako nebezpečné, pakliže ano, tak proč?

Příloha č. 2 - seznam zkratk

AN - Autonomní nacionalisté

ČR - Česká republika

DM - Dělnická mládežni

KSČ - Komunistická strana Československa

MV ČR - Ministerstvo vnitra České republika

NO - Národní odpor

NPD - Národně demokratická strana Německa (Nationaldemokratische Partei Deutschlands)

NSBM - Nacionálně socialistický black metal

RASH - Red and Anarchist Skinhead

SHARP - Skinhead against racial Prejudici

USA - Spojené státy americké

VF - Vlastenecká fronta

VL - Vlastenecká liga